

Ε38

Μ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΧΑΡ. ΚΥΡΙΑΚΑΤΟΥ
ΕΛΕΝΗΣ ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΠΕΜΠΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Αριθμός και χρονολογία εγκριτικής απόφασεως

27.967
17^ο βιβλίον 1917

ΑΘΗΝΑΙ 1917
ΕΚΔΟΣΤΗΣ Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
ΣΤΑΔΙΟΥ 56

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 2.70

ΑΝΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

ΤΟΥ ΚΑΡΛΟΥ ΜΑΡΚΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤΙΚΑΤΑΧΤΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

*ἀποτελεσθὲν ὑπὸ τῆς 1ης Κριτικῆς Ἐπιτροπείας τῶν
διδασκτικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐκ τῶν
ὑπ' αὐτῆς ἐγκριθέντων ἀναγνωσματορίων*

ΤΩΝ Μ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, Χ. ΚΥΡΙΑΚΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΛ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ
• Δορυμὸς καὶ χρονολογία ἐγκριτικῆς
ἀποφάσεως 27.987
17 Ὀβελίου 1917
Πωλεῖται δρ. 2.70

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
1917

Τυπογραφείον Ἀθῶν. Δεληγιάννη — Ζήνωνος 2

§ 1. Πῶς πρέπει νὰ πηγαίνης εἰς τὸ Σχολεῖον.

Δὲν σὲ βλέπω ἀκόμη νὰ πηγαίνης εἰς τὸ σχολεῖον μὲ ἐκείνην τὴν ἀποφασιστικὴν θέλησιν καὶ τὸ ἀκτινοβολοῦν πρόσωπον, τὰ ὁποῖα ἐπεθύμουν. Πηγαίνεις ἀκόμη εἰς αὐτὸ παρὰ τὴν θέλησίν σου.

Ἄλλ' ἄκουσον. Σκέψου, πόσον ἐλεεινός, πόσον εὐτελής θὰ ᾔητο ὁ βίος σου, ἂν δὲν ἐπήγαινες εἰς τὸ σχολεῖον! Μὲ τὰς χεῖρας συνεπτυγμένας μετὰ μίαν ἑβδομάδα, ταλαιπωρούμενος ὑπὸ τῆς πλήξεως καὶ τῆς ἐντροπῆς, ἀηδιάζων τὰ παιγνίδια καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν σου, θὰ παρεκάλεις βεβαίως νὰ ἐπανέλθῃς εἰς αὐτό.

Πάντες μανθάνουσι σήμερον γράμματα. Συλλογίσου τοὺς ἐργάτας, οἱ ὁποῖοι πηγαίνουν εἰς τὰς ἑσπερινὰς σχολάς, ἐνῶ εἶνε κατάκοποι ἐκ τῆς ἐργασίας τῆς ἡμέρας.

Συλλογίσου τοὺς στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἐπιστρέψωσι κατάκοποι ἐκ τῶν γυμνασίων, λαμβάνουσι ἀνὰ χεῖρας τὰ βιβλία καὶ τὰ τετράδια.

Συλλογίσου τὰ τυφλὰ καὶ κωφάλαλα παιῖα, τὰ ὁποῖα μανθάνουσι καὶ αὐτὰ γράμματα, καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς καταδίκους, οἱ ὁποῖοι δὲν μένουσι πλέον ἀγράμματοι.

Συλλογίσου τὸ πρῶνί, ὅτε ἐξέρχῃσαι ἐκ τῆς οἰκίας σου, ὅτι

μόνον εἰς τὴν πατρίδα σου χιλιάδες παιδίων κλείονται ἐπὶ ὄρας εἰς ἓν δωμάτιον, ὅπως σὺ, διὰ νὰ μάθωσιν.

Ἄλλ' ἀκόμη περισσότερον! Συλλογίσου τὰ ἄπειρα παιδία, τὰ ὅποια τὴν αὐτὴν ὥραν εἰς πάντα τὰ μέρη τοῦ κόσμου πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον. Παρακολούθησε διὰ τῆς διανοίας σου τὴν πορείαν αὐτῶν διὰ τῶν στενῶν ὁδῶν τῶν ἡσυχῶν χωρίων, διὰ τῶν θορυβωδῶν λεωφόρων τῶν μεγάλων πόλεων, καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν ὀχθῶν, τῶν ποταμῶν καὶ τῆς παραλίας ἐνταῦθα ὑπὸ τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ἐκεῖ ἐν μέσῳ τῆς ὀμίχλης, ἐντὸς πλοιαρίων εἰς χώρας διασχιζομένας ὑπὸ διωρῦχων, ἐπὶ ἵππων διὰ τῶν μεγάλων πεδιάδων, δι' ἐλκλήθρων ἐπὶ τῶν πάγων ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς πεδιάδας, διὰ τῶν δασῶν καὶ ἄνωθεν τῶν ποταμῶν, εἰς τὰς μονήρεις ἀτραπούς τῶν ὀρέων μόνα, κατὰ ζεύγη, καθ' ὀμάδας, εἰς μακρὰς σειράς, πάντα μὲ τὰ βιβλία ὑπὸ τὴν μασχάλην, χιλίας φέροντα ἐνδυμασίας, χιλίας ὀμιλοῦντα γλώσσας, ἀπὸ τῶν τελευταίων σχολείων τῆς Ρωσσίας, τὰ ὅποια κρύπτονται μεταξὺ τῶν χιονοσκεπῶν ὀρέων, μέχρι τῶν τελευταίων σχολείων τῆς Ἀραβίας τῶν σκιαζομένων ὑπὸ τῶν φοινίκων, ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων, ἵνα πάντα κατὰ ἑκατὸν διαφοροὺς τρόπους διδαχθῶσι τὰ αὐτὰ πράγματα.

Φαντάσου τὸ ἀναρίθμητον τοῦτο πλῆθος τῶν παιδίων ἑκατὸν διαφορῶν λαῶν, τὴν καταπληκτικὴν ταύτην κίνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ σὺ λαμβάνεις μέρος καὶ σκέφθητι, ἐὰν ἔπαυεν ἡ κίνησις, εἰς ποίαν βαρβαρότητα ἤθελε πέσει ἡ ἀνθρωπότης.

Ἡ κίνησις αὕτη εἶνε ἡ πρόοδος, ἡ ἐλπίς, ἡ δόξα τοῦ κόσμου.

Λάβε λοιπὸν θάρρος, μικρὰ στρατιῶτα τοῦ ἀπειροπληθεῦς τούτου στρατεύματος. Τὰ βιβλία σου εἶνε τὰ ὅπλα σου,

ἢ τάξις σου εἶνε τὸ τάγμα σου, τὸ πεδῖον τῆς μάχης δλό-
κληρος ἢ γῆ καὶ ἢ νίκη ἢ ἀνθρωπίνη μὀρφωσις. Προσπά-
θησε, τέκνον μου, νὰ μὴ εἶσαι δειλὸς στρατιωτῆς !

§ 2. Τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου.

Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἀρμονία γλυκνιότητη...
Κεφαλὰς παιδίων βλέπω, βλέπω οἶκημα σχολείου...
Τῆς ἀμάξης σου τὸν δρόμον, ἀγαθὲ μου φίλε, κράτει !
ὦ! μαγεῦει τὴν ψυχὴν μου τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου!

Συναισθάνομαι βαθείας καὶ γλυκείας συγκινήσεις,
Ὅταν βλέπω τὰ παιδιά, τὰς πληθῦδας τοῦ σχολείου.
Μὴ μαγεῦομαι, διότι μ' ἔρχονται αἱ ἀναμνήσεις
Τῆς μικρᾶς μου ἀλφαβήτου καὶ τοῦ παιδικοῦ μου βίου;

Εἶν' αὐτὸ καὶ μόνον: "Ὀχι! "Ὅπου ἔν σᾶς διακρίνη,
"Ἄν, μικρὰ μου, μετὰ πόθον ἢ ψυχὴ μου σᾶς θωπεύη,
Εἰς χρυσοῦν ἐλπίδος κόσμον ὁμοῦ αὐτὴ ἔνθους κλίνει'
Καὶ ἰδοὺ ὑμῶν ἢ θέα διατὶ ἐμὲ μαγεῦει!

Μετ' ὀλίγους ἔτι χρόνους τὰ πτωχὰ αὐτὰ παιδιά
Εἰς τὸν δύσκολον ἀγῶνα τῆς ζωῆς θ' ἀποδυσθῶσι.
"Ἄλλα θέλει ἀμειλίκτως ἀφανίσ' ἢ δυστυχία,
"Ἄλλα θέλει χρυσῆ μοῖρα καὶ νεότης στεφανώσει.

"Ἐὰν σήμερον τὸ ράκος καὶ τὸ δάκρ' εἶνε στολή των,
Ποῖος αὐριοὺν ἠξεύρει ἐκ τοῦ κύκλου των ὥραϊος
Μὴ φανῆ τις αἴφνης ἠρωσ, στρατηγὸς τῶν ἀνικῆτων,
Δάφνη τοῦ μικροῦ χωρίου, τῆς Ἑλλάδος ὅλης κλέος;

Ποῖος αὐριον ἠξεύρει ἐκ τῆς χαροπῆς πληθύος,
Ἦτις σήμερον εὐφρόνως ἀτακτεῖ, ἴσκιρτᾷ, μανθάνει,
Μὴ ἂν αἴφνης ἀνατείλῃ νοῦς διάφωτος καὶ θεῖος,
Ἄστρον τῆς καλῆς Ἑλλάδος, χρυσοῦ μέλλοντος σκαπάνης

Θάρος, φίλοι μου, ὁ κόσμος εἶνε μοῖρα τῶν κρειτόνων,
Κ' ἤρχισαν πολλάκις οὗτοι τὴν ζωὴν των ρακενδύται.
Αὐριον οἱ ἄνδρες οὗτοι κλίνουσι διὰ τῶν χρόνων
Κ' ἡ πατρις ἡμῶν ἡγέτας καλεῖ σᾶς. Ἐτοιμασθήτε!

Ὁ Θεὸς γλυκὺς φρουρὸς τῆς, ὁ Θεὸς νὰ εὐλογῆσῃ
Τὴν καρδίαν, ἣτις ἦλθεν ὡς ἡγέτης τοῦ σχολείου
Καὶ φωτίζει τὰ παιδιά καὶ ὡς ὄρνις περιπτύσσει.
— Πῶς λατρεύει ἡ ψυχὴ μου τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου!

§ 3. Πῶς κάμνει τὴν ἐργασίαν τοῦ εἰς σιδηρουργός.

Ὁ σιδηρουργὸς ἐσφυρηλάτει μεγάλην σιδηρᾶν δοκὸν—
προσεπάθει νὰ καταστήσῃ αὐτὴν στερεὰν συλλογιζόμενος
ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἐχρησίμευεν.

Ἢ βαρεῖα σφύρα τοῦ σιδηρουργοῦ ὑψοῦτο καὶ κατέπιπτεν
ἐπὶ τοῦ σιδήρου μετὰ ἰσχυροῦ κρότου καὶ ἐκ τῆς ἐρυθρᾶς,
τῆς πυρακτωμένης δοκοῦ ἀνεπήδων εἰς ἕκαστον κτύπημα
πλήθος σπινθήρων.

Ἡ σιδηρᾶ δοκὸς ἐσφυρηλατήθη· καὶ ὁ σιδηρουργὸς μετὰ
τὴν μακρὰν καὶ κοπιώδη ἐργασίαν αὐτοῦ ἠτοιμάζετο νὰ
ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἔξαφνα ὁ ἐργάτης ἐστάθη· παρατηρεῖ μετὰ προσο-
χῆς τὴν σιδηρᾶν δοκὸν· ἐν τῷ μέσῳ διακρίνει μίαν σχισμὴν

τόσον μικράν, ὥστε ἐξάπαντος δὲν θὰ τὴν ἔδλεπον οἱ ἄλλοι·
Ἄλλ' ἀδιάφορον αὐτὸς τὴν διέκρινεν.

«Αὐτὴ ἡ μικρὰ σχισμὴ δύναται νὰ γίνῃ αἰτία κατα-
στροφῆς εἰς ἀνθρώπους», λέγει καθ' ἑαυτὸν.

Ὁ σιδηρουργὸς, σπογγίζων τὸν ἰδρωτὰ τοῦ μετώπου αὐ-
τοῦ λαμβάνει ἐκ νέου τὴν δοκόν, βυθίζει αὐτὴν εἰς τὴν
πυρὰν καὶ ἀρχίζει πάλιν τὸ ἔργον.

Καὶ πάλιν ἡ σφῶρα πλήττει τὸ μέταλλον. Καὶ ἤδη ἡ
σιδηρὰ δοκὸς εἶνε ἕτοιμος.

Προσέρχεται ὁ μηχανικός, παραλαμβάνει αὐτὴν καὶ θέ-
τει ταύτην ὡς στήριγμα εἰς γέφυραν ποταμοῦ.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας διέρχεται διὰ τῆς γεφύρας ἐκείνης
ὀλόκληρον σῶμα στρατοῦ.

Τὸ βάρος τῶσων ἀνδρῶν καὶ τῶσων ἵππων καὶ τῶσων
πυροβόλων λυγίζει τὰς πλαγίας δοκοὺς, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ
εἶνε μία, ἡ ὁποία συγκρατεῖ καὶ στηρίζει ὅλας τὰς ἄλλας.

ὦ! ἂν αὐτὴ εἶχε τὴν ἐλαχίστην σχισμὴν, θὰ ἐθραύετο
καὶ ὁ στρατὸς θὰ ἐκρημνίζετο εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ!
Ἄλλ' ὄχι, αὐτὴ ἀντέχει. Τὴν ἐσφυρηλάτησε στερεὰν ὁ
τεχνίτης.

Ὁ σιδηρουργὸς οὐδέποτε ἔμαθεν, ὅτι ἔσωσε τὴν ζωὴν χι-
λιάδων ἀνθρώπων. Ἄλλὰ τί σημαίνει ἂν δὲν τὸ μάθη; Αὐ-
τὸς ἐξετέλεσε τὸ καθήκον του. Τοῦτο εἶνε ἀρκετὸν εἰς αὐτόν.

§ 4. Πῶς περιγράφει ὁ Κορνήης τὸν ἱερεὺς τῆς Βολισσοῦ

Α'. Διὰ τὸ ἀγαθὸς ἱερεὺς ὠνομάζετο Παπᾶ-Τρέχας.

Ἡ συναναστροφή μου εἶνε μὲ τὸν ἐφημέριον τοῦ χωρίου
μας, ἄνδρα, ὅστις, παρὰ τὰλλα του προτερήματα, καυχᾶται

και δια τουτο, οτι δηλαδη εις ελην την νησον δεν ευρισκεται παπας να αναγινωσκη ταχυτερον αυτου τα καθίσματα του φαλτηριου.

Κατα τον ορθρον της εορτης των Χριστουγεννων συνεβη εις αυτον να παρνησθη κατα την αναγνωσιν τосοον σφοδρα, ωστε να σβέση την λαμπάδα. Αφου την ανηψαν συλλογιζόμενος, πόσον εχασε καιρον εις την μεταξυ σκοτιαν, προτίμησε να πηδήση φαλμὸν ολόκληρον, τον μακρότερον, παρα το ονειδος να μακρύνει τον καιρον της αναγνώσεως υπέρ το σύνθητες.

Δεν ηξεύρω, αν δια την ταχυτάτην ταύτην αναγνωσιν η δια την φυσικὴν ήμῶν των Χίων κλισιαν τα σκωπτικα παρωνύμια ο Βολισσινος εφημέριος ονομάζεται υπό των πολιτων της Χίου Παπα-Τρέχας.

Και το παρώνυμον τουτο ηρесе τосοον εις τον παρανομαζόμενον, ωστε δεν σ' ακουει πλέον, εαν τον καλέσης με το κύριόν του ονομα.

Β'. Ποία ητο η πείρα και η μόρφωσις του Παπα-Τρέχα

Ο αγαθος εφημέριος καυχάται προς τούτοις, και διότι εκαμεν εξήκοντα και τέσσαρα ταξίδια, και φαντάζεται εαυτον ως άλλον Οδυσσεα, από τον οποιον κατα τουτο μονον διαφέρει, οτι τα εκαμεν εις αυτα της νήσου τα εξηκοντατέσσαρα χωρια χωρις κίνδυνον κανένα της θαλάσσης.

Δια να εχετε μικρον παράδειγμα της πολυπειρίας, την οποιαν απέκτησεν από τα ταξίδια αυτα, ακούσατε τα ακόλουθα: Επέρασεν απ' εδῶ πρό μηνῶν Ἄγγλος περιγηγητής με τον σκοπον να ανακαλύψη καμμίαν απόδειξιν της εις Βολισσον διατριβής του Ομήρου· ειχε μεθ' εαυτου και δύο του μικρά παιδάκια.

Μόλις τὰ ἤκουσεν ὁ Παπᾶ-Τρέχας νὰ συνομιλῶσι μὲ τὸν πατέρα των, μὲ ἠρώτησεν ἐκστατικὸς: « Ποίαν γλῶσσαν λαλοῦσι; ». — « Τὴν ἀγγλικήν », τῷ ἀπεκρίθη. Ἡ ἐκστασίς του ἔγινεν ἀπολίθωσις. Δὲν ἤμπόρει νὰ χωρέσῃ τοῦ Βολισσινοῦ Ὀδυσσέως ἡ κεφαλὴ, πῶς τόσον νεαρὰ παιδάρια ἦτο δυνατόν νὰ λαλῶσι γλῶσσαν εἰς αὐτὸν ἄγνωστον. Δὲν ἤξεύρω πλέον, ποίαν γλῶσσαν καὶ εἰς ποίαν ἡλικίαν, κατ' αὐτόν, ἔπρεπε νὰ λαλῶσι τῶν Ἄγγλων τὰ τέκνα. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι γελάτε τὴν ὥραν ταύτην διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ Παπᾶ-Τρέχα· ἀλλὰ τί ἠθέλετε κάμει, ἐὰν ἠκούετε αὐτολεξεῖ ἀπὸ τὸ στόμα του τοὺς λόγους τούτους; « Τὰ διαβολόπουλλα τόσον μικρὰ νὰ ἴμιλοῦν ἐγγλέζικα! »;

Γ'. Διὰ τὸν Παπᾶ-Τρέχας ἦτο σεβάσμιος ἱερεὺς

Γελάτε, φίλοι, ὅσον θέλετε, ἀλλὰ προσέχετε, μὴ καταφρονήσητε διὰ τοῦτο τὸν σεβάσμιον Παπᾶ-Τρέχαν. Ναί! Σεβάσμιος ἀληθῶς εἶνε, ὡς τὸ λέγω. Μ' ὄλην αὐτὴν τὴν ἀπλότητα δὲν ἠμπορεῖτε νὰ στοχασθῆτε, πόσον εἶνε φιλόανθρωπος ὁ καλὸς οὗτος ἱερεὺς, πόσον φροντίζει διὰ τὴν χρηστοθήθειαν τοῦ μικροῦ του ποιμνίου, μὲ ποίαν ψυχῆς διάθεσιν παρηγορεῖ τοὺς ἐνορίτας εἰς τὰς δυστυχίας αὐτῶν καὶ τοὺς συμβουλεύει, ὅταν εὐτυχῶσι, νὰ ἔχωσι πρόνοιαν τῶν δυστυχοῦντων.

Ἡ ἀρετὴ δὲν εἶνε εἰς αὐτὸν γέννημα παιδείας, ἐπειδὴ παιδείαν δὲν ἔλαθε· δὲν εἶνε καρπὸς ἀσκήσεως, ἐπειδὴ κατένενα κόπον δὲν δοκιμάζει εἰς τὴν ψυχὴν του.

Λυπεῖται πολλάκις διὰ τὴν στέρησιν τῆς παιδείας· καὶ διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ, ὅτι δὲν ἔμαθον εἰς αὐτὸν οἱ γονεῖς του, ἔπεμψε τὸν υἱόν του εἰς τὴν πόλιν νὰ μάθῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ν' ἀκούσῃ τὰ μαθήματα τοῦ δασκάλου Σελεπῆ.

Α'. Πῶς θέλει ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς νὰ βοηθήσῃ τὸν Κοραῆν
εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ὀμήρου

Εἶνε ἀνεκδιήγητος ἡ χαρὰ, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασεν, ὅτε ἔμαθεν, ὅτι ὁ Ὀμηρος διέτριψεν εἰς Βολισσὸν καὶ ὅτι ἀσχολοῦμαι εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ.

Τοῦτο μόνον μὲ ἠρώτησεν, ἂν ὁ Ὀμηρος ἦτο χριστιανός. Ἐδύνατον ἦτο, τῷ εἶπον, ἐπειδὴ ἔζη χρόνους ἑνεακοσίους σχεδὸν πρὸ Χριστοῦ.

Μὲ ἠρώτησε προχθές, ἂν τυπώνεται γρήγορα ὁ Ὀμηρος. Ἀφοῦ ἤκουσε τὰς δυσκολίας πρῶτον τῆς συντάξεως τῶν σχολίων, ἔπειτα καὶ τῆς δαπάνης τοῦ τύπου, «διὰ τὴν σύνταξιν», μοι εἶπε, «δὲν εἶμαι καλὸς νὰ κρίνω τῆς δαπάνης ὅμως τὸ πρᾶγμα μοι φαίνεται εὐκολώτατον». «Πῶς, δέσποτά μου;» — «Ἐχομεν», ἀπεκρίθη, «τόσους ἀρχιερεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν λείπει οὔτε πλοῦτος οὔτε ζῆλος ὑπὲρ τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους. Εἶνε ἀναμφίβολον, ὅτι, ἂν γράψῃς περὶ τοῦ σκοποῦ σου πρὸς τὸν ἅγιον. . . ., τὸν ἅγιον. . . ., τὸν ἅγιον. . . ., καὶ ἀπηρίθμησεν ὀκτὼ ἢ δέκα ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἡμῶν ἀρχιερέων, θὰ σοὶ γνωρίσωσι χάριν, ἐπειδὴ δίδεις εἰς αὐτοὺς ἀφορμὴν νὰ δείξωσι, πόσον ἡ παιδεία τοῦ γένους εἶνε πρᾶγμα ἱερὸν εἰς τὴν πανιερότητα αὐτῶν».

— «Πολλοὺς», ἀπεκρίθη, «ἐξ ὧν ὠνόμασες, ἐγνώρισα προσωπικῶς, ἀληθῶς ἄνδρας ἱεροὺς καὶ σεβασμίους, οὐδ' ἀμφιβάλλω περὶ τῆς εἰς τὰ καλὰ προθυμίας των· ἀλλ' ὅμως ἀποστρέφομαι νὰ κάμω τώρα, ὅτι δὲν ἔκαμα ὅλην μου τὴν περασμένην ζωὴν ἢ θέλεις δέσποτά μου, διὰ δεκαπέντε μηνῶν διατριβὴν εἰς τὴν Βολισσὸν νὰ γίνω φωμοζήτητος;»

— «Ἄλλ' ἐὰν εἰς τοῦτο», μοι λέγει, «ἀντιπαθῆς, δὲν θέλεις, ἐλπίζω, ἀποστραφῆ τὴν ἰδικὴν μου βοήθειαν».

Εἰς τὰ ἀπροσδόκητα ταῦτα λόγια, φίλε, ὀλίγον ἔλειψε νὰ πάθω, τὴν ἐκπληξίν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔπαθεν, ὅτε ἤκουσε τοῦ Ἄγγλου τὰ τέκνα, λαλοῦντα τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν· διότι εἰς τὴν πολυδάπανον ἔκδοσιν τοῦ Ὀμήρου ποίαν ἀπὸ τοῦ Βολισσοῦ τὸν ἐφημέριον ἔπρεπέ τις νὰ ἐλπίζῃ βοήθειαν;

Χωρὶς νὰ δώσῃ προσοχὴν εἰς τὴν ἐκπληξίν μου, μοὶ προβάλλει ὁ καλὸς οὗτος παπᾶς δύο γρόσια. «Ταῦτα», λέγει, «ἔλαβον σήμερον ἀπὸ στεφάνωμα, ταῦτα μόνον ἔχω, ταῦτα σοὶ δίδω· πλειότερα ἂν εἶχα, πλειότερα μετὰ χαρᾶς ἤθελα σοὶ δώσει, διὰ νὰ τυπωθῇ τοῦ συμπατριώτου ἡμῶν Ὀμήρου ἡ ποίησις».

Μαντεύω τώρα τὴν περιέργειάν σας νὰ μάθετε, πᾶς ἐφέρθη εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην συνεισφορὰν τοῦ καλοῦ παπαῖ· τὴν ἔλαβα, ἀσπαζόμενος μὲ δακρυσμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν πλουσίαν τοῦ πένητος χεῖρα, ὅχι μόνον διὰ νὰ μὴ λυπήσω μὲ ἄκαιρον ἄρνησιν τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ διότι μοὶ ἐφάνη νόστιμον νὰ ὀνομάσω τὴν ἔκδοσιν ταύτην τοῦ Ὀμήρου βολισσινὴν ἔκδοσιν, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν Βολισσὸν ὑπέμεινα τοὺς κόπους της καὶ ἀπὸ τὴν Βολισσὸν ἔλαβα τὴν πρώτην βοήθειαν τῆς ἐκδόσεως.

Ε'. Τί κάμνει ὁ ἐφημέριος τὰ χρήματα, τὰ συναχθέντα πρὸς μεγέθυνσιν τοῦ ναοῦ τοῦ χωρίου.

Ἀκούσατε καὶ ἄλλο θαυμαστότερον. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἶνε τόσον ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, ὥστε ἡ πολὺ μικρὰ τῶν ἐκκλησιᾶ ἠμπορεῖ νὰ περιλάβῃ τριπλασίους αὐτῶν. Μὲ ἕλον τοῦτο τινὲς ἐκ τῶν προκρίτων, οἱ πλουσιώτεροι, ἐπεθύμησαν νὰ πλατύνωσι τὴν οἰκοδομήν.

Ἄνεκοίνωσαν τὴν γνώμην αὐτῶν εἰς τὸν ἐφημέριον, οὗτος

ὁδὲ συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ συναθροίσωσι πρῶτον τὴν χρειαζομένην δαπάνην, διὰ νὰ τελέσωσι κατ' αὐτὴν καὶ τὸ ἔργον.

Ἐποῦ ἔμαθεν, ὅτι συνήχθησαν τὰ ἀργύρια, ὁ σεβάσμιος οὗτος παπᾶς, μίαν τῶν Κυριακῶν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, εἶπεν εἰς αὐτοὺς : «Τέκνα μου, ὁ Θεὸς δὲν κοινοῦ εἰς πέτρας καὶ εἰς ξύλα, ἀλλ' εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν χριστιανῶν. Τῆς ἐκκλησίας τὸ μέγεθος, βλέπετε, ὅτι δὲν εἴμεθα ἀρκετοὶ νὰ τὸ γεμίσωμεν. Ἀπὸ σᾶς οἱ περισσότεροι δὲν ἤξεύρουσι μῆτε νὰ ἀναγινώσκωσι, μῆτε νὰ γράφωσι πρᾶγμα ἀσυγκρίτως ἀρεστότερον εἰς τὸν Θεὸν ἢ θέλωμεν πράξει, βάλλοντες εἰς τὸ κονίον τὰ συναγμένα ἀργύρια, διὰ νὰ πληρῶνεται ἀπ' αὐτὸν ἐτησίως διδάσκαλος γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως καὶ τὸ περισσεῦον νὰ μοιράζεται εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς μας, ὅσων ἢ πτωχεῖα δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα ἀργίας, καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ ἐλευθερωθῶμεν καὶ ἀπὸ τὸ ὄνειδος, ὅτι μόνον ἡμεῖς εἰς ἕλην τὴν νῆσον ἀγαπῶμεν τὴν ψωμοζητίαν».

Τί λέγετε εἰς αὐτά, φίλοι μου; Δὲν σᾶς φαίνεται ὁ ταπεινὸς ἱερεὺς τῆς Βολισσοῦ φρονιμώτερος καὶ θεοσεβέστερος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ὅστις ἔκοψε τὰ σιτηρέσια τῶν διδασκάλων, διὰ νὰ οἰκοδομῇ λαμπρὰς ἐκκλησίας;

Γ'. *Τί ἔκαμεν ὁ Παπα-Τρέχας, ὅτε εἰς λόγιος ἱερεὺς ἐζήτει ἐνορίαν ἐν τῇ νήσῳ.*

Ἀφήνω ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἱερέως τούτου δείγματα καὶ ἀρκοῦμαι εἰς ἓν ἀκόμη, τὸ ὅποιον δὲν πρέπει νὰ παρασιωπήσω. Ἦκουσεν, ὅτι ἱερεὺς τις, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, περιήρχετο τὴν νῆσον ζητῶν νὰ ἐμβῇ εἰς καμμίαν ἐκκλησίαν ἐφημέριος.

Τί κάμνει ὁ καλὸς σου Παπα Τρέχας; Τρέχει πρὸς αὐτὸν

καὶ τῷ προτείνει νὰ δεχθῆ ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἑφημερίαν τῆς Βολισσοῦ.

Μόλις ἔμαθον οἱ ταλαίπωροι Βολισσινοὶ τὸ ἀπροσδόκητον εἰς αὐτοὺς μέγα τοῦτο δυστύχημα, ἔτρεξαν πρὸς ἐμὲ παρακαλοῦντές με νὰ τὸν ἐμποδίσω.

Στοχασθῆτε τώρα πόσῃ ἀπορίαν ἐπροξένησεν εἰς ἐμὲ τὸν μεσίτην τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ ἱερέως, καὶ μάλιστα, ὅτε ἐρωτήσας αὐτόν, διατὶ ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῆ τῆς ἑφημερίας, ἔλαβον τοιαύτην ἀπόκρισιν :

Ἐγὼ, τέκνον μου, εἶμαι ἀγράμματος. Ὁ ἑφημέριος τὸν ὁποῖον ἐπιθυμῶ νὰ βάλω εἰς τὸν τόπον μου, εἶμαι βέβαιος, ὅτι εἶνε ἐπιτηδειότερος ἀπὸ ἐμὲ νὰ διδάσκη καὶ νὰ κυβερνᾷ τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν μου τούτων χωρικῶν».

Εἰς τοιαύτην γενναίαν ἀπόκρισιν τί εἶχον νὰ ἀποκριθῶ ; Συνέκλαυσα κ' ἐγὼ μὲ τοὺς Βολισσινοὺς καὶ περιέμενα μὲ λύπην τῆς ψυχῆς μου τὴν στέρησιν τοῦ καλοῦ τούτου ἱερέως, τὴν ὁποίαν καὶ ἠθέλομεν πάθει, ἐὰν οἱ κάτοικοι τῶν Θυμιανῶν δὲν προέφθανον νὰ λάβωσι τὸν λόγιον ἱερέα ὡς ἑφημέριον καὶ ν' ἀφήσωσι πάλιν εἰς ἡμᾶς τὸν ἰδικόν μας.

§ 25. Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας.

Ὁ ἀγαθὸς ἑφημέριος τῆς Βολισσοῦ δὲν θὰ ἐξεπλήσσειτο διὰ τὴν Ἀγγλομάθειαν τῶν τέκνων τοῦ Ἀγγλου, ἂν εἶχεν ἐξέλθει ὀλίγον ἐκ τῆς νήσου του καὶ εἶχεν ἐπισκεφθῆ καὶ ἄλλους τόπους.

Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἦτο πολὺ εὐκολόν εἰς τὸν καιρὸν του, διότι τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας δὲν ἦσαν τότε πολὺ ἀνεπτυγμένα.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας ἐνὸς τόπου δὲν συντελεῖ μόνον εἰς τὴν μὀρφωσιν τῶν κατοίκων αὐτοῦ· συντελεῖ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας, ὅλου ἐν γένει τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ.

Ἐκ τούτου δὲ δικαιολογεῖται, διατί τόσοι μεγάλοι προσπάθειαι καταβάλλονται πανταχοῦ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας, διατί χάριν αὐτῆς γίνονται τόσοι θυσίαι καὶ διατί ἡ καλὴ ἢ ἡ κακὴ κατάστασις τῆς συγκοινωνίας μιᾶς χώρας θεωρεῖται ἀσφαλὲς μέτρον τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς.

Ἀκριβῶς δὲ ἐπειδὴ εἶνε τόσοι σπουδαῖα ἢ συγκοινωνία, δὲν θὰ ἀρκεσθῶμεν, εἰς ὅσα ἐμάθομεν εἰς τὰς προηγουμένας τάξεις περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἐπαναλάβωμεν αὐτὰ, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ μάθωμεν καὶ ἄλλα ἀκόμη πράγματα περὶ ταύτης.

Ἡ συγκοινωνία τῶν διαφόρων χωρῶν γίνεται καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης. Ἄς ἴδωμεν χωριστὰ τὰ δύο ταῦτα εἶδη τῆς συγκοινωνίας.

Α'. Τὰ μέσα τῆς κατὰ ξηρὰν συγκοινωνίας.

Τὸ ἀρχαιότερον καὶ ἀπλούστερον μέσον τῆς κατὰ ξηρὰν συγκοινωνίας, τοῦ ὁποίου γίνεται καὶ σήμερον χρήσις διὰ τὰς μικρὰς ἀποστάσεις, εἶνε, ὡς γνωρίζομεν, τὰ ζῶα τὰ φορτηγά, ὁ ἵππος δηλαδή, ὁ ὄνος, ὁ ἡμίονος καὶ ἡ κάμηλος.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ βάρη, ἅτινα τὰ ζῶα ταῦτα δύνανται νὰ φέρωσιν, εἶνε σχετικῶς μικρά, διὰ τοῦτο διὰ τὰ μεγαλύτερα φορτία μεταχειρίζομεθα, ὡς γνωστόν, ἁ μ ἄ ξ ι α, ἅτινα σύρονται ὑπὸ τῶν ζῴων τούτων.

Τὰ ἀμάξια δὲ ταῦτα λέγονται φορτηγά, διὰ τὴν διακρίνωσιν τῶν ἄλλων ἀμαξῶν, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀναπαυτικώτεραι καὶ πολυτελέστεραι καὶ χρησιμεύουσι διὰ τὴν μεταφέρωσιν μόνον ἐπιβάτας.

Διὰ τὴν γίνη ὁμῶς χρήσις τῶν ἀμαξίων καὶ ἰδίως τῶν ἀμαξῶν, πρέπει, ὡς ἠξυέρομεν, τὴν ὑπάρχωσιν ὁδοὶ πλατεῖαι καὶ ὁμαλαὶ καὶ γέφυραι. Αἱ Κυβερνήσεις φροντίζουσι πολὺ διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν συντήρησιν τοιοῦτων ὁδῶν, αἵτινες ὀνομάζονται ἀμαξιτοί, καὶ πολλῶν γεφυρῶν.

Τὸ τελειότερον ὁμῶς μέσον τῆς κατὰ ξηρὰν συγκοινωνίας εἶνε, καθὼς γνωρίζομεν, ὁ σιδηρόδρομος, ὅστις ὀνομάζεται τοιοῦτοτρόπως ἐκ τῶν διπλῶν σιδηρῶν ῥάβδων, τῶν ἐστρωμένων καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς ὁδοῦ, ἐπὶ τῶν ὁποίων διὰ μιᾶς ἀτμομηχανῆς κινουῦνται μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος πολλαὶ καὶ μεγάλα ἀμαξια, τὰ βαγόνια, ἄλλα μὲν διὰ τοὺς ἐπιβάτας, ἄλλα δὲ διὰ τὰς ἀποσκευὰς αὐτῶν καὶ τὰ ἐμπορεύματα.

Πᾶσαι δὲ αἱ ἀμαξια, αἱ συρόμενα ὑπὸ μιᾶς ἀτμομηχανῆς, ἀποτελοῦσι μίαν ἀμαξοστοιχίαν. Ἐν ἐκάστη ἀμαξοστοιχίᾳ ὑπάρχουσι συνήθως τριῶν εἰδῶν ἀμαξια διὰ τοὺς ἐπιβάτας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὰς τρεῖς θέσεις τῶν σιδηροδρομῶν, τὴν πρώτην δηλ., τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην. Αἱ τῆς πρώτης θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἐπιβάται πληρώνουσι περισσότερα, εἶνε ἀναπαυτικώτεραι καὶ πολυτελέστεραι.

Ἐκτὸς δὲ τῶν σιδηροδρομῶν τῶν κινουμένων δι' ἀτμομηχανῶν ὑπάρχουσι, ὡς γνωστόν, καὶ οἱ λεγόμενοι ἤλεκτρικοὶ σιδηρόδρομοι, οἵτινες κινουῦνται διὰ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ.

τοιούτος π. χ. σιδηρόδρομος παρ' ἡμῖν εἶνε ὁ συνδέων τὰς Ἀθήνας μὲ τὸ Φάληρον καὶ τὸν Πειραιᾶ.

Οἱ σιδηρόδρομοι διαπερῶσι πολὺ μεγάλας ἀποστάσεις καὶ διέρχονται ἐπομένως ἀπὸ πολλὰς πόλεις καὶ χωριά.

Τὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ ἀμαξοστοιχίαι σταματῶσι λέγονται σταθμοί.

Εἰς ἕκαστον σταθμὸν ὑπάρχει τὸ γραφεῖον τοῦ σιδηροδρόμου, εἰς τὸ ὁποῖον πωλοῦνται καὶ τὰ εἰσιτήρια, καὶ ἡ αἴθουσα, εἰς τὴν ὁποίαν περιμένουσιν οἱ ἐπιβάται.

Εἰς τοὺς μεγαλυτέρους δὲ σταθμοὺς ὑπάρχουσι καὶ ἀποθήκαι, αἱ κατοικίαι τῶν ὑπαλλήλων τοῦ σιδηροδρόμου, ἐστιατόριον καὶ καφενεῖον διὰ τοὺς ἐπιβάτας καὶ ἄλλα χρήσιμα ἰδρύματα.

Οἱ σταθμοὶ τῶν μικρῶν χωρίων, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχουσι πάντα ταῦτα, λέγονται στασεις.

Αἱ λεγόμεναι ταχεῖαι ἀμαξοστοιχίαι, διὰ τὴν οἰκονομήσασιν χρόνον, δὲν σταματῶσιν εἰς πάντας τοὺς σταθμοὺς, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς μεγαλυτέρους ἐξ αὐτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπομένως φθάνουσι πολὺ ταχύτερον.

Ἡ κινητήριος δύναμις τῶν σιδηροδρόμων εἶνε, ὡς εἶδομεν, κυρίως ὁ ἀτμὸς καὶ ὁ ἠλεκτρισμὸς. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις καὶ σιδηρόδρομοι, τῶν ὁποίων αἱ ἀμαξαι κινουνται ὑπὸ ἵππων καὶ οὔτινες διὰ τοῦτο ὀνομάζονται ἵπποσιδηρόδρομοι. Οἱ σιδηρόδρομοι οὗτοι χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἐν τὸς τῆς αὐτῆς πόλεως συγκοινωνίαν.

Ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν προτιμῶνται σήμερον οἱ ἠλεκτρικοί, διὰ τοῦτο δὲ πολλαὶ πόλεις, ἔχουσαι ἵπποσιδηροδρόμους, ἀντικατέστησαν αὐτοὺς δι' ἠλεκτρικοῦ, ὡς π. χ. ἐγένετο τοῦτο ἐν Ἀθήναις, ἐν Πειραιεὶ καὶ ἐν Πάτραις.

Ἡ χρῆσις σιδηρῶν ράβδων πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μεγάλης τριβῆς τῶν ἀμαξῶν, ἣτις συμβαίνει εἰς τὰς συνήθεις ὁδοὺς καὶ ἐλαττώνει τὴν ταχύτητα αὐτῶν, εἶνε παλαιὰ ἐφηρημόζετο δὲ ἰδίως εἰς τὰ λατομεῖα καὶ τὰ μεταλλεῖα πρὸς μεταφορὰν ὀγκολίθων καὶ μεταλλευμάτων.

Οἱ σιδηρόδρομοι ὅμως οἱ σήμερον ἐν χρήσει ὀφείλονται εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους καὶ εἶνε κυρίως καρπὸς τῆς μεγάλης ἐφευρέσεως τῆς ἀτμομηχανῆς τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Γ. Στέφενσον.

Ὁ πρῶτος δὲ κατασκευασθεὶς σιδηρόδρομος ἦτο ὁ ἀπὸ Λίβερπουλ εἰς Μάντσεστερ, ὅστις παρεδόθη εἰς κοινὴν χρῆσιν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1830.

Οἱ σιδηρόδρομοι ἐξυπηρετοῦσι κάλλιστα τὴν συγκοινωνίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν γεωργίαν· προάγουσι τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν λαῶν ἔχουσι δὲ καὶ ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν μεγάλην σημασίαν.

Ἐνεκα τούτου πάντα τὰ κράτη προσεπάθησαν διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἀναπτύξωσι τὴν σιδηροδρομικὴν αὐτῶν συγκοινωνίαν, αἱ σιδηραὶ δὲ γραμμαὶ διασχίζουσι σήμερον τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις ὀλοκλήρου σχεδὸν τοῦ κόσμου κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις.

Καὶ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν, νέαι δὲ γραμμαὶ ἀδιακόπως κατασκευάζονται.

Τὸ δίκτυον τῶν σιδηροδρόμων τῆς Πελοποννήσου σχεδὸν συνεπληρώθη.

Οἱ θεσσαλικοὶ σιδηρόδρομοι, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὸν Βόλον καὶ διακλαδιζόμενοι παρὰ τὸ Βελεστίνον εἰς δύο με-

γάλας γραμμιάς, διέρχονται ἐκ πασῶν τῶν μεγαλυτέρων πόλεων τῆς Θεσσαλίας.

Εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα τέλος τὸ Μεσολόγγιον συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὸ Ἀγρίνιον, αἱ δὲ Ἀθηναὶ μὲ τὰ περίχωρα αὐτῶν, τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Πάτρας, δι' ἄλλης δὲ γραμμῆς μετὰ τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Λεβαδείας.

Ἡ τελευταία αὕτη γραμμὴ διέρχεται διὰ τῆς Λαμίας καὶ φθάνει εἰς Λάρισαν. Εἶνε δὲ ἐλπίς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ ἐνωθῶσι ταχέως οἱ ἑλληνικοὶ σιδηρόδρομοι μὲ τοὺς τουρκικοὺς καὶ συνεπῶς μὲ τοὺς τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν.

Τότε δὲ θὰ δυνάμεθα νὰ μεταβαίνομεν ἐξ Ἑλλάδος εἰς ὅποιανδήποτε πόλιν τῆς Εὐρώπης διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἐνῶ τώρα πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ταξιδεύσωμεν καὶ διὰ θαλάσσης, ἵνα μεταβῶμεν εἰς τινὰ λιμένα τῆς Μεσογείου θαλάσσης εἰς τὴν Μασσαλίαν π. χ. τὸ Βρινδῆσιον, τὴν Τεργέστην κλπ.

Εἶνε δὲ τὰ διὰ ξηρᾶς ταξίδια προτιμότερα εἰς τοὺς ταξιδιώτας, καὶ διότι εἶνε εὐθυνότερα, ἰδίως ὅμως διότι εἶνε ἀσφαλέστερα τῶν θαλασσίων, ἰδίως τὸν χειμῶνα, ὅτε ἔνεκα τῆς ἐπικρατούσης κακοκαιρίας τὰ πλοῖα καθυστεροῦσι πολλάκις ἐπὶ ἡμέρας καὶ οἱ ἐπιβάται ὑποφέρουσι πολὺ ἐκ τῆς τρικυμίας.

Β'. Ἡ Ναυτιλία.

Ναυτιλία καλεῖται ἡ κατὰ θάλασσαν διὰ πλοίων συγκοινωνία.

Αὕτη ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιστάτων χρόνων, συνε-

τέλεσε θὲ μεγάληως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ

Κατ' ἀρχὰς ἕνεκα τῆς ἀτελοῦς κατασκευῆς τῶν πλοίων ἢ ναυτιλία περιωρίζετο εἰς τὴν διὰ μικρῶν πλοίων ἐκτελουμένην ἀτμοπλοῦαν καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν συγκοινωνίαν.

Βαθμηδὸν ὁμως ἐναυπηγήθησαν μεγαλύτερα πλοῖα, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ ἐπιχειρῶσι μεγαλύτερα ταξίδια ὄχι μόνον δι' ἐμπορικούς, ἀλλὰ καὶ διὰ πολεμικούς σκοπούς.

Κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν διεκρίθησαν ὡς τολμηροὶ ναῦται οἱ Φοίνικες, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Ἕλληνες· κατὰ δὲ τὸν μεσαίωνα καὶ βραδύτερον ἀκόμη εἶχον τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν ἢ Βενετία καὶ ἡ Γένουα διὰ τοῦ μεγάλου αὐτῶν ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ ναυτικοῦ.

Σπουδαίαν πρόοδον εἰς τὴν ναυτιλίαν ἐπέφερε ἡ εὐρεσις τῆς ναυτικῆς πυξίδος, τοῦ ἐργαλείου δηλ. τοῦ δεικνύοντος τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, δι' οὗ οἱ ναυτικοὶ εὐρίσκουσιν ἀσφαλῶς τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν ὀφείλουσι νὰ ἀκολουθήσωσι κατὰ τὸν πλοῦν.

Τὸ κύριον μέρος τῆς ναυτικῆς πυξίδος εἶνε ἡ μαγνητικὴ βελόνη, ἣτις στηριζομένη ἐπὶ καθέτου ἄξονος δύναται νὰ κινῆται ἐλευθέρως, ἔχει δὲν τὴν ιδιότητα νὰ λαμβάνη τοιαύτην θέσιν, ὥστε τὸ μὲν ἐν ἄκρον αὐτῆς νὰ διευθύνεται πρὸς Βορρᾶν, τὸ δὲ ἄλλο πρὸς Νότον. Τοποθετεῖται δὲ ἡ βελόνη αὕτη ἐπὶ κυκλικοῦ πίνακος, οὗτινος ἡ περιφέρεια διαιρεῖται, εἰς 32 ἴσα μέρη, ἐπὶ τῶν ὁποίων σημειοῦνται τὰ 32 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Διὰ τοῦ ἐργαλείου τούτου ὁ ναυτικὸς γνωρίζει ἀκριβῶς, πρὸς ποῖον μέρος τοῦ ἀνοι-

κτοῦ πελάγους εὐρίσκεται ὁ Βορρᾶς καὶ πρὸς ποῖον ὁ Νότος, συνεπῶς δὲ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος· ἐπειδὴ δὲ γνωρίζει, εἰς ποῖον σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος εὐρίσκεται ὁ λιμὴν, εἰς τὸν ὁποῖον διεύθυνεται, ὡς πρὸς τὸν λιμένα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀνεχώρησε, δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὸ πλοῖον τὴν προσήκουσαν διεύθυνσιν.

Πότε ἀκριβῶς ἐφευρέθη τὸ χρησιμώτατον τοῦτο ναυτικὸν ἐργαλεῖον καὶ ὑπὸ τίνας, δὲν εἶνε γνωστὸν. ἐν Εὐρώπῃ ὅμως φαίνεται ὅτι εἰσήγαγεν αὐτὸ κατὰ πρῶτον ὁ Ἰταλὸς Φλάβιος Γιόγιας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰῶνος.

Ἐπίσης συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς ναυτιλίας ἡ ἐφευρέσις τῆς ἀτμομηχανῆς. Πρὸς τῆς ἐφευρέσεως ταύτης τὰ πλοῖα ἦσαν μόνον ἰστιοφόρα καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ταξιδεύσωσιν, εἰμὴ ὅτε ἔπνεεν ἄνεμος καὶ μάλιστα ἄνεμος εὐνοϊκός.

Διὰ τοῦτο τὰ ἰστιοφόρα πλοῖα χρειάζονται πελλάκις πολλὰς ἡμέρας δι' ἀπόστασιν, τὴν ὁποίαν τὰ ἀτμόπλοια δύνανται εἰς ὀλίγας μόνον ὥρας νὰ διαπλεύσωσιν.

Ἐνεκα τῆς διαφορᾶς ταύτης τὰ ἰστιοφόρα πλοῖα δὲν δύνανται πλέον νὰ ἀνταγωνισθῶσι πρὸς τὰ ἀτμόπλοια, διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς καὶ αἱ ἐργασίαι αὐτῶν περιωρίσθησαν μεγάλως, συνήθως δὲ τὰ ἰστιοφόρα πλοῖα σήμερον μόνον μικρὰ ταξίδια ἐπιχειροῦσιν.

Ἡ ἔδρσις ἀτμοπλοϊκῶν ἐταιρειῶν προήγαγεν ἔτι μᾶλλον τὴν ναυτιλίαν. Αὗται διὰ μεγάλων ἐταιρικῶν κεφαλαίων ἀγοράζουσι πολλὰ ἀτμόπλοια, τὰ ὁποῖα ἔχουσι σταθερὰ καὶ ὠρισμένα δρομολόγια, οὕτω δὲ εἶνε γνωστὸν εἰς

τὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα προσορμίζονται, ποῖαν ἡμέραν καὶ ποῖαν περίπου ὥραν καὶ ἀπὸ ποῖον μέρος φθάνει τὸ ἀτμόπλοιον ἐκάστης ἐταιρείας καὶ ποῖαν ἡμέραν καὶ ὥραν καὶ διὰ ποῖον μέρος ἀναχωρεῖ.

Ἐξ ὅσων ἀνωτέρω εἶπομεν περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς διὰ τῶν σιδηροδρόμων συγκοινωνίας δὲν πρέπει νὰ νομίσωμεν, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας κατέστησε τὴν ναυτιλίαν περιττὴν ἢ ὀπωσδήποτε παρέβλαψεν αὐτήν. Τοῦναντίον δυνάμεθα νὰ εἶπωμεν, ὅτι καὶ ἡ ναυτιλία εὐρίσκεται εἰς διηνεκὴ πρόοδον καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παρέχῃ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν μεγάλας ὑπηρεσίας.

Τοῦτο συμβαίνει πρῶτον διότι πολλὰ μέρη, ὡς αἱ νῆσοι, μόνον διὰ θαλάσσης δύνανται νὰ συγκοινωνήσωσι μετ' ἄλλων μερῶν· δεύτερον διότι ἡ διὰ θαλάσσης ἀποστάσις δύο μερῶν εἶνε πολλάκις πολὺ μικροτέρα ἢ ἡ διὰ ξηρᾶς· τρίτον τέλος, διότι πολλὰ μέρη χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ μακρᾶς σειρᾶς μεγάλων ὁρέων, ἕνεκα δὲ τούτου ἡ σύνδεσις αὐτῶν διὰ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἀποβαίνει, ἂν ὄχι ἐντελῶς ἀδύνατος, βεβαίως ὅμως πολὺ δύσκολος καὶ πολὺ δαπανηρά. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων ἡ ἀνάπτυξις τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας δὲν ἐπέφερε ζημίαν εἰς τὴν ναυτιλίαν.

Ἄλλως ἢ πρόοδος τῆς ναυτιλίας ἠλάττωσε κατὰ πολὺ καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἐνοχλήσεις τῶν θαλασσίων ταξιδίων. Διότι σήμερον τὰ ἀτμόπλοια, τοῦλάχιστον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κάμνουσι τὰ μακρυνὰ ταξίδια, εἶνε πολὺ μεγάλα, ἄριστα ναυπηγημένα καὶ ταχύπλοα, οὕτω δὲ δύνανται ὄχι μόνον νὰ ἀντέχωσιν εἰς τὴν μεγαλυτέραν τρικυμίαν, ἀλλὰ

καὶ νὰ διασχίζωσι τὰ ὀρηκτικὰ κύματα, χωρὶς νὰ ὑφίστανται ὑπ' αὐτῶν μεγάλους κλονισμοὺς καὶ χωρὶς ἐπομένως οἱ ταξιθεύοντες νὰ ὑποφέρωσι πολὺ.

Οἱ κίνδυνοι τῆς θαλάσσης εἶνε μεγαλύτεροι κατὰ τὴν νύκτα, ὅτε ἕνεκα τοῦ ἐπικρατοῦντος σκοτίους οἱ πλοίαρχοι δὲν βλέπει νὰ διευθύνῃ ἀσφαλῶς τὸ πλοῖον, τὸ ἔποιον τοιοῦτοτρόπως ἐξοκέλλει ἐνίοτε ἐπὶ τῶν βράχων.

Καὶ τὸ κακὸν τοῦτο ἐμετριάσθη ὅμως κατὰ πολὺ διὰ τῶν φάρων, οὓς πᾶσαι αἱ Κυβερνήσεις ἀνήγειραν κατ' ἀποστάσεις εἰς τὰς παραλίας των καὶ ἰδίως εἰς θέσεις ὅπως δῆποτε ἐπικινδύνους, ἵνα ὀδηγῶσι κατὰ τὰς σκοτεινὰς νύκτας τοὺς θαλασσοπόρους καὶ προφυλάττωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς κινδύνους τούτους.

Μεταξὺ τῶν κρατῶν, τῶν ὁποίων ἡ ναυτιλία ἔκαμε μεγάλας προόδους, κατατάσσεται καὶ ἡ Ἑλλάς. Τὰ ἐμπορικὰ ἡμῶν πλοῖα διαγωνίζονται εἰς πολλοὺς λιμένας μὲ τὰ πλοῖα τῶν μεγάλων κρατῶν, οἱ δὲ εἰς πάντα τὰ μέρη τῆς γῆς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα διεσπαρμένοι Ἑλληγες πολλάκις ἐπὶ τῶν ἐρχομένων πλοίων βλέπousι μὲ ἀπερίγραπτον χαρὰν τὴν ὠραίαν ἡμῶν κυανόλευκον σημαίαν.

Γ'. Τὰ ταχυδρομεῖα, οἱ τηλεγράφοι καὶ τὰ τηλέφωνα.

Εἰς τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας πρέπει νὰ κατατάξωμεν καὶ τὰ ταχυδρομεῖα, τοὺς τηλεγράφους καὶ τὰ τηλέφωνα, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ συνεννοώμεθα μετὰ τῶν μακρὰν ἡμῶν εὐρισκομένων συγγενῶν καὶ φίλων ἢ καὶ μετ' ἄλλων προσώπων χάριν τῶν συμφερόντων ἡμῶν, προσέτε

δὲ μανθάνομεν, ὅτι ἄξιον λόγου συμβαίνει εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Τὰ ταχυδρομεῖα εἶνε δημόσια καθιδρύματα, ἅτινα μεγάλως ἐξυπηρετοῦσι καὶ τοῦ κράτους καὶ τῆς κοινωνίας τὰ συμφέροντα. Ἄνευ αὐτῶν οἱ σιδηρόδρομοι καὶ τὰ ἀτμόπλοια δὲν θὰ ἔφερον εἰς ἡμᾶς τακτικὰς εἰδήσεις περὶ τῶν μακρὰν ἡμῶν εὐρισκομένων συγγενῶν καὶ φίλων, οὐδὲ αὐτοὶ θὰ ἐμάνθανον τίποτε περὶ ἡμῶν. Τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ γίνη μόνον σπανίως, ὁσάκις δηλαδὴ ἐπιβάτης τις γνωστὸς ἤθελε φέρει εἰς ἡμᾶς ἢ εἰς αὐτοὺς ἐπιστολὰς ἢ προφορικὰς εἰδήσεις.

Διὰ τῶν ταχυδρομείων ὅμως δυνάμεθα ἀντὶ ὀλίγων λεπτῶν νὰ ἔχωμεν τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μὲ τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἀγαπῶμεν, καὶ ἐγκαίρους εἰδήσεις περὶ τῶν συμφερόντων ἡμῶν.

Διὰ τοῦ ταχυδρομείου δυνάμεθα προσέτι νὰ ἀποστείλωμεν εἰς ἄλλας πόλεις καὶ χρήματα διὰ τῶν λεγομένων ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν καὶ ὁποιαδήποτε ἀντικείμενα μικρὰ διὰ τῶν ταχυδρομικῶν δεμάτων.

Καὶ διὰ τοῦ τηλεγράφου καὶ διὰ τοῦ τηλεφώνου δυνάμεθα νὰ ἀνακοινώσωμεν ἀντὶ μικρᾶς σχετικῶς δαπάνης, ὅτι θέλομεν, εἰς τοὺς μακρὰν ἡμῶν εὐρισκομένους καὶ νὰ λάβωμεν παρ' αὐτῶν τάχιστα ἀπάντησιν.

Τοῦ τηλεφώνου κάμνομεν κυρίως χρήσιν διὰ μικροτέρας σχετικῶς ἀποστάσεις, ἐνῶ διὰ τοῦ τηλεγράφου δυνάμεθα νὰ συνεννοηθῶμεν μετὰ τῶν κατοίκων τῶν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων μερῶν.

Ἡ ταχύτης δέ, μεθ' ἧς ἡ συνεννόησις αὕτη γίνεται, διεγείρει ἀληθῶς τὴν ἐκπλήξιν καὶ τὸν θαυμασμόν ἡμῶν καὶ

ἀποδεικνύει τὴν σπουδαιότητα τῶν δύο τούτων μεγάλων ἐφευρέσεων, αἵτινες — ὅπως πᾶσαι ἐν γένει αἱ μεγάλαι ἐφευρέσεις — τιμῶσιν ἀληθῶς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα!

Ἐκτέλει τὸ καθήκον σου, ἀνηφῶν κἄντα κόπον καὶ πᾶσαν σιέρησιν. Οὐδέποτε ὑποφέρει τις, ὅταν ἐκτελῇ τὸ καθήκον αὐτοῦ.

§ 6. Πόσον ἀγαπᾷ ἡ Ἀντιγόνη τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς.

Οἰδίπους, ὁ ἀτυχῆς βασιλεὺς τῶν Θηβῶν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, περιέπεσεν ἐν ἀγνοίᾳ του εἰς μέγιστον ἀμάρτημα, διὰ τὸ ὅποιον ἡ ὀργὴ τῶν θεῶν ἐπέπεσεν ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ἐβασίλευεν.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἐρωτηθὲν ἀπεκάλυψε τὸ ἔγκλημα, τοῦ ὁποίου ὁ Οἰδίπους ὑπῆρξεν ὁ ἀκούσιος ἥρωσ καὶ διὰ τὸ ὅποιον ἐτιμωρεῖτο ὀλόκληρος ἡ πόλις τῶν Θηβῶν.

Τρομερὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀποκάλυψις διὰ τὸν οἶκον τοῦ Οἰδίποδος! Ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἰοκάστη ἀπηγγονίσθη, ὁ δὲ Οἰδίπους τυφλωθεὶς ἐκουσίως, ἵνα μὴ βλέπη πλέον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἔφυγεν ἐκ Θηβῶν καὶ καταφυγὼν εἰς τὸν Κολωνὸν τῆς Ἀττικῆς ἐθρήνηει τὴν δυστυχίαν του.

Ἡ προσφιλὴς κόρη τοῦ Οἰδίποδος Ἀντιγόνη παρηκολούθησε τὸν δυστυχῆ καὶ ὑπὸ πάντων ἐγκαταλειφθέντα πατέρα εἰς τὴν ἐξορίαν περιθάλλουσα καὶ παραμυθοῦσα αὐτὸν κατὰ τὰς ἐδυνηράς τοῦ βίου του ἡμέρας, ἀποθανόντα δὲ ἔθαψεν εὐσεβῶς, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς Θήβας, ἵνα μετάσχη νέων τοῦ πατρικοῦ οἴκου συμφορῶν!

Οἱ δύο τῆς Ἀντιγόνης ἀδελφοί, ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς εἶχον συμφωνήσει, ὅπως ἕκαστος ἐξ αὐτῶν βασιλεύῃ ἐπὶ ἓν ἔτος τῆς πόλεως.

Ἄλλ' ὁ πρεσβύτερος Ἐτεοκλῆς βασιλεύσας τὸ πρῶτον ἔτος δὲν παρέδιδε μετὰ τὴν πάροδον αὐτοῦ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Πολυνείκη.

Τότε ὁ Πολυνείκης φυγὼν ἐκ τῆς Πατρίδος συνήθροισε στρατὸν καὶ ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ.

Ἐν μάχῃ δὲ γενομένη πρὸ τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν μονομαχῆσαντες οἱ δύο ἀδελφοί πρὸς ἀλλήλους ἐφρονεύθησαν ἀμφοτέρω.

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν τὴν βασιλείαν ἀνέλαβεν ὁ θεῖος τούτων Κρέων, ὅστις ἀπηγόρευσε τὴν ταφὴν τοῦ Πολυνείκου, ὡς κινήσαντος ὅπλα κατὰ τῆς πατρίδος, ἀπειλήσας, ὅτι θὰ ταφῇ ζῶν, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ θάψῃ αὐτόν.

Καὶ τότε, ὡς καὶ νῦν, ἐθεωρεῖτο ἀσεβὲς καὶ ἀνήκουστον νὰ μείνῃ νεκρὸς ἀταφος· ἀλλὰ τίς ἐτόλμα νὰ παραβῇ τὸ πρόσταγμα τοῦ ὠμοῦ τυράννου;

Ἄλλ' ἡ Ἀντιγόνη δὲν ἐπτολήθη. Ἦτο τόσον ἰσχυρὰ ἐν τῇ εὐγενεῖ αὐτῆς καρδίᾳ ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη καὶ ὁ πρὸς τοὺς θεῖους νόμους σεβασμὸς, ὥστε οὐδόλως ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπάνθρωπον καὶ ἀσεβὲς πρόσταγμα τοῦ Κρέοντος. Ὁθεν ἀποφασίζει νὰ θάψῃ τὸν νεκρὸν τοῦ προσφιλοῦς ἀδελφοῦ καὶ νὰ ὑποστῇ τὴν σκληρὰν τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν ὁ τύραννος εἶχεν ἀπειλήσει.

Ἀνακοινῶν τὴν ἀπόφασίν της εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Ἴσμήνην, ἥτις μόνῃ τῇ ἀπέμενεν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἄλλ' ἡ Ἴσμήνη, ἥτις, ἂν καὶ ἦτο ἀγαθὴ καὶ φιλόστοργος κόρη, ὅμως ἦτο πολὺ ἀσθενὴς κατὰ τὸν χαρακτῆρα, αἰσ-

τρέπει τὴν Ἀντιγόνην νὰ παραβῆ τὸ πρόσταγμα τοῦ τυράννου, ἀφοῦ τόσο σκληρὰ θὰ ἦτο δι' αὐτὴν ἡ τιμωρία τῆς παραβάσεως.

Ἄλλ' οἱ δισταγμοὶ καὶ ὁ φόβος τῆς Ἰσμήνης δὲν ἐπηρέασαν τὴν Ἀντιγόνην, ἥτις ἀντλοῦσα θάρρος ἐκ τῆς ἰδέας, ὅτι θὰ ἐξεπλήρου ἱερὸν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὸν ἀδελφὸν καθήκον, πορεύεται καὶ θάπτει τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, ἀναμένουσα γενναίως ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸν ἄδικον θάνατον.

Τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἐγνώσθη ἡ παράβασις τῆς προσταγῆς τοῦ Κρέοντος, ὅστις ὀργισθεὶς διέταξε νὰ φέρωσι πρὸς αὐτὸν τὴν ἀπειθῆ κόρην.

Μετὰ σεμνῆς τόλμης παρέστη πρὸ τοῦ Κρέοντος ἡ Ἀντιγόνη καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι καλῶς μὲν ἐγνώριζε τὸ πρόσταγμά του, ἀλλ' ὤφειλε νὰ ὑπακούσῃ εἰς ἄλλο πρόσταγμα ὑψηλότερον, εἰς τὸ πρόσταγμα τῶν θεῶν! Τὰ ἀνθρώπινα προστάγματα τότε μόνον εἶνε σεβαστά, ὅταν δὲν ἀντίκεινται εἰς τὰ θεῖα.

Ὁ τύραννος ἔτι μᾶλλον ἐκμανεῖς ἐκ τῆς παρρησίας τῆς Ἀντιγόνης διέταξε νὰ κατακλείσωσιν αὐτὴν εἰς σκοτεινὸν τάφον.

Ἄλλ' ἡ θεία δίκη δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ τιμωρὸς κατὰ τοῦ ἀπανθρώπου Κρέοντος. Ὁ υἱὸς τοῦ Αἴμων, μνηστήρ τῆς Ἀντιγόνης, ἠτύοκτόνησε παρὰ τὸν νεκρὸν αὐτῆς, ἡ δὲ σύζυγός του Εὐρυδίκη, μαθοῦσα τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τῆς, ἀπηγγονίσθη.

§ 7. Πῶς φέρεται πρὸς τοὺς ἀστόργους αὐτῆς
ἀδελφοὺς ἡ αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου
Εὐδοκία.

Ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοκία, ἣτις, πρὶν ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐκαλεῖτο Ἀθηναῖς, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 394 μ.Χ.

Ἦτο θυγάτηρ τοῦ περιφήμου φιλοσόφου τῶν χρόνων ἐκείνων Λεοντίου, ὅστις κατέβαλε μεγάλας προσπάθειας ὑπὲρ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως αὐτῆς.

Εἰς τὴν Ἀθηναῖδα ἐχάρισεν ἡ φύσις οὐ μόνον ἐξαισίαν καλλονῆν, ἀλλὰ καὶ ὑπέροχον πνεῦμα καὶ ἀγαθὴν καρδίαν.

Τὰ φυσικὰ ταῦτα προτερήματα, καλλιεργηθέντα δι' ἀρίστης ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως, κατέστησαν αὐτὴν ἀληθῶς μίαν τῶν σπανίων γυναικῶν, ἐξ ὧν ἀναφέρει ἡ πάτριος ἡμῶν ἱστορία.

Ἦτο δεινὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ποίησιν, τὴν γραμματικὴν καὶ τὴν ῥητορικὴν, εἶχε δὲ φύσει τὸ δῶρον τῆς εὐγλωττίας.

Ὁ πατὴρ αὐτῆς σκεπτόμενος, ὅτι ἡ Ἀθηναῖς διὰ τῶν πρᾶτερημάτων αὐτῆς ἠδύνατο νὰ καταστῆ σύζυγος μεγάλου ἀνδρὸς ἄνευ προικῶς, κατέλιπε διὰ διαθήκης ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. εἰς τοὺς δύο υἱοὺς του, τὸν Οὐαλεριανὸν καὶ τὸν Γενέσιον, εἰς δὲ τὴν κόρην του μικρὸν τι μόνον μέρος, 100 χρυσᾶ νομίσματα, δηλαδὴ περὶ τὰς 1500 δραχμάς.

Ἡ Ἀθηναῖς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς της παρεκάλει τοὺς ἀδελφοὺς νὰ παραχωρήσωσιν εἰς αὐτὴν μέρος τῆς περιουσίας ἐπαρκοῦν πρὸς συντήρησίν της, ἀλλὰ δὲν ἔτυχε τοῦ ποθουμένου. Οἱ κακοὶ οὗτοι ἀδελφοὶ δὲν ἠδύνατο νὰ

ἐννοήσωσιν, ὅτι εἶχον καθήκον νὰ ἀγαπῶσι καὶ προστατεύωσι τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν, καὶ μάλιστα ἀδελφὴν τόσον ἐνάρετον καὶ φιλόστοργον.

Ἡ Ἀθηναῖς ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ αὐτῆς κατέφυγεν εἰς τινὰ ἐκ μητρὸς θεῖαν τῆς, ἣτις μετὰ προθυμίας ἐδέχθη αὐτήν, ἀνέλαβε δὲ καὶ νὰ τὴν συνοδεύσῃ μετὰ τινὰ χρόνον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ζητήσῃ δικαιοσύνην παρ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἦτο τότε αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ὁ Θεοδοσίος, ὁ ἐπονομαζόμενος μικρός. Ἀλλ', ἀνήλικος ὢν, ἐπετροπεύετο ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Πουλχερίας, γυναικὸς σώφρονος καὶ ἀγαθῆς.

Ἡ Ἀθηναῖς μετὰ τῆς θεῖας αὐτῆς παρουσιάσθη εἰς τὴν Πουλχερίαν, ἣτις τοσοῦτον ἐθαύμασε τὴν σεμνότητα, τὴν εὐφυΐαν, τὴν παιδείουσιν καὶ πρὸς τούτοις τὴν καλλονὴν τῆς κόρης, ὥστε συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ καταστήσῃ ταύτην σύζυγον τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις δὲν ἐβράδυνε νὰ συγκατατεθῇ.

Ἡ Ἀθηναῖς πρὸ τοῦ γάμου ἔλαβε τὸ ἅγιον βάπτισμα μετονομασθεῖσα Εὐδοκία, διότι μέχρι τοῦδε ἦτο εἰδωλολάτρις, καθ' ὅσον ἐν Ἀθήναις δὲν εἶχον εἰσέτι πάντες ἀσπασθῆ τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Οὕτως ἡ πτωχὴ καὶ ὀρφανὴ κόρη ἐγένετο αὐτοκράτειρα!

Ἀλλ' ἡ αἰφνιδία αὕτη μεταβολὴ δὲν ἴσχυσε νὰ μεταβάλλῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς Εὐδοκίας, ὡς πολλάκις συνέβη ἐπὶ ἄλλων ἀνθρώπων. Πόσοι τῷ ὄντι καὶ πόσοι δὲν ἀλαζονεύονται διὰ τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης! Πόσοι δὲν καθίστανται ὑπεροπτικοὶ καὶ πολλάκις σκληροὶ πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτῶν ἕνεκα τῆς ἀπαιδευσίας καὶ τῆς κακῆς αὐτῶν ἀγωγῆς!

Πρώτη φροντίς τῆς Εὐδοκίας ἦτο νὰ διαδώσῃ τὰ ἑλλη-

νικά γράμματα ἐν Βυζαντίῳ, συνεργαζομένη μετὰ τῶν σοφῶν τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ἐπιδαφιλεύουσα εἰς αὐτοὺς μεγίστας τιμὰς.

Συγχρόνως ὅμως δὲν ἐλησμόνησε νὰ μεταδώσῃ ἐκ τῆς ἰδίας εὐτυχίας καὶ εἰς τοὺς δύο αὐτῆς ἀδελφοὺς μεθ' ὧν τὴν ἀστοργίαν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξαν πρὸς αὐτήν.

Οὗτοι, ἅμα ἔμαθον τὴν ἀνύψωσιν καὶ τὴν δυνάμιν τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν, ἐκρύπτοντο, φοβούμενοι ἐκδίκησιν διὰ τὴν ἀπάνθρωπον πρὸς ταύτην διαγωγὴν αὐτῶν.

Ἄλλ' αὕτη κατώρθωσε νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ μεταφέρῃ αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἐμφανισθέντες πρὸ τῆς Εὐδοκίας ἔμειναν ἔκθαμβοι ἰδόντες αὐτὴν ἐπὶ βασιλικοῦ θρόνου, κρατοῦσαν χρυσοῦν σκήπτρον καὶ ἑστεμμένην διὰ βασιλικοῦ στέμματος, ἴσταντο δὲ σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι.

Ἄλλ' αὕτη θακρῶσα εἶπεν: «Εἶμαι ἡ Ἀθηναῖς, ἡ ἀδελφὴ ὑμῶν. Ἐλθετε πλησίον καὶ ἐναγκαλισθητε τὴν ἀδελφὴν σας. Ἐὰν σεῖς δὲν ἐφέρεσθε πρὸς με κακῶς, δὲν θὰ ἤρχομαι εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔμελλον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ νὰ βαπτισθῶ καὶ νὰ βασιλεύσω. Θέλω νὰ πιστεῦω, ὅτι ὅλα μοὶ συνέβησαν οὐχὶ ἐκ τῶν κακῶν σας αἰσθημάτων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀγαθῆς μου τύχης».

Ταῦτα δ' εἰπούσα κατεφίλησε τοὺς ἀδελφοὺς καὶ μετὰ χριστιανικῆς ἀνεξικακίας συνεχώρησεν αὐτοὺς ἐξ ὧλης ψυχῆς.

Μετ' οὗ πολὺν χρόνον ἀνέδειξε τὸν μὲν Οὐαλεριανὸν μάγιστρον, δηλαδὴ ὑπουργόν, τὸν δὲ Γενέσιον ἑπαρχον τῆς Ἰλλυρίας.

§ 8. Πόσον ἡγαπῶντο δύο ἀδελφοί.

Δύο ἀδελφοί ἐκαλλιέργουν ἀπὸ κοινοῦ τοὺς τρεῖς ἀγρούς αὐτῶν καὶ διένεμον κατόπιν τὰ προϊόντα ἐξ ἴσου.

Κάποτε ἔσπειραν μόνον τὸν ἓνα ἀγρόν των, ἄφησαν δὲ τοὺς δύο ἄλλους ἀσπάρτους, διὰ νὰ ἀναπαυθῶσι.

Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ὁ πρεσβύτερος τῶν ἀδελφῶν, ὅστις ἦτο καὶ οἰκογενειάρχης, ἠσθένησεν ἐπανειλημμένως, δι' αὐτὸ δὲ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐργασθῆ πολὺ πρὸς καλλιέργειαν τοῦ ἀγροῦ.

Ἦλθεν ἡ ἐποχὴ τοῦ θερισμοῦ· οἱ δύο ἀδελφοί ἐθέρισαν τὰ σιτάρια των, ἐσχημάτισαν ἐξ αὐτῶν χειρόβολα, τὰ ἐμοίρασαν εἰς ἴσα μερίδια καὶ ἀφῆκαν αὐτὰ εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγροῦ.

Τὴν νύκτα ὁ νεώτερος ἀδελφός, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄγαμος, ἐσκέφθη ὡς ἐξῆς: «Ὁ ἀδελφός μου εἶνε οἰκογενειάρχης καὶ ἔχει ἐπομένως περισσοτέρας ἀνάγκας ἀπὸ ἐμέ. Ἐφέτος ἔχομεν πολὺ ὀλίγον σιτάριον καὶ τὸ μερίδιόν του δὲν θὰ φθάσῃ εἰς αὐτόν. Εἶνε δίκαιον λοιπὸν νὰ λάβῃ μεγαλύτερον μερίδιον. Ἐὰν τὴν νύκτα θέσω ὀλίγα χειρόβολα ἀπὸ τὸ ἰδικόν μου μερίδιον εἰς τὸ ἰδικόν του, ὁ ἀδελφός μου δὲν θὰ ἐννοήσῃ τοῦτο καὶ δὲν θὰ ἀρνηθῆ νὰ τὰ λάβῃ».

Τοῦτο δὲ καὶ ἐπραξε μεταθὰς ἀμέσως εἰς τὸν ἀγρόν.

Ἄλλὰ τὴν αὐτὴν νύκτα ἐξυπνήσας καὶ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκά του: «Ὁ ἀδελφός μου εἶνε πολὺ νεώτερος καὶ ἀκμαιότερος ἀπὸ ἐμέ καὶ ἐργάζεται ἐπομένως ἑκατὸν φορὰς περισσότερον καὶ καλύτερον. Ἐφέτος μάλιστα αὐτὸς σχεδὸν μόνος ἐκαλλιέργησε τὸν ἀγρόν. Διὰ τοῦτο εἶνε δίκαιον νὰ λάβῃ μερίδιον μεγαλύτερον. Ἄς σηκωθῶμεν λοιπὸν καὶ ἄς ὑπάγωμεν νὰ θέσωμεν κρυφίως μερικά χειρόβολα ἀπὸ τὸ μερίδιόν μου εἰς τὸ ἰδικόν του».

Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν συνηντήθησαν οἱ δύο ἀδελφοὶ εἰς τὸν ἀγρόν, ἐξεπλάγησαν δὲ ἰδόντες, ὅτι τὰ μερίδιά των ἦσαν πάλιν ἴσα.

Δὲν εἶπον ὅμως τίποτε, ἀλλὰ τὴν ἐπομένην νύκτα ἐπανέλαβον τὸ αὐτό, ἕκαστος δηλ. ἐτοποθέτησε μέρος τοῦ μεριδίου του εἰς τὸ μερίδιον τοῦ ἄλλου.

Ἐπὶ αὐτῆς καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν τὰ μερίδια παραδόξως ἦσαν πάλιν ἴσα.

Καὶ τὴν τρίτην φορὰν ἐπανελήφθη τὸ αὐτό, μὲ τὸ αὐτὸ ὅμως ἀποτέλεσμα.

Τότε ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν ἀγρόν μὲ φανόν, ἵνα ἐξακριβώσῃ τί συμβαίνει καὶ πῶς τὰ μερίδια μένουσι πάντοτε ἴσα.

Συνέπεσε δὲ οἱ δύο ἀδελφοὶ νὰ ὑπάγῃσι κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν εἰς τὸν ἀγρόν, οὕτω δὲ ἐνόησαν τί συνέβαινε· συνεκινήθησαν δὲ καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ διὰ τὴν ἀμοιβαίαν αὐτὴν ἀγάπην καὶ ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους.

§ 9. Τὸ σπῆτι μας

Ὁ σπῆτι μας καλὸ καὶ τιμημένο
Χίλιες φορὲς νὰ εἶσαι τιμημένο
Κι' ἅγια πάντα τοῦ Θεοῦ ματιὰ
Στὰ δέροφια μου νὰ δίνῃ εὐλογία
Καὶ νὰ μυρῶνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
Τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γηρατειά!

Σὺ μέ μαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω
Καὶ τὴ γλυκεῖα Πατρίδα νὰ λατρεύω.
Σὺ κρῦβεις μὲς τὸ λατρευτὸ σου κτίριο
Τὸ φῶς καὶ τῆς ἀγάπης τὸ μυστήριον.

Ἐκάθε σου γωνιά καὶ κάθε σου ἄκρη
Ἀντιλαλεῖ τὸ γέλοιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
Τῶν τραγουδιῶν μου ἤχο ἢ στεναγμὸς,
Τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καῖμό.

Καὶ τᾶψυχα ὅλα ἀκόμα μὲ γνωρίζουν
Κι' ἀγάπης λόγια γύρω ψιθυρίζουν
Τραπέζι εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί.
Χαμόγελο μου δείχνει κάθε εἰκόνα
Καὶ τὴν ἀγκάλη ἀνοίγει ἢ πολυθρόνα,
Ποῦ κάθονται οἱ γονιοὶ μου οἱ σεμνοί.

Ὅ,τι κάμνεις τῶν γονιῶ σου εἶναι ὄφελος δικό σου.

Οὐδὲν γλυκύτερον γονέων καὶ ἀδελφῶν.

Ὅ,τι κάμνεις τ' ἀδελφοῦ σου, εἶναι κέρδος τοῦ σπιτιοῦ σου.

§ 10. Πῶς τὸ ἔδαφος διατηρεῖται πάντοτε γόνιμον

Οἱ ἄνθρωποι παρετήρησαν ἀνέκαθεν, ὅτι ἐλαττοῦται σημαντικῶς ἡ παραγωγή τῶν ἀγρῶν ἐκείνων, ἐν οἷς καλλιεργεῖται κατ' ἔτος τὸ αὐτὸ φυτόν.

Ὁ λόγος τούτου εἶνε εὐνόητος. Τὰ αὐτὰ φυτὰ ἀπορροφῶσι πάντοτε ἐκ τοῦ ἔδαφους τὰς αὐτὰς οὐσίας, διὰ τοῦτο δὲ αὐταὶ ἐλαττοῦνται ἀπὸ ἔτος εἰς ἔτος.

Τὴν ἐλάττωσιν τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν τοῦ ἔδαφους ἀναπληροῦμεν ἐν μέρει διὰ τῶν λιπασμάτων, ἀλλ' ἡ λίπανσις διὰ διαφόρους λόγους εἶνε ἐνίοτε δύσκολος καὶ πολυδάπανος.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπάρχουσι τρόποι, δι' ὧν δύναται τὸ ἔδαφος μόνον νὰ ἐπανακτῆσῃ τὰς ἐλαττουμένας θρεπτικὰς οὐσίας.

Ὁ πρῶτος τρόπος εἶνε νὰ μένη ὁ ἀγρὸς ἄσπαρτος ἐπὶ ἐν ἡ δύο ἔτη καὶ τοῦτο λέγεται *νεατὴ ἢ ἀγχανάπανσις*.

Ὁ δεῦτερος τρόπος εἶνε νὰ καλλιεργῆται μὲν ὁ ἀγρὸς κατ' ἔτος, ἀλλὰ νὰ σπειρῆται ἐν αὐτῷ ἄλλο φυτὸν τὸ ἐν ἔτος καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο· τοῦτο δὲ λέγεται *ἀμειψισπορά*.

Ὁ λόγος, δι' ὃν ἡ νεατὴ εἶνε ὠφέλιμος, εἶνε ὁ ἑξῆς: Καθ' ὃν χρόνον ὁ ἀγρὸς μένει ἄσπαρτος, τὰ μέρη τοῦ ἔδαφους, τὰ ὁποῖα περιέχουσι μὲν θρεπτικὰς οὐσίας, ἐπειδὴ δὲ εἶνε δυσδιάλυτα, δὲν παρέχουσιν αὐτάς, διαλύονται διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν πάγων, τοῦ ἀέρος, τοῦ ἡλίου καὶ τῆς βροχῆς.

Οὕτως ὁ ἀγρὸς ἐφοδιάζεται πάλιν μὲ θρεπτικὰς οὐσίας καὶ ἐπανακτᾷ τὴν γονιμότητα, τὴν ἀναγκαίαν διὰ μέλλουσαν καλλιέργειαν.

Ἀνάγκη ὁμοῦς ὁ νεατιζόμενος ἀγρὸς νὰ ὀργώνηται, ἀφ' ἑνὸς ἵνα θάπτονται τὰ φυόμενα ἄγρια χόρτα καὶ μεταβάλλωνται εἰς λίπασμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα οὕτως ἐκτίθεται τὸ ἔδαφος εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀέρος, τοῦ ἡλίου, τῆς βροχῆς καὶ τῶν πάγων.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὁ ἀγρὸς πρέπει νὰ ὀργώνηται οὐ μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀγχαναπαύσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς καλλιέργειας. Πρὸς

τῆς σπορᾶς πρέπει νὰ ὀργώνηται ἀπαξ τοῦλάχιστον.

Ὅπου τώρα αἱ ἐργατικάι χεῖρες εἶνε πολλαὶ ἢ οἱ καλλιεργούμενοι ἀγροὶ ὀλίγοι, ἐκεῖ ἡ νεατὴ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ συμφέρουσα. Ὁ γεωργὸς τότε μόνον ἀφήνει ἀχρησιμοποίητον ἓνα ἀγρόν, ἵνα ἔχη ἐξ αὐτοῦ πλουσιωτέραν εἰς τὸ μέλλον παραγωγὴν, ὅταν ἔχη ἕτοιμον ἄλλον νὸ καλλιεργήσῃ. Ὅταν ὁμως τοῦτο δὲν συμβαίνει, τότε ἐπιβάλλεται ἡ *ἀμειψισπορά*, ἣτις εἶνε ὠφέλιμος διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους :

Ἐπάρχουσι φυτὰ, τῶν ὁποίων αἱ ῥίζαι φθάνουσιν εἰς πολὺ μικρὸν βάθος καὶ τὰ ὁποῖα λέγονται *ἐπιπολαιόριζα*, ἄλλα δέ, τῶν ὁποίων αἱ ῥίζαι φθάνουσιν εἰς ἰκανὸν βάθος καὶ ἅτινα λέγονται *βαθύριζα*.

Τὰ ἐπιπολαιόριζα τρέφονται ἐκ τοῦ *ἀνωτέρου ἐδάφους*, τοῦ καθ' αὐτὸ λεγομένου *ἐδάφους*, τὰ δὲ βαθύριζα ἐκ τοῦ κατωτέρου, τοῦ καλουμένου *ὑπέδαφους*.

Ἄν λοιπὸν τὸ μὲν ἓν ἔτος σπειρώμεν βαθύριζα φυτὰ, π. γ. ὄσπρια, τὸ δὲ ἄλλο ἐπιπολαιόριζα, π. γ. σιτηρά, κατορθοῦμεν, ὥστε νὰ ἀναπαύωνται ἐναλλάξ καὶ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ ὑπέδαφος.

Πλὴν τούτου ὁμοίως ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν φυτῶν ὡς πρὸς τὸ ποσόν, ὅπερ προσλαμβάνουσιν ἐξ ἑκάστης θρεπτικῆς οὐσίας. Τὸ ἓν π. γ. προσλαμβάνει πολὺ ἄζωτον, ἄλλ' ὀλίγον κάλι, τὸ ἄλλο πολὺ κάλι, ἄλλ' ὀλίγον φωσφορικὸν ὄξυ κ.τ.λ.

Ἄν λοιπὸν τὸ μὲν ἓν ἔτος καλλιεργήσωμεν φυτὸν, μὴ ἀπαιτεῦν π. γ. πολὺ φωσφορικὸν ὄξυ—τὸ ὁποῖον ἐδαπάνησεν ἐκ τοῦ ἐδάφους τὸ πέρουσι καλλιεργηθὲν φυτὸν—, τὸ μὲν καλλιεργούμενον φυτὸν δὲν θὰ πάθῃ ἐκ τῆς ἐλλεί-

ψεως φωσφορικοῦ ὀξέος, τὸ δὲ ἔδαφος θὰ λάβῃ καιρὸν νὰ πλουτισθῇ καὶ μετὰ τὸ στοιχεῖον τοῦτο, ὅπερ θὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ μέλλον δι' ἄλλο φυτὸν.

Τὸ συνηθέστερον παρ' ἡμῖν εἶδος ἀμειψισπορᾶς εἶνε ἡ *διετής*, καθ' ἣν τὸ μὲν ἐν ἔτος σπείρομεν σιτηρά, τὸ δὲ ἄλλο ὀσπριώδη. Δύναται ὁμοίως αὕτη νὰ γίνῃ καὶ τριετής καὶ νὰ φθάσῃ μέχρις ἑπταετούς, ἂν τὸ ἔδαφος εἶνε τοιοῦτον, ὥστε νὰ εὐδοκιμῶσιν ἐν αὐτῷ πλείονα εἶδη φυτῶν. Οὕτως ἐναλλάσσονται ὄσπρια, σιτηρά, γεώμηλα, λίνον, βάμβαξ, σήσαμον, πεπόνια, καρπούζια, ἀραβόσιτος, καπνός, τριφύλλιον κ.τ.λ.

Τὰ ὀσπριώδη καὶ τὸ τριφύλλιον πλουτίζουν τὸ ἔδαφος εἰς ἄζωτον, ἀλλ' ἀφαιροῦσιν ἐξ αὐτοῦ τὸ κάλι καὶ τὸ φωσφορικὸν ὀξύ, τὰ ὁποῖα ἀφαιροῦσι καὶ τὰ σιτηρά.

Διὰ τοῦτο τὰς διὰ σιτηρῶν καὶ ὀσπριωδῶν ἐναλλάξ καλλιεργουμένας γαίας ἀνάγκη νὰ λιπαίνωμεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ λιπασμάτων περιεχόντων εἰς μεγάλην ποσότητα τὰ δύο ἀνωτέρω στοιχεῖα.

Τοιοῦτον λίπασμα εἶνε ἡ τέφρα ἀναμεμιγμένη μετὰ μικρᾶς ποσότητος ἀσβέστου, ὡς καὶ ἡ τέφρα τῶν ὀσπριῶν τῶν ζώων, ἀφοῦ κονιοποιηθῇ. Ὁφέλιμα εἶνε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ τὰ ἀπόστακτα τῶν ἀσβεστοκαμίνων.

§ 11. Πῶς εἰς διδάσκαλος εὐεργετεῖ τοὺς κατοίκους τεσσάρων χωρίων.

1. Πῶς ἡ καταστροφή ἐνὸς δάσους ἐβλάψῃ τὰ χωρία.

Ἐν τινὶ χωρίῳ τῆς Ἑλλάδος πρὸ δεκαετίας περίπου διω-

ρίσθη νέος διδάσκαλος, τὸν ὅποιον μετὰ πολλῆς χαρᾶς ὑπεδέχθησαν οἱ κάτοικοι.

Ἐφιλοξενεῖτο κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς του ἐν τινὶ εἰκία ἀγαθοῦ χωρικοῦ, ἔπου καθ' ἑσπέραν συνηθροίζοντο τινες τῶν γειτόνων, συνομιλοῦντες μετὰ τοῦ διδασκάλου περὶ διαφόρων ζητημάτων, ἰδίως δὲ περὶ τοῦ χωρίου των, περὶ τοῦ ὅποιου ἐζήτηει πληροφορίας ὁ διδάσκαλος.

«Δυστυχῶς, κύριε διδάσκαλε», λέγει γέρων τις χωρικός, «ἤλθετε εἰς ἐποχὴν παρακμῆς καὶ δυστυχίας τοῦ χωρίου μας».

— «Εἰς τί συνίσταται, παρακαλῶ, ἡ δυστυχία, περὶ τῆς ὁποίας ἐμιλεῖτε ;».

— «Εἶδετε τὴν ἐκτεταμένην πεδιάδα μας ; Οἱ καρποὶ τῆς ἠδύναντε νὰ θρέψωσι πλουσίως τὸ χωρίον μας καὶ τὰ τρία ἄλλα γειτονικά χωρία, σήμερον δὲ οἱ καρποὶ τῆς εἶνε μηδαμναί !»

— «Διατί τοῦτο ; μήπως δὲν καλλιεργεῖται ;».

— «Βεβαίως δὲν καλλιεργεῖται ὡς ἄλλοτε, διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων κακῶν ἀπὸ τινων ἐτῶν ἔχομεν καὶ ἐλώδεις πυρετούς, τοὺς ὁποίους ἄλλοτε δὲν εἶχομεν, καὶ ἔνεκα τοῦτου ἡ ἐργασία ἠλαττώθη. Ἄλλ' ἔπωσθήποτε καλλιεργεῖται. Τὸ κακὸν εἶνε, ὅτι δὲν παράγει».

— «Ἐνῶ ἄλλοτε παρήγε ! Ποῦ ἀποδίδετε τὴν αἰτίαν ;».

— «Ποῶς γνωρίζει ; Ἴσως διότι τινὲς τῶν πέριξ πηγῶν ἐστείρευσαν, ἄλλων δὲ τὸ ὕδωρ ἠλαττώθη».

— «Ὡστε ἐστείρευσαν καὶ αἱ πηγαί ! Δὲν πίπτουσι βροχαὶ καὶ χιόνες ὡς ἄλλοτε ;».

— «Ὀλιγώτεροι, ἀλλὰ πίπτουσι. Τὸ δυσάρεστον εἶνε, ὅτι ἐκ τῶν βροχῶν καὶ τῶν χιόνων ἔχομεν κατ' ἔτος καταστροφάς, διότι σχηματίζονται χεῖμαρροι, παρασύροντες τὰ διάφορα

ὄλικά, διὰ τῶν ὁποίων καλύπτουσι τὰ καλλιεργημένα κτήματα, ἐκρίζουντες δένδρα καὶ κρημνίζοντες τοὺς ἀγροτικούς οἰκίστους. Εὐτύχημα δὲ εἶνε, ὅτι δὲν διευθύνονται πρὸς τὸ χωρίον».

— «Ἀρχίζω νὰ ἀνακαλύπτω τὴν αἰτίαν ὄλων τῶν κακῶν», εἶπεν ὁ διδάσκαλος.

»Δὲν μοὶ λέγετε, σὰς παρακαλῶ, οἱ πυρετοὶ ἀπὸ πόσων ἐτῶν μαστίζουσι τὸ χωρίον ;»

— «Ἀπὸ 30 ἐτῶν περίπου».

— «Ἔχετε λιμνάζοντα ὕδατα ;».

— «Ἔχομεν πάντοτε εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη τῆς πεδιάδος, ἐνῶ παραδόξως αἱ πηγαὶ ἐστείρευσαν ! Τί ἀλλόκοτα πράγματα !»

— «Καθόλου ἀλλόκοτα· τὸναντίον φυσικώτατα ! Ἐνόησα πλὴν, τί συμβαίνει. Στοιχηματίζω, ὅτι πρὸ 40 ἢ 50 ἐτῶν εἰς τὸ κατάγυμνον ὄρος, τὸ ἀνωθεν τοῦ χωρίου, θὰ ὑπῆρχε δάσος, τὸ ὁποῖον ἐκάη ἢ ἄλλως πως κατεστράφη».

— «Ἀκριβῶς ὑπῆρχε δάσος ἀπέραντον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκυνήγουν πέρδικας, δορκάδας, λαγωούς, ἀλώπεκας καὶ ἄλλα κατὰ τὴν νεότητά μου, ἔκοπτον δὲ καὶ ξύλα. Ἀλλὰ πῶς τὸ γνωρίζετε ; Σὰς τὸ εἶπεν ἴσως γέρων τις τοῦ χωρίου ;».

«Ὅχι, ἀλλὰ τὸ ἐνόησα ἐκ τῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα μοὶ εἶπτε, ὅτι συμβαίνουσιν ἐνταῦθα. Ἡ ἀφορία τῆς πεδιάδος, ἡ στείρεσις τῶν πηγῶν, οἱ χεῖμαρροι, τὰ λιμνάζοντα ὕδατα καὶ οἱ ἐκ τούτων πυρετοὶ εἶνε ἀποτελέσματα τῆς καταστροφῆς τοῦ δάσους. Εἶμαι δὲ βέβαιος, ὅτι καὶ τὸ κλίμα θὰ μετεβλήθη· θὰ εἶνε πολλὴ θερμότης τὸ θέρος καὶ πολὺ ψυχρὸς τὸν χειμῶνα».

— «Περὶεργον !» ἀνεφώνησαν οἱ χωρικοί. «Τόσην δύναμιν ἔχουσι τὰ θάση ;».

— «Καὶ ἀκόμη μεγαλυτέραν !», εἶπεν ὁ διδάσκαλος. «Θὰ ἐκπλαγῆτε, φίλοι μου, μανθάνοντες τὰς ἀπείρους ὠφελείας τῶν δασῶν».

— «Θὰ μᾶς ὑποχρεώσετε, κύριε διδάσκαλε, νὰ μᾶς φωτίσετε εἰς τὸ ζήτημα αὐτό».

— «Πολὺ εὐχαρίστως.

» Ἐκ τῶν δένδρων τῶν δασῶν πίπτουσι φύλλα, τὰ ὅποια σηπόμενα μεταβάλλονται εἰς λίπασμα.

» Μέρος τοῦ λίπασματος τοῦτου μένει ἐν αὐτῇ τῇ δάσει καὶ λιπαίνει τὰ δένδρα, μέρος δὲ παρασυρόμενον ὑπὸ τῶν βροχῶν κατέρχεται καὶ λιπαίνει τὰ πεδινὰ μέρη.

» Ἡ λίπανσις αὕτη τῆς πεδιάδος σας ἔλειψε μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ δάσους καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀφορία.

» Ἐπρεπεν ὁμοῦ νὰ λιπαίνηται δι' ἄλλων λιπασμάτων, ἀφοῦ ἔλειψεν ἡ ἀδάπανος λίπανσις ἐκ τοῦ δάσους».

— «Ἐβαρυνόμεθα τὴν δαπάνην καὶ τοὺς κόπους», εἶπον οἱ χωρικοί.

— «Τότε μὴ παραπονείσθε διὰ τὴν ἀφορίαν».

— «Ἄλλὰ ποίαν σχέσιν ἔχουσι τὰ δάση πρὸς τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν ;».

— «Τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν ἐξέρχεται ἐκ τῆς γῆς. Πῶς εὐρίσκεται ἐν αὐτῇ ; Μέρος τοῦ ὕδατος τῶν βροχῶν καὶ τῶν χιόνων διαπερᾶ τὸ ἔδαφος καὶ συναδροίζεται ἐντὸς τῆς γῆς εἰς μεγάλας ποσότητας. Τὸ ὕδωρ τοῦτο λαμβάνει διαφόρους διευθύνσεις. Ὅπου δὲ εὖρη μαλακὸν τὸ ἔδαφος, διατρυπᾶ αὐτὸ καὶ ἐξέρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τότε σχηματίζεται πηγὴ. Ὅταν ἡ πηγὴ παύσῃ, σημαίνει, ὅτι τὸ ἐντὸς τῆς γῆς ὕδωρ ἐξέλιπε.

» Τὰ δάση τώρα ἀφ' ἑνὸς μὲν προκαλοῦσι περισσότερας

βροχάς και χιόνιας, ἀφ' ἐτέρου δὲ διευκολύνουσι τὴν ἀπορροφησὶν τοῦ ὕδατος ὑπὸ τοῦ ἐδάφους. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο γίνεται, διότι τὸ ὕδωρ παραμένει περισσότερον χρόνον ἐπὶ τοῦ δασικοῦ ἐδάφους, τὸ δ' ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου παχὺ στρώμα τῶν φύλλων ἀπορροφᾷ ὡς σπόγγος τὸ ὕδωρ. Τὸ ὕδωρ, οὕτω κρατούμενον, διαπερᾷ τὸ ἔδαφος καὶ κατέρχεται ἐντός, ἐνῆ ἄλλως θὰ ἐξέφευγε ταχέως ἐκ τῆς ἐπιφανείας, χωρὶς νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἔδαφος».

— «Οἱ χειμάρροι πάλιν ποίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὰ δάση ;».

— «Οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων καὶ τὰ φυλλώματα τῶν θάμνων, ἐπὶ τῶν ἐποίων προσκόπτει τὸ κατερχόμενον ὕδωρ, σκορπίζουσιν αὐτὸ καὶ οὕτω κατέρχεται ἡρεμώτερον, χωρὶς νὰ συσσωρευθῆται καὶ νὰ σχηματίσῃ χειμάρρους.

»Οἱ χειμάρροι καταστρέφουσι δύο ἐδάφη, τὸ ἐπικλινές, ὅπερ ἀπογυμνοῦσι, καὶ τὸ πεδινόν, τὸ ἐποῖον κατακαλύπτουσι.

»Παραλείπω τὰς ἄλλας καταστροφάς, τὰς ὁποίας προξενοῦσι, τὴν ἐξ αὐτῶν πλήμμυραν τῶν ποταμῶν, τὴν κατακρήμνισιν οἰκιῶν, τὸν πνιγμὸν ζώων καὶ ἀνθρώπων καὶ ἄλλας.

» Ἄλλὰ καὶ τὰ ἔλη ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν δασῶν σχηματίζονται. Τὸ ὕδωρ, τὸ ἐποῖον θὰ ἀπερροφᾶτο ὑπὸ τοῦ δασικοῦ ἐδάφους, ἵνα πλουτίσῃ τὰς πηγάς, μὴ δυνάμενον νὰ παραμείνῃ καὶ ἀπορροφηθῆ, κατέρχεται ὡς χειμάρρος καὶ καταλαμβάνει τὰ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ κοιλώματα, ὅπου λιμνάζον προκαλεῖ τοὺς ἐλώδεις πυρετοὺς.

» Ἡ καταστροφή τῶν δασῶν ἐπέφερε καὶ τοῦ κλίματος τὴν μεταβολήν. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι, ἐφ' ἔσον ὑπῆρχε τὸ δάσος, οὔτε τὸ ψυχρὸς τοῦ χειμῶνος ἦτο, ἔσον εἶνε σήμερον, οὔτε ἡ θερμότης τοῦ θέρους οὔτε οἱ ἄνεμοι ἦσαν τόσον σφοδροί.

» Τὸ γυμνὸν ἔδαφος, ἰδίως αἱ πέτραι, εἶνε σώματα εὐθερμαγωγὰ, ἀπορροφῶσι δηλαδὴ εὐκόλως τὴν θερμότητα. Τὰ δένδρα τοῦναντίον εἶνε δυσθερμαγωγὰ, ἤτοι ἀπορροφῶσιν ὀλίγην θερμότητα· ἐκτὸς δὲ τούτου σκιάζουσι τὸ ὑπ' αὐτὰ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον οὕτω δὲν ἀπορροφᾷ τὴν θερμότητα, τὴν ὁποῖαν θὰ ἀπερρόφα, ἂν ἦτο γυμνόν. Ἐπομένως ὁ ἐκ τῶν δάσων ἀήρ εἶνε ὁροσερώτερος τὸ θέρος.

» Ἄλλ' εἶνε συγχρόνως καὶ θερμότερος τὸν χειμῶνα, διότι τὰ δένδρα καὶ μὲν ἀπορροφῶσιν ὀλίγην θερμότητα, ἀλλὰ διατηροῦσιν αὐτὴν περισσότερον χρόνον, ὥπως ἄλλα τὰ δυσθερμαγωγὰ σώματα.

» Ὁ ἀήρ τῶν γυμνῶν μερῶν εἶνε ψυχρότερος τὸν χειμῶνα, διότι εἶνε εὐθερμαγωγὰ, διὰ τοῦτο δὲ ἀπορροφῶσι μὲν πολλὴν θερμότητα, ἐφ' ὅσον θερμαίνονται ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἀλλ' εὐθύς ἀποβάλλουσι ταύτην, ὅταν παύσῃσι θερμαίνόμενα.

» Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνεμοὶ εἶνε μετριώτεροι εἰς τὰ δασώδη μέρη, διότι ἀνακόπτεται ἡ ὀρμὴ τῶν ἐπὶ τῶν κορυμῶν καὶ τῶν φυλλωμάτων, ὡς ἡ τοῦ ὕδατος.

» Ὡστε βλέπετε, κύριοι, ὅτι πάντα τὰ κακὰ προήλθον ἐκ τῆς κατατροφῆς τοῦ δάσους».

— «Αὐτὸ εἶνε βέβαιον», ἀπεκρίθη ὁ γέρον, «διότι πρὸ 40 ἐτῶν οὐδὲν τοιοῦτον κακὸν ὑπήρχεν εἰς τὸ χωρίον μας, οὐδὲ εἰς τὰ γειτονικά».

» Ἀφ' ὅτου ὁ κατηραμένος ἐκεῖνος ἀνθρώπος πρὸ 45 ἐτῶν ἤναψε πῦρ καὶ ἐκάη τὸ δάσος, πάντα τὰ κακὰ συνεσωρεύθησαν. Ἄλλ' εἶνε ἀνάγκη, κύριε διδάσκαλε, οἱ λόγοι σας νὰ ἀκουσθῶσιν ὑπ' ὄλων τῶν κατοίκων».

— «Ἀκριβῶς σκέπτομαι τὴν προσεχῆ Κυριακὴν νὰ ὁμιλήσω ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο».

2. Τὸ κήρυγμα τοῦ διδασκάλου.

Τὴν προσεχῆ Κυριακὴν ὁ διδασκαλὸς κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ὠμίλησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν περὶ τῶν συμβάντων κακῶν ἕνεκα τῆς καταστροφῆς τοῦ πλησίον δάσους, ὡς ἐξέθεσαν αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς ἀλίγους χωρικοὺς. Κατόπιν προσέθηκεν :

« Ἄν θέλετε, κύριοι, υἱεῖαν καὶ πλοῦτον, γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ὕδωρ καὶ ὁροσερὸν ἀέρα, ἐν γένει ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν παρόντων κακῶν, ἀγαπήσατε τὰ δάση ! Χώρα, τῆς ὁποίας τὰ δάση ὀσημέραι ἐλαττοῦνται ἀντὶ νὰ αὐξάνωνται, βαίνει εἰς τὴν καταστροφὴν.

» Ἀλλὰ πλὴν τῆς υἱεῖας, πλὴν τῆς διὰ τῶν δασῶν διασώσεως καὶ προσόδου τῆς γεωργίας, πλὴν τῶν τόσων ἄλλων ἀγαθῶν, ὅσα τὰ δάση παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς, παρέχουσι ταῦτα καὶ ξύλα διὰ τὰς διαφόρους ἡμῶν ἀνάγκας καὶ καρποὺς χρησιμωτάτους, καθὼς τὰ βαλανίδια, τὰ ξυλοκέρατα, τὰ κάστανα καὶ ἄλλους, καὶ πολυτίμους φλοιοὺς καὶ ρητίνας, ἐκ τῶν ὁποίων ἑκατοντάδας χιλιάδας δραχμῶν δύνανται νὰ εἰσπράττωσιν οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων σας.

» Ἐξ ὅλων δὲ τῶν δασῶν τῆς Ἑλλάδος πολλαὶ δεκάδες ἑκατομμυρίων ἠδύναντο νὰ εἰσπράττωνται, ἂν οἱ κάτοικοι ἐφρόντιζον ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν.

» Ἀνάγκη πάσα νὰ ἀναδασωθῆ τὸ ὄρος.

» Οἱ ὑπάρχοντες θάμνοι ἐντὸς ὀλιγίστων ἐτῶν θὰ γίνωσι δένδρα, ἂν παύσετε νὰ ὀδηγῆτε τὰς αἰγὰς σας πρὸς βασικὴν εἰς τὸ ὄρος.

» Τὰ ἀραιότερα μέρη δύνανται νὰ πυκνωθῶσι διὰ σποράς δασικῶν δένδρων, ἅτινα θὰ ὑποδείξῃ εἰς ἡμᾶς εἰς φίλος μου ἐπιστήμων δασοκόμος.

» Καλὸν μάλιστα εἶνε αἱ αἰγᾶς νὰ ἀντικατασταθῶσι διὰ

προβάτων. Τὸ πολὺ δύναται νὰ κρατήσῃ ἐκάστη οἰκογένεια μίαν ἢ δύο ἐξ αὐτῶν, αἵτινες ἔμως νὰ μὴ πλησιάζωσιν εἰς τὸ δάσος.

»Τοιοῦτοτρόπως μετὰ 5—6 ἔτη θὰ ἔχωμεν τὸ πρῶτον εὐεργέτημα, τὸ ὠραῖον καὶ εὐεργετικὸν πράσινον χρῶμα.

»Μετὰ δέκα ἔτη τὰ δένδρα θὰ δίδωσι καρπούς, τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν θὰ ἐπαυξηθῇ καὶ τὸ ψῦχος καὶ ὁ καύσων θὰ ἐλαττωθῶσιν ἐπαισιθητῶς καὶ ἡ γονιμότης τῆς πεδιάδος θὰ ἐπανέλθῃ.

»Μετὰ εἴκοσιν ἔτη τὸ δάσος θὰ εἶνε εἰς τὴν ἀκμὴν του.

»Ἄν τὸ ἔρος δὲν εἶχεν ἀπογυμνωθῇ, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ δάσους θὰ ἐπεταχύνετο.

»Ἄλλὰ καὶ πάλιν ἡ ξηρότης τοῦ ἐδάφους δὲν ἐμποδίζει τὸν σχηματισμὸν δάσους, διότι τὰ ριζίδια τῶν δένδρων χύνουσιν ὄξέα τινά, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰς τὰς πέτρας δύναται νὰ σχίξωσι. Βραδύτερον τὰ δένδρα θὰ λιπαίνωνται διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν φύλλων, τὰ ὅποια θὰ σχηματίσωσι δασικὸν ἔδαφος, κατάλληλον πρὸς διατροφήν τῶν δένδρων.

»Οὐδὲν ἀπαιτοῦσι παρ' ἡμῶν τὰ δάση, εἰμὴ μόνον νὰ μὴ τὰ βλάπτωμεν! Βλάπτοντες τὰ δάση τιμωρούμεθα σιληρῶς!

»Πρέπει ὅμως συγχρόνως νὰ γίνῃ καὶ κάτι ἄλλο· νὰ ἀποξηρανθῶσι ταχέως καὶ τὰ ἔλη.

»Τὰ εἶδον καὶ νομίζω, ὅτι ἡ ἀποξήρανσις αὐτῶν δὲν εἶνε δύσκολος. Τινῶν τὸ ὕδωρ δύναται νὰ ἀποστραγγισθῇ διὰ τῆς ἀνορύξεως τάφρων. Αἱ τάφροι πρέπει νὰ φιδάνωσι μέχρι τῆς κατωφερείας, ἐπὶθεν τὸ ὕδωρ θὰ διασκορπίζεται ἅμα συγκεντρούμενον.

»Τὰ ἄλλα εἶνε μικρὰ κοιλώματα, τὰ ὅποια καταστρέφονται δι' ἐπιχώσεως.

»Θὰ ἐξετάσωμεν, πόθεν εἶνε δυνατὸν νὰ συλλέξωμεν χῶμα καὶ ἄμμον, ἀλλὰ καὶ ὀλίγην ἄσβεστον. Θὰ παραχθῆ οὕτω καλὴ ποιότης καλλιεργησίμου γῆς.

»Πρὶν προβῶμεν εἰς τὴν ἀποστράγγισιν τῶν ἄλλων ἐλῶν διὰ τῆς ἀνορύξεως τάφρων, πρέπει νὰ προμηθευθῶμεν ἱκανὴν ποσότητα ἀσθέστου, ἵνα καλύψωμεν τὸ ἔδαφος, ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου θὰ ἐκφυγῇ τὸ ὕδωρ.

»Ἡ ἀσβεστος θὰ ὠφελήσῃ διττῶς. Πρῶτον θὰ καταστρέφῃ τὰ μιάσματα, ἅτινα θὰ μολύνωσι τὸν ἀέρα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ὕδατος. Ἐπειτα θὰ βελτιώσῃ τὴν ποιότητα τοῦ ἔδαφους χάριν τῆς καλλιεργείας.

»Εἰς τὴν ἐλώδη γῆν, ἣτις εἶνε σκληρά, ρίπτουσιν ἀσβεστον, ἵνα καταστήσωσιν αὐτὴν πορωδεστέραν.

»Ἡ ἀποξήρανσις τῶν ἐλῶν, τὰ ὅποια ἐσχηματίσθησαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ δάσους, θὰ κατωρθοῦτο καὶ διὰ τῆς ἀναδασώσεως, ἣτις θὰ ἠμπόδιζε τὸν σχηματισμὸν τῶν χειμάρρων· ἀλλὰ διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος, καθ' ὃν θὰ ὑποφέρωσιν ἐκ τῆς ἐλονουσίας οἱ κάτοικοι· αὐτὸ δὲ δὲν εἶνε φρόνιμον.

»Εὐχομαι», εἶπεν ἐν τέλει ὁ διδάσκαλος, «ὁ Ὑψιστος νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς νὰ κατορθώσωμεν τὰ ποθητά.»

3. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐμιλίας τοῦ διδασκάλου.

Οἱ λόγοι τοῦ διδασκάλου ἐνεποίησαν βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς χωρικοὺς, διότι πρώτην φοράν ἤκουσαν τέσον ὠφέλιμον διδασκαλίαν.

Μετὰ τὸ πέρασ τῆς θείας λειτουργίας καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν οὐδεμίᾳ ἄλλῃ ἠκούετο ἐμιλία ἢ πῶς θὰ κατορθωθῶσιν, ἔσα εἶπεν ὁ διδάσκαλος.

Ἀπεφασίσθη τὴν ἐπομένην Κυριακὴν νὰ προσκληθῶσιν οἱ κάτοικοι καὶ τῶν λοιπῶν χωρίων καὶ νὰ γίνῃ συλλαλητήριον, ἵνα ζητηθῇ ἡ συνδρομὴ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ ἔργον.

Ἄλλὰ φρονίμως εἰς ἓκ τῶν κατοίκων ἀντέτεινεν εἰς τοῦτο.

«Τὰ συλλαλητήρια», εἶπεν, «εἶνε καλὰ καὶ ἀρμόζουσιν εἰς ἐλευθέρους πολίτας, ζητοῦντας νομίμως παρὰ τοῦ Κράτους ὀρθὰ καὶ κοινωφελῆ αἰτήματα.

» Ἄλλ' ἄς ὁμολογήσωμεν, κύριοι, ὅτι ἀπὸ τινῶν ἐτῶν γίνεται κατάχρησις συλλαλητηρίων, εἰς τὰ ὅποια σπανίως ἀκούονται φρόνιμοι λόγοι! Διὰ τοῦτο ἀπώλεσαν τὴν ἀξίαν των.

» Καλύτερον εἶνε νὰ βασισθῶμεν εἰς τὰς δυνάμεις μας! Ἡ πεποίθησις εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις διακρίνει πάντοτε τοὺς γενναίους καὶ φιλοπροόδους ἀνθρώπους!

» Ἡ ἀμεριμνησία καὶ ἀπαίτησις νὰ φροντίζωσιν ἄλλοι περὶ ἡμῶν χαρακτηρίζει τοὺς ἀνικάνους, τοὺς ἀτόλμους καὶ πρὸ πάντων τοὺς ὀκνηροὺς! Ὁραῖον θὰ ἦτο νὰ ἀποξηρανθῶσι τὰ ἔλη, καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς θὰ συνεζητοῦμεν εἰς τὰ καπηλεία! Ὁραία θὰ ἦτο ἡ ἀναδάσωσις, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐργασθῶμεν δι' αὐτήν. Ὁραία θὰ ἦτο ἡ καθαριότης τῶν ὁδῶν, δι' ἐμμίσθων ἕμως ὁδοκαθαριστῶν, ἐνθ' ἡρεῖ νὰ καθαρίζωσιν αἱ γυναῖκές μας τὸ πρὸ τῆς ἰδίας μας οἰκίας μέρος τῆς ὁδοῦ! Καὶ τέλος πάντων ὅλα τὰ θέλομεν, ὑπὸ τὸν ἔρον νὰ μὴ ἐργαζώμεθα!

» Προτείνω, κύριοι, τὸ ἔργον νὰ ἐκτελεσθῇ δι' ἐράνου καὶ ἀτομικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων τῶν τεσσάρων χωρίων τοῦ δήμου μας. Ἐἴμεθα περίπου 800 οἰκογένειαι. Ἄν ἐξαίρεσωμεν 200, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ δώσωσι χρηματικὴν βοήθειαν, μένουσιν 600 δυνάμεναι νὰ προσφέρωσιν ἀνὰ δραχμὰς 10. Οὕτω συναθροίζομεν 6 χιλιάδας δραχμὰς, διὰ τῶν ὁποίων

δυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν θαύματα! Δι' αὐτῶν δυνάμεθα νὰ προσκαλέσωμεν δασοκόμον καὶ γεωπόνον, νὰ ἀγοράσωμεν σπόρους δένδρων καὶ μικρὰ φυτὰ χάριν τῆς ἀναδασώσεως, νὰ ἀγοράσωμεν ἄσβεστον διὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν τελμάτων καὶ ἔτι ἄλλο δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς ἰδίας ἡμῶν ἐργασίας.

» Ἐξ σχηματισθῆ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ δημάρχου, τοῦ εἰρηνοδίκου, τοῦ διδασκάλου καὶ ἑνὸς γέροντος ἐξ ἐκάστου χωρίου, ἣτις νὰ συλλέξῃ καὶ διαχειρισθῆ τὰ χρήματα.

» Θὰ ἐρίσῃ φύλακας ἐκ τῶν νέων τοῦ χωρίου ἀμίσθους, αἵτινες ἐκ περιτροπῆς δὲν θὰ ἐπιτρέπωσι τὴν αἰγοβοσκίην καὶ θὰ ἐπιτηρώσι τοὺς ξυλευομένους, ὥστε νὰ κόπτωσι θάμνους, οὐχὶ δὲ τὰ δενδρύλλια, τὰ ὅποια θὰ γίνωσι δένδρα.

» Ἡ ἐργασία θὰ ἐκτελεῖται ὑπὸ πάντων κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς.

» Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία, χωρὶς μεμφιμοιρίας καὶ παράπονα, ἔτι τινὲς δὲν ἤλθον ἢ ἄλλοι ἐργάζονται ὀλιγώτερον, ἔὰν ἐργασθῶμεν δέκα ἑορτασίμους ἡμέρας ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου, θὰ περατώσωμεν τὸ ἔργον.

» Ἄν μείνῃ ὑπόλοιπον, ἐκτελεῖται κατὰ τὸ ἐπίδον ἔτος.

» Οὕτω καὶ μόνον νομίζω καλὸν νὰ ἐκτελεσθῆ τὸ ἔργον, διότι θὰ ἐκτελεσθῆ ἀφεύκτως καὶ ταχέως καὶ ἄνευ δαπάνης τοῦ Δημοσίου.

» Σκεφθῆτε, κύριαι, ὅτι ἐκάστη οἰκογένεια ἐξ ἡμῶν θὰ δαπανήσῃ 10 δραχμάς, ποσὸν δηλαδὴ ἀσήμαντον, τὸ ὅποιον δύναται νὰ οἰκονομήσῃ ἐκ τῶν καθημερινῶν τῆς ἐξόδων.

» Ἡ ἀτομικὴ ἡμῶν ἐργασία δὲν πρέπει νὰ λογισθῆ, διότι δὲν θὰ ἐργασθῶμεν ἡμέρας ἐργασίμους. Μετὰ τὴν θεϊάν λει-

τούργιαν, ἀντὶ νὰ διευθυνθῶμεν εἰς τὰ καπηλεία, διευθυνόμεθα εἰς ἐργασίαν κοινωφελῆ, ἠθικὴν, χριστιανικὴν, τὴν ὁποῖαν ὁ Θεὸς θὰ εὐλογήσῃ.

»Καὶ ὅμως ἡ τόσον ἐλαφρὰ δι' ἡμᾶς δαπάνη καὶ ἐργασία εἰς τὸ Δημόσιον θὰ στοιχίσῃ τοῦλάχιστον 150 χιλιάδας δραχμῶν! Διότι θὰ καταβληθῶσι χιλιάδες ἡμερομισθίων, θὰ πληρωθῶσιν ὁδοιπορικὰ καὶ ἀμοιβαὶ μηχανικῶν, θὰ κερδίσωσιν οἱ ἐργολάβοι κ.τ.λ.

»Δὲν εἶνε λυπηρὸν καὶ ἐπιβλαβὲς νὰ δαπανήσῃ τὸ Δημόσιον ποσόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ οἰκονομησῇ δι' ἔργα δυσχερῆ, σιδηροδρόμους, γεφύρας, ἀποξηράνσεις μεγάλων ἐλῶν ἢ κατασκευὴν ἑδῶν;

»Οἱ πολῖται πρέπει νὰ θεωρῶσι τὸ δημόσιον χρήμα ὡς ἴδιον, ὡς προερχόμενον ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων, καὶ πάντοτε μετὰ φειδοῦς νὰ ζητῶσι τὴν δαπάνην αὐτοῦ».

Οἱ λόγοι τοῦ ὁμιλήσαντος ὑπῆρξαν πειστικοί. Ὅσα εἶπεν, ἐφηρμύσθησαν καὶ ἐπέτυχον!

Παρήλθον ἑκτοσε δεκά ἔτη καὶ τὰ χωρία τοῦ δήμου ἐκείνου μετέβαλον ὄψιν.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς πρώτης ἀπὸ κοινοῦ ἐργασίας ἐνεθάρρυνεν τοὺς χωρικοὺς καὶ εἰς ἄλλα κοινωφελῆ ἔργα.

Διατηροῦσι δι' ἐράνων ἴδιον γεωπόνον, ἑστὶς ἐδίδαξεν αὐτοὺς πλεῖστα εἶδη καλλιεργείας, πρὸς τούτοις δὲ κτηνοτροφίαν, μελισσοκομίαν καὶ σηροτροφίαν, εἰς τὴν ὁποῖαν καταγίνονται μετὰ ζήλου αἱ γυναῖκες.

Ἀλλ' ἄπλῃν τούτου διὰ τῆς κοινῆς ἐργασίας ἐγεννήθη ἐν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλοδοθηθείας.

Τὴν κατήφειαν ἐκ τῆς ἀσθενείας καὶ τῆς πείνης διεδέχθη ἡ χάρα καὶ ἡ εὐτυχία! Τὰ ἀπαίσιμα ἔλη διεδέχθησαν αἱ δρο-

σεραι πηγαί και τὰ διαυγῆ βυάκια και τὰς ἐκ τούτων ἀναθυμιάσεις τὸ ἄρωμα τοῦ δάσους ! Τὸ ἐλευινὸν κόσμος τῶν βατράχων διεδέχθη τὸ κελάδημα τῆς ἀηθρόνος !

§ 12. Διατί πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὰ πτηνά.

Ὅλοι γνωρίζομεν τὰ χαριτωμένα πλάσματα τοῦ Θεοῦ τὰ πτηνά. Ἡ θεὰ τῆς πτήσεως και τῆς μορφῆς αὐτῶν και τὸ ἄκουσμα τοῦ κελαδήματός των ἀποτελοῦσι μίαν τῶν ὠραιότερων και εὐγενεστέρων ἀπολαύσεών μας.

Ὅλιγοι ὅμως γνωρίζουσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ζῆσῃ ἄνευ αὐτῶν ! Ὅλιγοι γνωρίζουσιν, ὅτι ἄνευ αὐτῶν ἡ γῆ θὰ ἦτο ἀληθῆς κοιλὰς κλαυθμῶνος !

Τὰ πτηνά καταστρέφονται τὰ ἔντομα, ἅτινα εἶνε καταστρεπτικώτατα εἰς πάντα τὰ εἶδη τῶν φυτῶν, ἀπὸ τῶν μεγίστων δένδρων μέχρι τοῦ μικροτάτου χόρτου !

Τὰ καταστρεπτικὰ ἔντομα πολλαπλασιάζονται μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος, δύνανται δὲ νὰ καταστρέψωσιν ὀλόκληρα δάση ἢ ὀλοκλήρους καλλιεργημένας ἐκτάσεις.

Οὐδὲν ἄλλο ἀποτελεσματικώτερον μέσον ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν φοβερῶν τούτων ἐχθρῶν ὑπάρχει πλὴν τῶν πτηνῶν.

Ἐν πτηνὸν δύναται καθημερινῶς νὰ ἐξολοθρεύσῃ τρωγον ἢ ἄλλως πως καταστρέφον ποσότητα ἐντόμων ἴσην πρὸς τὸ βᾶρος τοῦ σώματός του.

Ἐν τινι ὑποστέγῳ ἀνθοκομείῳ ὑπῆρχον τρεῖς ῥοδαὶ καλυφθεῖσαι ὑπὸ στρώματος φυτοφθειρῶν, αἵτινες ἠπείλουν νὰ τὰς ἀποξηράνωσι. Εἰσήχθη εἰς τὸ ἀνθοκομεῖον

εἰς αἰγίθαλος καὶ μετὰ τινὰς ὥρας τὰ καταστρεπτικὰ ἔντομα ἐξηφανίσθησαν.

Εἰς τὰς ἀμπέλους ἐπαρχίας τινὸς ἐνεφανίσθησαν κάμπαι, καταστρέφουσαι τὰς ἀμπέλους, οἱ δὲ ἰδιοκτῆται εὗρον ὡς μόνον μέσον σωτηρίας νὰ ἀπολύσωσιν ἐντὸς αὐτῶν τὰς ὄρνιθας των! Αἱ κάμπαι ἐξηφανίσθησαν.

Ὁ Μέγας Φριδερίκος διέταξέ ποτε νὰ καταδιωχθῶσιν οἱ *στρουθοί*, οἱ σπουργῖται, διότι ἔβλαπτον τὰς κερασέας του.

Ἡ καταδίωξις ὑπῆρξεν ἀπηνής, διότι προεκήρυξεν ἀμοιβὴν δι' ἕκαστον φονευόμενον στρουθόν, καὶ τὰ δυστυχῆ πτηνὰ ἐξέλιπον ἐκεῖθεν φονευθέντα ἢ μεταναστεύσαντα.

Ἄλλ' ἐντὸς δύο ἐτῶν αἱ κερασέαι κατέστησαν ἄκαρποι καὶ οἰκτραί, κινδυνεύουσαι νὰ ἀποξηρανθῶσιν.

Ὁ Φριδερίκος ἠναγκάσθη νὰ συνδιαλλαγῆ μετὰ τῶν στρουθῶν, οὕτω δὲ αἱ κερασέαι ἐπανῆλθον εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν.

Ἐν Οὐγγαρία καὶ ἐν Βάδῃ προεκηρύχθη ἐπίσης κάποτε ἀμοιβὴ πρὸς καταδίωξιν τῶν στρουθῶν, διότι διήθεν ἑδεκάτιζον τὰ σπαρτά.

Οἱ σπειρόμενοι ὁμῶς ἀγροὶ κατεκλύσθησαν ὑπὸ ἐντόμων, τὰ ὁποῖα προξένησαν παντελῆ καταστροφὴν.

Οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ παύσωσι τὴν καταδίωξιν τῶν στρουθῶν, οἵτινες ἐπανελθόντες ἠγωνίσθησαν ἀποτελεσματικῶς καὶ ἐκαθάρισαν τοὺς ἀγροὺς ἐκ τῶν ἐντόμων.

Οἱ καλοὶ στρουθοὶ ἐδίδαξαν τοὺς ἀχαρίστους γεωργούς, ὅτι οἱ ὀλίγοι κόκκοι, οὓς ἔτρωγον καὶ ἔνεκα τῶν

ὁποῖον κατεδίωξαν αὐτοῦς, ἦτο ὀφειλομένη ἀμοιβὴ ἀπέναντι τῶν μεγάλων αὐτῶν ὑπηρεσιῶν !

Πλεῖστα ὅσα τοιαῦτα παραδείγματα ὑπάρχουσι. Καὶ ὀλόκληρα δάση συνέβη νὰ καταστραφῶσιν ἐκ τοῦ κολλαπλασιασμοῦ τῶν ἐντόμων, τὸν ὁποῖον ἐπήνεγκεν ἡ καταδίωξις τῶν πτηνῶν.

Πτηνά τινα, ὡς τὰ διάφορα εἶδη τῶν γλαυκῶν, καταστρέφουσι πλὴν τῶν ἐντόμων καὶ τοὺς ἀρουραίους.

Ἄλλα δὲ πάλιν, ὡς οἱ κόρακες καὶ οἱ πελαργοί, τρώγουσι τὰ θνησιμαῖα ζῶα καὶ ἐμποδίζουσι τὴν μόλυνσιν τοῦ ἀέρος, ἣτις θὰ ἦτο ἐπιβλαβεστάτηεις τὴν υἰεῖαν ἡμῶν.

Ἄλλα πάλιν καταστρέφουσι τὰς ἐχίδνας καὶ ἄλλα εἶδη βλαβερῶν ὄφρων.

Ἄν ἔλειπον τὰ πτηνά, ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου, ἂν ἦτο δυνατός, θὰ ἦτο ἀφόρητος ! Ὑπὸ τοῦς πόδας αὐτοῦ θὰ ἦσαν κάμποι καὶ σκώληκες καὶ τὰ ἀπειράριθμα ἄλλα εἶδη τῶν ζυφῶν, πέριξ δ' αὐτοῦ θὰ ἐπέτων ἄπειρα σμήνη κωνόπων καὶ μυιῶν καὶ ἄλλων βλαβερῶν ἐντόμων.

Τὰ βλαβερὰ ἔντομα πολλαπλασιάζονται εἰς τὰς διαφοροὺς χώρας, ἐφ' ὅσον ἐλαττοῦνται τὰ πτηνά, καὶ ἀντιθέτως ἐλαττοῦνται τὰ ἔντομα, ἐφ' ὅσον πολλαπλασιάζονται τὰ πτηνά.

Τὰ πτηνὰ ἐλαττοῦνται ἐπαισθητῶς ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν φωλεῶν ὑπὸ τῶν ἀνοήτων παιδίων καὶ ἐκ τῆς διὰ τοῦ κυνηγίου καὶ ἄλλων μέσων καταδίωξεως. Πρὸ πάντων ὅμως ἐλαττοῦνται ἐκ τῆς ἀποψιλώσεως τῆς χώρας. Ὅπου δὲν ὑπάρχουσι δάση ἢ δὲν ἀφθονοῦσι τὰ δένδρα καὶ οἱ θάμνοι, ἐκεῖ τὰ πτηνὰ εἶνε σπάνια.

Τὰ πτηνὰ πολλαπλασιάζονται ἐν ταῖς χώραις ἐν ταῖς ὁποῖαις ὑπάρχουσι δένδρα καὶ θάμνοι ἐν ἀφθονίᾳ καὶ ὅπου μένουσιν ἀκαταδίωκτα.

Αἱ κυβερνήσεις τῶν πεπολιτισμένων χωρῶν, κατανοοῦσαι τὴν μεγίστην χρησιμότητα τῶν πτηνῶν, ἀπαγορεύουσιν αὐστηρῶς τὴν καταδίωξιν αὐτῶν, οἱ δὲ κάτοικοι πρᾶσπαθοῦσι νὰ τὰ προσελκύωσι πλησίον αὐτῶν, ρίπτοντες εἰς τὰς αὐλὰς καὶ εἰς τοὺς κήπους ψιχία ἄρτου, κόκκους σιτηρῶν καὶ ἄλλας τροφάς, πρὸ πάντων δὲ μὴ καταδιώκοντες αὐτά.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν λησμονοῦσιν, ὅτι τὰ πτηνὰ δύνανται νὰ ζήσωσιν ἄνευ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδέποτε ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἄνευ τῶν πτηνῶν!

§ 13. Διατί εἷς κύριος ἀγοράζει πέντε μικροὺς σπουργίτας ἀπὸ μίαν δραχμὴν ἕκαστον.

Ἡμέραν τινὰ ἐν τῷ Πεδίῳ τοῦ Ἄρεως τῶν Ἀθηνῶν ἐγυμνάζετο τὸ ἱπικόν. Πολλοὶ εἶχον προσέλθει καὶ παρετήρουν τὰ γυμνάσια.

Εἷς ἐκ τῶν θεατῶν ἦτο ἄνθρωπος ὠχρός, ὡς ἐὰν εἶχε πρὸ μικροῦ ἀναρρώσει ἐξ ἀσθενείας· παρηκολούθει δὲ μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος τὰς ἀσκήσεις.

Πλησίον αὐτοῦ ἦλθον δύο παιδία· τὸ ἐν ἐκτούτων ἐκράτει κλωβίον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦσαν πέντε μικροὶ σπουργίται.

Τὰ πτηνὰ ταῦτα, ἀσυνήθιστα, φαίνεται, ἀκόμη εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ἔπληττον διὰ τῶν περὺγων αὐτῶν τὰ σύματα τοῦ κλωβίου, πρᾶσπαθοῦντα νὰ ἐξέλθωσιν· ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωνον καὶ ἐξέβαλλον θλιβερὰς φωνάς.

“Οτε ὁ ἄγνωστος εἶδε τοῦτο, ἔγινε σκυθρωπὸς καὶ ἐψιθύρισε: «Τὰ δυστυχῆ πτηνά!» Ἔπειτα ἠρώτησε τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει τὸ κλωβίον:

— «Πόσον πωλεῖς, μικρέ, ἐν ἓξ αὐτῶν τῶν πτηνῶν;»

Τὰ παιδιά συνωμίλησαν χαμηλοφώνως καὶ ἀπεφάσι-
σαν νὰ πωλήσωσι τὸ πτηνὸν εἰς ἀνωτέραν τιμὴν, ἐπειδὴ ὁ ἀγοραστὴς ἐφαίνετο ξένος.

— «Λοιπὸν;», ἐπανέλαβεν ὁ ξένος.

— «Μίαν δραχμὴν!», ἀπήντησε τὸ παιδίον.

Ὁ ξένος ἔλαβεν ἐκ τοῦ γρηματοφυλακίου αὐτοῦ μίαν δραχμὴν, ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν μικρὸν πτηνοπώλην, ἔπειτα ἤνοιξε τὴν θύραν τοῦ κλωβίου, ἔλαβεν ἐν ἓκ τῶν πτηνῶν, τὸ ἐκράτησεν ὀλίγον, τὸ ἐθώπευσε καὶ ἀφῆκεν ἔπειτα αὐτὸ ἐλεύθερον λέγων:

— «Εἶσαι ἐλεύθερον, πουλί μου· πέταξε ἰώρα!»

Ἐνῶ δὲ τὸ πτηνὸν ἐπέτα ζωηρὸν καὶ εὐτυχές, ὁ ξένος παρετήρει αὐτὸ μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως.

Ἀφοῦ ἐσκέφθη ὀλίγον, ἔδωκεν εἰς τὰ παιδιά ἄλλην μίαν δραχμὴν, ἔλαβε δεύτερον πτηνὸν καὶ ἠλευθέρωσε καὶ τοῦτο. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ διὰ τὰ λοιπὰ πτηνά.

Τὰ δύο παιδιά παρετήρουν τὸν ξένον μετ’ ἐκπλήξεως· τέλος δὲ ἐν ἓξ αὐτῶν ἠρώτησε:

— «Διατί, κύριε, ἠγοράσατε, καὶ τόσον ἀκριβὰ μάλιστα, αὐτὰ τὰ πτηνά, ἀφοῦ δὲν εἶχετε σκοπὸν νὰ τὰ κρατήσετε;».

— «Διατί;», εἶπεν ὁ ξένος. «Ἄς σᾶς τὸ εἶπω! Ἴσως δὲν εἴσθε κακὰ παιδιά καὶ πιθανὸν νὰ ὠφεληθῆτε ἐκ τῶν λόγων μου. Λοιπὸν τὰ ἀφῆκα ἐλεύθερα, διότι πέντε ἔτη ἤμην εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Μακεδονίας καὶ οὔτε ἡλιὸν ἔβλεπον, οὔτε καθαρὸν ἀέρα ἀνέπνεον....».

— «Καὶ διατὶ σᾶς ἔκλεισαν εἰς τὰς φυλακάς;», ἤρω-
τησαν τὰ παιδιά.

— «Μετέβην ὡς ὄπλαρχηγὸς νὰ πολεμήσω ἐναντίον
τῶν Βουλγάρων.

»Μὲ τὰ γενναῖα παλληκάρια μου ἐτρέψαμεν εἰς φυ-
γὴν τοὺς ἀνάνδρους, ὅπου τοὺς συνητήσαμεν.

»Ἄλλὰ νύκτα τινὰ περικυκλώθημεν ὑπὸ ἰσχυροῦ
τουρκικοῦ ἀποσπάσματος· ἐπολεμήσαμεν, ὅπως ἤρμοζεν.
Οἱ περισσότεροὶ σύντροφοί μου ἐσώθησαν· ἀλλ' ἐγὼ ἐ-
τραυματίσθην βαρέως καὶ συνελήφθην αἰχμάλωτος.

»Μὲ ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐκεῖ βραδέως ἰα-
τρεύθησαν τὰ τραύματά μου. Πρὸ τινῶν ἡμερῶν κατώρ-
θωσα νὰ δραπετεύσω καὶ μετὰ πολλοὺς κινδύνους ἐπά-
τησα τὸ ἐλεύθερον χῶμα τῆς Πατρίδος.

»Ὅτε ἤμην εἰς τὴν φυλακὴν, ἤρχοντο πτηνὰ εἰς τὸ
κιγκλιδωτὸν παράθυρόν της. Ἐγὼ ὁ δεσμώτης τὰ ἐζή-
λευον, διότι ἦσαν ἐλεύθερα. Πῶς ἐλόθουν νὰ εἶχον τὰς
πτέρυγας των!...

»Καὶ τώρα, ὅτε εἶδον αὐτὰ τὰ αἰχμάλωτα πτηνά, ἐ-
νεθυμήθην τὰ βάσανα τῆς φυλακῆς καὶ ἠθέλησα ν' ἀπο-
δώσω εἰς αὐτὰ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν ἀπέδωκεν εἰς
ἐμὲ ὁ Θεός!».

Τὰ δύο παιδιά συνεκινήθησαν ἐκ τῶν λόγων τοῦ ξέ-
νου. Συνωμίλησαν καὶ πάλιν χαμηλοφώνως· ἐφαίνοντο
διστάζοντα, ἀλλὰ τὸ ἐν ἑξ αὐτῶν ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ θυλα-
κίου αὐτοῦ τὰ χρήματα καὶ εἶπε:

— «Λάβετε, κύριε, ὀπίσω τὰς τέσσαρας δραχμάς· μί-
αν δραχμὴν μόνον ἀξίζουσι τὰ πέντε πτηνά».

— «Πῶς;», εἶπε μετ' ἐκπλήξεως ὁ ξένος.

Πῶς νὰ τὸ βλέπῃς ἤμπορεῖς, ἀπελπισιὰ γεματο,
 Τὸ ὄρφος του τὰ δύνατο 'ς τὸ σῶμα νὰ ματώνῃ,
 Νὰ τρέχῃ εἰς τὲς τέσσαρες γωνιὰς ἐπάνω κάτω,
 Μὲ τέτοια θλιβερὴ φωνή; Αὐτὸ σὲ ξεφαντώνει; ...

Καὶ ὅμως τὸ μικρὸ κλουβὶ τὰ χέρια σου στολίζουν
 Μὲ τοὺς παληοὺς καὶ πρώτους του συντρόφους, μὲ λουλούδια
 Μὰ ὅλ' αὐτὰ τοῦ λιβαδιοῦ τὰ γέρι δὲν ἀξίζουν
 Οὔτε σὲ λόγων φύλλωμα τὰ βραδυνὰ τραγούδια

Δὲν ἔξερεις, ὅτι προσευχὴ καὶ λειτουργιὰ καλοῦνε
 Τὸ λάλημα μικροῦ πουλιοῦ, 'ποῦ φέρνει ὁ ἀγέρας;
 Ἄχ! Τὰ μικρὰ του ἀπὸ σὲ τὸ σκλάβο σου ζητοῦνε
 Γιὰ 'σέν' αὐτὸ εἶνε πουλί, ὅμως γι' αὐτὰ πατέρας!

Πατέρες εἶν' καὶ τὰ πουλιὰ καὶ τοὺς 'δικούς μας 'μοιάζουν
 Εἰς τὰ μικρὰ τους νὰ πετοῦν μαθαίνουν 'ς τὸν ἀγέρα,
 Κάθε ἡμέρα, 'ποῦ περνᾷ, τὸν Πλάστη νὰ δοξάζουν
 Καὶ μὲ τραγούδια συμβουλὲς τοὺς δίδουν νύχτα-μέρα!

Καὶ κατεβαίνουν τὴν αὐγὴ ἀπ' τὴ ζεστὴ φωλιά τους,
 Νὰ βροῦν σπειράκι σιταριοῦ νὰ θρέψουν τὰ μικρὰ του,
 Νὰ μεγαλώσουν, νὰ γενῇ τὸ ἀπαλό τους χροῦδι
 Δυὸ ταξειδιάρικα φτερά καὶ ἡ φωνὴ τραγοῦδι. . .

Κάθε πουλάκι ὁ Θεὸς τὸ εὐλογεῖ τοῦ δίνει
 Τὸ σιταράκι, 'ποῦ 'ς τὴ γῆ ὁ θεριστὴς ἀφήγει,

Γιὰ ὅλα ὁ καλὸς Θεὸς ἀπὸ ᾗψηλὰ φροντίζει
Καὶ τὴ μικρότερη φωληὰ μ' ἀγάπη τὴν στηρίζει!

Ἐεῦρεῖς, γιατί ὁ σκλάβος σου σὲ φεύγει καὶ φωνάζει
Κ' ἔξαφνα γιατί στέκεται, προσέχει καὶ στενάζει;
Ἄχ! Τὰ μικρά του, π' ἄφησε, ἀκούει νὰ τοῦ λένε
« Ἐλα, πρὶν ἀποθάνουμε, πατέρα μας », καὶ κλαῖνε !

Κλεισμένο δὲν ἔμπορεῖ τροφή νὰ φέρῃ ἔς τὴ μητέρα,
Γιὰ νὰ τὰ θρέψῃ ἴσθι φωληὰ, ποῦ μένει νύχτα-μέρα,
Καὶ τὰ μικρά της μ' ὅλη της τὴ ζέση δὲν θὰ ζήσουν
Τί κοῖμα ν' ἀποθάνουνε, προτοῦ νὰ κελαδήσουν !

Παιδί, τὸ ῥόδο μύριζε· μὰ ἄνω μὴν ἀπλώνῃς·
Καὶ τὸ πουλάκι ἄκουγε, χωρὶς νὰ τὸ σκλαβώνῃς !
Γιατί ἀπ' ὅλα μοναχὰ τὸ ἐδικό μας χέρι,
Κι' ὅταν χαϊδεύῃ μαλακά, κακὸ νὰ κάνῃ ξέρει. . .

§ 15. Πῶς πρέπει νὰ περιποιώμεθα τὰς ὄρνιθας.

Αἱ ὄρνιθες εἶνε ἐκ τῶν ὠφελιμωτέρων εἰς τὸν ἄνθρωπον κατοικιδίων πτηνῶν, παρέχουσαι εἰς τοῦτον τὰ ῥὰ καὶ τὸ κρέας αὐτῶν, ἥτοι δύο ἐκ τῶν καλυτέρων τροφῶν αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο πανταχοῦ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας τρέφουσι καὶ περιποιοῦνται τὰς ὄρνιθας.

Εἰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας ἀκμάζει ἡ ὄρνιθοτροφία εἰσάγονται πολλὰ κατ' ἔτος ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Παρ' ἡμῖν δὲν εἶνε πολὺ διαδεδομένη ἡ ὀρνιθο-
τροφία· συστηματικὰ ὀρνιθοτροφεία δὲν ὑπάρχουσιν, αἱ
δὲ οἰκογένειαι τῶν χωρικῶν τρέφουσι πολὺ ὀλιγωτέρας
ὀρνιθας ἢ ὄσας θὰ ἠδύναντο νὰ συντηρήσωσι.

Διὰ τοῦτο ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προμηθεύ-
μεθα τὰ ἐλλείποντα ὡς ἡ ὀρνιθας ἐξ ἄλλων μερῶν καὶ
μάλιστα ἐκ τῆς Βουλγαρίας. Εἰσάγομεν περίπου ἐκ τοῦ
ἐξωτερικοῦ ὑπὲρ τὰ διακόσια ἑκατομμύρια ὠν κατ' ἔ-
τος καὶ ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον ὀρνιθῶν καὶ ὀρνιθίων, διὰ
τὰ ὁποῖα στέλλομεν εἰς τοὺς ξένους καὶ μάλιστα τοὺς
ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τόσον χρῆμα, ἐνῶ ἔπρεπε τοῦ-
ναντίον ἡ χώρα ἡμῶν νὰ ἐξάγῃ τὰ προϊόντα ταῦτα καὶ
νὰ εἰσάγῃ χρήματα.

Πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὸν πολλαπλα-
σιασμόν τῶν ὠφελίμων τούτων πτηνῶν καὶ εἰς τὴν πρέ-
πουσαν διατροφὴν αὐτῶν.

Οἱ ἔχοντες πολλὰς ὀρνιθας δύνανται νὰ κατασκευά-
ζωσι ξυλίλους ἢ ἐκτισμένους διὰ πλίνθων ὀρνιθῶνας,
οἵτινες πρέπει νὰ εἶνε εὐήλιοι, εὐάεροι, ἀπηλλαγμένοι
ὕγρασίας καὶ νὰ ἔχωσι τὴν εἴσοδον αὐτῶν ἐστραμμένην
πρὸς ἀνατολὰς ἢ πρὸς μεσημβρίαν.

Ἐν ἀνάγκῃ δύνανται νὰ μένωσιν αἱ ὀρνιθες καὶ εἰς
μικρὰς καλύβας καὶ εἰς τὰ κατώγεια τῶν οἰκιῶν, ἀρκεῖ
μόνον νὰ ἔχωσιν ἐπαρκῆς φῶς καὶ ἀέρα.

Εἰς ἄκραν τινὰ τοῦ ἐδάφους τῶν ὀρνιθῶνων πρέπει
νὰ εἶνε ἐστρωμένη ἄμμος ἢ γῶμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ξύον-
ται καὶ τινάσσονται αἱ ὀρνιθες, ἵνα ἀποβάλλωσι τὰ τυχόν
προσκεκολλημένα ἐπ' αὐτῶν παράσιτα ζῷα.

Καλὸν δὲ εἶνε οἱ μὲν τοῖχοι τῶν κτιστῶν ὀρνιθῶνων

νά εἶνε λειοί, ἄνευ ῥωγμῶν καὶ νά ἐπαλείφονται συνε-
χῶς δι' ἀσβέστου, αἱ δὲ συναρμογαὶ τῶν ξυλίνων ὀρني-
θῶνων νά ἀλείφονται δι' ἀσβέστου, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ
πετρελαίου ἢ νά ἐπιπάσσονται δι' ἐντομοκτόνου κόνεως,
ὅπως ἐμποδίζηται ἡ ἐγκόλαιψις παρασίτων.

Οἱ ὀρنيθῶνες πρέπει νά σαρώνονται καθ' ἐκάστην
καὶ ἐν γένει νά διατηρῶνται καθαροί, ἡ δὲ κόπρος τῶν
ὀρνίθων ἀνάγκη νά ἀφαιρῆται καθ' ἐκάστην καὶ νά ῥί-
πτηται εἰς τὸν λάκκον τῶν λιπασμάτων.

Αἱ ὀρνιθες ἔχουσιν ἀνάγκην κινήσεως ἐν ὑπαίθρῳ καὶ
καθαροῦ ἀέρος, διὰ τοῦτο δὲ πρέπει νά ἐξέρχονται ἐκ
τοῦ ὀρνιθῶνος ἐπὶ τινὰς ὥρας τῆς ἡμέρας, ὀδηγούμεναι
εἰς ἀκαλλιεργήτους ἀγρούς.

Ὅπου δὲ τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν, καλὸν εἶνε νά ἀπο-
χωρίζηται διὰ φράκτου μέρος τῆς αὐλῆς ἢ τοῦ κήπου,
ἐν ᾧ νά διαμένωσιν αἱ ὀρνιθες.

Αἱ ὀρνιθες τρώγουσι σχεδὸν πᾶν εἶδος τροφῆς, κόκ-
κους διαφόρων γεννημάτων, χόρτα χλωρά, πίτυρα, κρέας,
ἰχθῦς, τυρόν, φά, ψυχία ἄρτου καὶ ἄλλα τῆς τραπέζης
ὑπολείμματα.

Πρέπει ὅμως νά ἐναλλάσσῃται ἡ τροφή, πρὸ πάντων
δὲ νά εἶνε καθαρὰ καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νά ῥίπτηται
κατὰ γῆς, ἀλλὰ νά τίθηται εἰς ἀγγεῖα.

Ἐπίσης καθαρὸν πρέπει νά εἶνε καὶ τὸ εἰς τὰς ὀρني-
θρας παρεχόμενον ὕδωρ.

Ἐκάστη ὀρνις εἶνε προωρισμένη νά παράγῃ ὠρισμέ-
νον ἀριθμὸν ὠῶν, 600 περίπου καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐ-
τῆς, ἣτις διαρκεῖ 12 ἕως 15 ἔτη.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἀριθμοῦ τού-

του τῶν φῶν παράγει κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς, διὰ τοῦτο καλὸν εἶνε κατὰ μὲν τὰ ἔτη ταῦτα νὰ τρέφεται ἢ ὄρνις οὕτως, ὥστε νὰ παράγη πολλὰ φά, μετὰ τοῦτο δὲ νὰ παχύνηται, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πολὺ κρέας.

Αἱ πρὸς φωτοκίαν προωρισμένα ὄρνιθες πρέπει νὰ τρέφονται κανονικῶς μὲν, ἀλλ' οὔτε ἀφθόνως, ἵνα μὴ παχύνωνται, διότι ἡ πάχυνσις ἐμποδίζει τὴν φωτοκίαν, οὔτε γλίσχρως, διότι ἡ ἔλλειψις ἀναλόγου τροφῆς ἐλαττώνει τὴν παραγωγὴν τῶν φῶν.

Εἰς τὴν πάχυνσιν τῶν ὄρνιθων συντελεῖ πολὺ καὶ ὁ περιορισμὸς αὐτῶν.

Ἡ εὐκολωτέρα καὶ ταχύτερα πάχυνσις αὐτῶν γίνεται διὰ βλωμῶν ζύμης ἐξ ἀλεύρου καὶ γάλακτος ἢ ὕδατος, τοὺς ὁποίους εἰσάγομεν καταναγκαστικῶς ἐντὸς τοῦ οἰσοφάγου αὐτῶν τρεῖς τῆς ἡμέρας καὶ διὰ κατακλίσεως τῶν ὄρνιθων ἐντὸς στενοῦ καὶ σκοτεινοῦ χώρου. Τρεῖς τὸ πολὺ ἑβδομάδες εἶνε ἐπαρκεῖς διὰ τὴν τελείαν αὐτῶν πάχυνσιν ἢ δὲ περαιτέρω ἐξακολούθησις τῆς τοιαύτης καταναγκαστικῆς διατροφῆς ἄγει εἰς τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα.

Ἡ παρ' ἡμῖν κοινὴ ὄρνις ἐκκόλαπτι 12—15 φά.

Τὰ πρὸς ἐκκόλαψιν φά πρέπει νὰ εἶνε ἐκλεκτὰ καὶ νοπά.

Ταῦτα τίθενται ἐπὶ ἀβαθοῦς καλαθίου ἢ κιβωτίου, ἐπεστρωμένον δι' ἀχύρων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ῥίπτομεν καὶ ὀλίγον τετριμμένον γλυκάνισσον, ὅστις ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν παρασίτων.

Ἡ ἐπόασις τῶν ὠν τῆς ὄρνιθος διαρκεῖ 20 ἢ 21 ἡμέρας, ἢ δὲ ἐκκόλαψις τῶν νεοσσῶν δύναται νὰ διαρκέσῃ καὶ δύο ἡμέρας.

(Ἀναμνηστικὸν ἔδωκεν τῷ Μ. Ἐπιμηχανοποιῶν,
 Σ. Κορναλάου, ἑ. Ρουκουσιῶν).

Οί νεοσσοί, διατηρούμενοι μετὰ τῆς κλώσσης εἰς μέ-
 ρος θερμόν, μένουσιν ἄνευ τροφῆς ἐπὶ 24 ὥρας, μετὰ
 τὰς ὁποίας δίδονται εἰς αὐτοὺς ψιχία ἄρτου ἀναμεμιγ-
 μένα μετὰ πηκτοῦ κρόκου φοῦ, κεκομμένου εἰς λεπτά
 τεμάχια. Μετὰ ταῦτα δίδεται εἰς αὐτοὺς ζύμη ἐξ ἀλεύ-
 ρου κριθῆς ἢ ἀραβοσίτου, εἰς τὴν ὁποίαν χύνομεν καὶ
 ὀλίγον γάλα. Κατόπιν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς αὐτοὺς
 καὶ ὄρουζαν ἢ σήσαμον καὶ χόρτα κεκομμένα.

Αἱ τροφαὶ αὗται δίδονται ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, μέχρις
 ὅτου ἐξοικειωθῶσι πρὸς τὴν τροφήν τῆς ὄρνιθος.

Ἡ διὰ τῶν ὄρνιθων ἐπώσας, ἣτις καλεῖται καὶ **φυ-
 σική**, ἐνεργεῖται μόνον κατὰ τοὺς θερμοὺς μῆνας, ὅτε
 αἱ ὄρνιθες ἄγονται ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς τὸ κλώσσημα.

Ἄλλ' ἂν θέλῃ τις νὰ παράγῃ ὄρνιθια καθ' ὅλον τὸ
 ἔτος, ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν **τεχνητὴν** ἐπώσιν,
 ἣτις γίνεται διὰ καταλλήλων μηχανῶν, ὀνομαζομένων
ἐπωαστήρων ἢ **κλωσσομηχανῶν**.

Ἐντὸς τούτων θερμαίνονται ἐπὶ 21 ἡμέρας τὰ φά, τὰ
 ὁποῖα πρέπει κατὰ πᾶσαν πρωΐαν καὶ ἑσπέραν ν' ἀνα-
 στρέφονται.

Ἡ ὑπὸ τῆς ὄρνιθος χορηγουμένη εἰς τὰ φά θερμό-
 της εἶνε 40 βαθμῶν ἑκατονταβάθμου θερμομέτρου· τόση
 λοιπὸν θερμότης καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐπώσεως
 πρέπει νὰ χορηγῆται εἰς τὰ φά καὶ ἐντὸς τοῦ ἐπωαστή-
 ρος· τὸ δὲ ἐπ' αὐτῶν ἀπαραίτητον θερμομέτρον εἶνε κάλ-
 λιστος ὁδηγὸς τῆς τεχνητῆς ἐπώσεως.

Τὴν εἰκοστὴν πρώτην ἡμέραν τὰ ἔμβρυα θραύουσι τὸ
 κέλυφος καὶ ἐξέρχονται ἄνευ τινὸς βοήθειας.

Μετὰ τὴν ἐκκόλαψιν αὐτῶν οἱ νεοσσοὶ τίθενται ἐντὸς

ιδιαιτέρου ὄργανου, θερμοῦ καὶ τούτου λεγομένου **στεγνωτηρίου**, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διαμένουσιν ἐπὶ τινὰς ὥρας, μέχρις ὅτου στεγνώσωσι καλῶς.

Ἀκολουθῶς τίθενται ἐντὸς ἄλλου πτηνοτροφικοῦ ὄργανου, τῆς **ἐκτρόφου** (τεχνητῆς κλώσσης ἢ παραμάνας), ἔνθα ἀπολαύουσι τῶν αὐτῶν περιποιήσεων καὶ φροντίδων, τῶν ὁποίων θὰ ἀπέλαυον, ἂν ἀνετρέφοντο ὑπὸ πραγματικῆς κλώσσης.

Ἡ διὰ τῶν ἐπφαστήρων ἐπώασις καὶ διὰ τεχνητῶν ἐκτρόφων ἀνατροφή προτιμᾶται τῆς διὰ τῶν ὄρνιθων, πρῶτον μὲν διότι τὰ ὄργανα ταῦτα περιλαμβάνουσι μέγαν ἀριθμὸν ὤων καὶ νεοσσῶν, ἔπειτα δὲ διότι ἐν αὐτοῖς οὔτε τὰ ὠὰ θραύονται, ὡς συμβαίνει κατὰ τὴν φυσικὴν ἐπώασιν, οὔτε οἱ νεοσσοὶ διατρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ καταπατηθῶσιν, ὡς συμβαίνει μὲ τὰς ὄρνιθας.

Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ ὄρνιθοτρόφος εἶνε ἀπηλλαγμένος τῶν δαπανῶν, αἵτινες χρειάζονται, ὅπως διαθρέψῃ καὶ περιποιηθῇ ἐπὶ τρεῖς μῆνας τοῦλάχιστον τὰς κλώσσας, ἐνῶ δύναται κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον νὰ παρακινήσῃ αὐτὰς εἰς τὴν φωτοζίαν, διπλοῦν ἔχων ἐξ αὐτῆς τὸ κέρδος.

§ 16. Ἡ θήρα.

Ἡ θήρα ἢ τὸ κυνήγιον εἶνε ἡ τέχνη, δι' ἧς φονεύομεν ἢ συλλαμβάνομεν ζωντανὰ ἄγρια πτηνὰ ἢ ἄλλα ἄγρια ζῶα, ἅτινα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς συντήρησιν ἡμῶν.

Ἄγρια δὲ ζῶα καὶ ἄγρια πτηνὰ εἶνε τὰ ζῶα ἐλευθέρως εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰ δάση ἐν ἀντιθέσει πρὸ

τὰ κατοικίδια ζῶα, τὰ ὁποῖα ζῶσι πλησίον ἡμῶν.

Τὸ κυνήγιον τῶν ἀγρίων ζῴων, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουσι πρὸς συντήρησιν ἡμῶν, εἶνε τὸ συνηθέστερον· οἱ ἄνθρωποι ὅμως ἐπιδίδονται ἐνίοτε καὶ εἰς τὸ κυνήγιον τῶν ἀγρίων θηρίων—ὅπου ὑπάρχουσι τοιαῦτα—χάριν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀσφαλείας.

Τὸ κυνήγιον εἶνε τέχνη ἀρχαιοτάτη, ἀρχαιοτέρα καὶ αὐτῆς τῆς ἀλιείας· ὁ Ἡσαῦ, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἦτο κυνηγός. Οἱ πλεῖστοι τῶν παλαιοτάτων ἠρώων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐφημιζόντο ὡς ἐπιδεξιώτατοι κυνηγοί. Εἰς τὰ παλαιότατα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν εἰς τὰς Μυκήνας, ἀπεικονίζονται σκηναὶ κυνηγίου. Ἀρκετοὶ δὲ παλαιοὶ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἔγραψαν καὶ ὥραϊα συγγράμματα περὶ κυνηγίου. Μία ἐκ τῶν θεῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἡ Ἄρτεμις, ἦτο **κυνηγέτις**.

Ἐνῶ ὅμως ἡ ἀλιεία ἔμεινε σχεδὸν στάσιμος, ἡ θήρα προώδευσε πολὺ καὶ προοδεύει ἀδιακόπως, ἐφ' ὅσον τὰ πυροβόλα ὄπλα τελειοποιοῦνται.

Ἐν τούτοις οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος κυνηγοὶ εἶνε σχετικῶς ὀλίγοι, βεβαίως δὲ πολὺ ὀλιγώτεροι τῶν ἀλιέων.

Ἐπάρχουσι χωρία παράλια καὶ μικραὶ νῆσοι, ὁ πληθυσμὸς τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ ἀλιεῖς, συνοικισμοὶ ὅμως κυνηγῶν οὐδαμοῦ ὑπάρχουσι.

Τοῦτο δυνάμεθα εὐκόλως νὰ ἐξηγήσωμεν, ἂν σκεφθῶμεν, ὅτι οἱ μὲν ἀλιεῖς δύνανται διὰ τῶν δικτύων αὐτῶν νὰ ἀγρεύσωσιν εἰς ὀλίγας ὥρας πολλὰς ὀκάδας ἰχθύων, ἐνῶ οἱ κυνηγοὶ φονεύουσι τὰ θηράματα ἀνά ἕν.

Τὸ κυνήγιον, ἂν μάλιστα ἀσκηθῇ τις καλῶς εἰς αὐτό,

εἶνε διασκέδασις λίαν ἐλκυστική καὶ ὠφέλιμος εἰς τὴν ὑγείαν καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐπιδίδονται εἰς αὐτὸ ὄχι μόνον μετὰ μεγάλης ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀληθοῦς πάθους.

Οἱ πτωχοὶ χωρικοὶ θηρεύουσι συνήθως οὐχὶ μόνον χάριν τέρψεως, ἀλλὰ καὶ χάριν μικροῦ κέρδους· δὲν ἔχουσιν ὅμως καὶ αὐτοὶ τὸ κυνήγιον ὡς κύριον ἔργον.

Παρ' ἡμῖν ἢ πρὸς τὴν θήραν τάσις δὲν εἶνε πολὺ ἀνεπτυγμένη· τοῦτο δὲ συμβαίνει κυρίως, διότι ἐν γένει δὲν ἀγαπῶμεν τὸν φυσικὸν βίον, τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις.

Ἐκτὸς ὅμως τούτων τὸ κυνήγιον καθιστᾷ εὐχάριστον τῶν θηραμάτων ἢ ἀφθονία, ταύτην δὲ μόνον εἰς τὰ μεγάλα δάση δύναται τις νὰ εὔρη. Ἡ Ἑλλάς ὅμως δὲν ἔχει δυστυχῶς καλὰ καὶ μεγάλα δάση, διότι ὄχι μόνον δὲν λαμβάνεται παρ' ἡμῖν ἢ ἀπαιτουμένη φροντίς διὰ τὴν συντήρησιν, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν, ἀλλ' ἀδιακόπως καταστρέφονται καὶ τὰ ὑπάρχοντα διὰ πυρκαϊῶν, αἵτινες δὲν εἶνε τυχαῖαι, ἀλλὰ προκαλοῦνται ὑπὸ ἀσυνειδήτων ἐμπρηστῶν χάριν μικροῦ κέρδους.

Ἡ ἐπιμέλεια τῶν δασῶν θὰ εἶχε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο τὸ καλόν, νὰ πλουτίσῃ τὰς ἀγορὰς ἡμῶν μὲ ἀφθονίαν καὶ ποικιλίαν θηραμάτων καὶ νὰ ἀναπτύξῃ περισσότερο τὴν τάσιν πρὸς τὴν ὠραίαν αὐτὴν καὶ ἀληθῶς ἀνδρικὴν διασκέδασιν.

Σύντροφος ἀχώριστος τοῦ κυνηγοῦ καὶ βοηθὸς αὐτοῦ ἀπαραίτητος εἶνε ὁ κύων. Οὗτος ὄχι μόνον τρέχει καὶ φέρει εἰς αὐτὸν τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ἄλλα ζῷα, τὰ ὁποῖα φωνεῦει, οὕτω δὲ ἀπαλλάσσει αὐτὸν πολλοῦ κόπου, ἀλλὰ καὶ ἀποδεικνύει εἰς αὐτόν, ποῦ εὐρίσκεται τὸ θήραμα, τὸ

ὅποιον διὰ τῆς ὀξείας αὐτοῦ ὀσφρήσεως ἀνακαλύπτει, ὀπουδήποτε καὶ ἂν κρύπτηται.

Ὡς ἤδη εἶπομεν, εἰς τὸ κυνήγιον δὲν φονεύουσιν πάντοτε τὰ ζῶα, ἀλλὰ προσπαθοῦσι πολλάκις καὶ ζῶντα νὰ συλλάβωσιν αὐτά. Τοῦτο εἶνε βεβαίως τὸ ταπεινότερον εἶδος τοῦ κυνηγίου, γίνεται δὲ διὰ παγίδων καὶ διὰ βεργῶν ἀλειμμένων δι' ἰξοῦ.

Ὁ ἰξὸς εἶνε φυτὸν παράσιτον, τὸ ὅποιον φύεται ἰδίως ἐπὶ τῶν δρυῶν, ἐκ τῶν κόκκων δὲ τοῦ φυτοῦ τούτου κατασκευάζουσι κόλλαν, μετὴν ὁποίαν ἀλείφουσι τὰς βέργας.

Τὰ πτηνά, τὰ ὁποῖα ἤθελον καθίσει ἐπ' αὐτῶν, κολοῦν καὶ δὲν δύνανται νὰ πετάξωσιν, οὕτω δὲ συλλαμβάνονται ζῶντα.

Τὰ πτηνά συλλαμβάνονται καὶ δι' ἀγκίστρων, ὅταν μάλιστα πέσωσιν, ὡς λέγουσιν οἱ κυνηγοί, συγχρόνως πολλὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς πολλάκις αἱ κίχλαι τὸν χεიმῶνα.

Τὸ κυνήγιον δὲν εἶνε καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τὸ αὐτό, διότι πολλὰ πτηνά εἶνε, ὡς γνωστόν, ἀποδημητικά ἢ καὶ ἀπλῶς διαβατικά, καὶ ἐπομένως θηρεύονται μόνον εἰς ὠρισμένας ἐποχὰς.

Ἐκτὸς δὲ τούτου οὐδὲ ἐπιτρέπεται εἰς πᾶσαν ἐποχὴν τὸ κυνήγιον. Κατὰ συνειρημένην πρόνοιαν τοῦ νόμου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φωτοκίας καὶ τοῦ ἐφρασμοῦ τὸ κυνήγιον αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται, ἵνα μὴ φονευομένων τῶν γονέων, πρὶν ἐκκολαφθῶσι καὶ ἀναπτυχθῶσιν οἱ νεοσσοί, ἐπέλθῃ βαθμιαία ἐλάττωσις καὶ ἐπὶ τέλος τελεία καταστροφὴ τῶν πτηνῶν, τὰ ὁποῖα φαιδρύνουσι τὸν βίον καὶ προστατεύουσι τὴν γεωργίαν ἡμῶν.

§ 17. Ἡ θήρα τῶν λέοντων.

Ἄνεκαθεν ὁ λέων θεωρεῖται ὁ βασιλεὺς τῶν ζῴων, διότι ὑπερέχει τῶν ἄλλων ζῴων κατὰ τὴν μεγαλοψυχίαν, τὴν ὑπερηφάνειαν, τὴν σύνεσιν καὶ γενναιότητα.

Κατοικεῖ εἰς ἐλώδεις, μονήρεις καὶ λοχμώδεις χαράδρας, ἐν αἷς διέρχεται συνήθως τὴν ἡμέραν κοιμώμενος.

Ἡ δειλὴ ἐξυπνᾷ αὐτόν, τότε δὲ τὸ ὑπερήφανον ζῶον ἀνορθοῦται καὶ ἐκπέμπει τὸν βρυχηθμὸν ἐκεῖνον, ὅστις κάμνει τὰς ἀγέλας νὰ ὀρύωνται καὶ τὸν Βεδουῖνον νὰ μείνῃ ἐν τῇ ἀπομεμακρυσμένη σκηνῇ του ἄφωνος ἐκ τοῦ φόβου.

Ἀληθῶς ἐξ ὄλων τῶν φωνῶν οὐδεμία δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν βρυχηθμὸν τοῦ λέοντος, δι' οὗ ἐκδηλοῦται ἡ δύναμις καὶ τὸ σθένος τοῦ ἰσχυροτάτου καὶ γενναιωτάτου τῶν ζῴων. Κατ' ἀρχὰς ἀσθενῆς, ἀσθμαίνων, ὁμοιος σχεδὸν πρὸς ἀναστεναγμὸν, ταχέως ἐνισχύεται καὶ ἀκούεται κατὰ διαλείμματα πάντοτε ἰσχυρότερος, μέχρις οὗ πληροῖ τὸν ἀέρα ὡς κεραυνός. Κεραυνὸν ὀνομάζουσι διὰ τοῦτο οἱ Ἄραβες τὸν βρυχηθμὸν τοῦ λέοντος, οὐδὲ ἔχουσιν εἰς τὴν γλῶσσάν των ἄλλην λέξιν, διὰ νὰ ἐκφράσωσιν αὐτόν.

Μόλις ἀκουσθῇ ὁ πρῶτος τόνος, ἔντρομα κρύπτονται πάντα τὰ θηρία τῆς ἐρήμου ἢ φεύγουσι μακρὰν, πολὺ μακρὰν, διότι ἠξεύρουν, ὅτι ὁ λέων δύναται ἐν ἀνάγκῃ νὰ ζητήσῃ τὴν λείαν του καὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ κρησφύγετόν του.

Ἐν μέσῳ τοῦ βαθυτάτου σκότους λάμπουσιν οἱ πυδῶδεις τοῦ λέοντος ὀφθαλμοί.

Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν ὁ βρυχηθμὸς αὐτοῦ ἀκούεται πλησιέστερον. Δι' ἑνὸς τρομεροῦ πηδήματος διέρχεται ἄνωθεν τοῦ ὑψηλοῦ τοίχου τῆς μάνδρας, ἀρπάζει τὸ πρόβατον ἢ τὸν ἵππον ἢ τὸν βοῦν, τὸν ὁποῖον θέλει, καί, πρὶν οἱ φύλακες προφθάσωσιν ἐν τῇ σκηνῇ των νὰ ἐγερωθῶσιν ἀπὸ τὴν θέσιν των, γίνεται ἄφαντος.

Ἐὰν δὲν δυνηθῇ νὰ πλησιάσῃ τὰς ἀγέλας, ἐνεδρεῦει τοὺς ἀγριοχοίρους, κυνηγεῖ τὰς ἀντιλόπας ἢ ἐπιπίπτει κατὰ τῶν καραβανίων καὶ τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν. Τὰ θύματα αὐτοῦ εἶνε πάντοτε πολλά.

Οὐχὶ σπανίως τὸν λέοντα παρακολουθεῖ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ὁ θῶς, ὅστις χορταίνει ἀπὸ τὰ λείψανα τῆς βασιλικῆς τροπέζης του.

Ἔστι δὲ λέων σέβεται οὕτως εἰπεῖν τὸν ἄνθρωπον καὶ κατ' ἐξαιρέσιν δὲν ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ, δὲν εἶνε ἀκριβές· τοῦλάχιστον οἱ Ἄραβες οὐδέποτε ἐξέρχονται ἐκ τῆς κατοικίας των ἐν καιρῷ νυκτὸς μόνοι καὶ ἄοπλοι ἕνεκα τοῦ φόβου τῆς ἐπικινδύνου μετ' αὐτοῦ συναντήσεως.

Πρὸς σύλληψιν τῆς λείας του κύπτει καὶ ἐκτείνει ὡς ἡ γαλῆ τὸ σῶμά του κατὰ μῆκος, μένει δὲ εἰς τοιαύτην στάσιν ἐπ' ὀλίγον, κατασκεπεύων μακρόθεν αὐτήν.

Κατόπιν δὲ δι' ἑνὸς πηδήματος ῥίπτεται μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε δύναται νὰ σταματήσῃ τὸν τρέχοντα ἵππον καὶ νὰ κατασπαράξῃ αὐτὸν καὶ τὸν ἵππεα.

Τοιοῦτον θηρίον τὸ ὁποῖον ἀπειλεῖ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ φέρει μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὰς ἀγέλας τῶν ζῴων, ὑπόκειται εἰς ἐπιμόνους καταδιώξεις, ἂν καὶ ἡ θήρα αὐτοῦ εἶνε λίαν ἐπικίνδυνος.

Συνήθως ὁμάς Βεδουίνων, λίαν πολυπληθῆς καὶ καλῶς

ὀπλισμένη, ἐνεδρεύει μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ πολλῶν προφυλάξεων τὰ κρησφύγετα τοῦ λέοντος, τοῦ ὁποίου τὴν παρουσίαν καταδεικνύουσι τὰ ἔχνη τῶν βημάτων του. Ἐξ ὄνυχος λοιπὸν τὸν λέοντα, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ ἐνταῦθα κατὰ τὴν παροιμίαν.

Ὁ κοιμώμενος λέων ἐξυπνᾷ, ἅμα ἀκούσῃ τὰ βήματα τοῦ ἐχθροῦ· ἐγείρει τὴν κεφαλὴν, ἀνορθοῦται μὲ τὴν χαίτην ἐξηγειωμένην καὶ ἀπαντᾷ δι' ἐνὸς τρομεροῦ βουχηθμοῦ εἰς τὰς προκλητικὰς φωνὰς τῶν Ἀράβων.

Οὗτοι διαιροῦνται εἰς μικροτέρας μὲν, ἀλλ' οὐδὲν ἦτον ἀρκετὰ μεγάλας ομάδας καὶ πυροβολοῦσι κατὰ τῆς λόχμης.

Τὸ θηρίον ἐξέρχεται ἀμέσως, ἐπικρατεῖ δὲ τότε σιγῇ, ἀποτέλεσμα φόβου, καὶ αἱ χεῖρες πάντων εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν ὄπλων.

Ὁ λέων ἴσταται ἀκίνητος καὶ ἀναμετρεῖ μὲ σπινθηροβολοῦντας ὀφθαλμοὺς τοὺς ἀντιπάλους.

Κατόπιν ἐφορμᾷ μὲ βῆμα ὑπερήφανον κατὰ τῶν ὄπλων καὶ κτυπᾷ μὲ τὴν οὐρὰν τὸ ἔδαφος οὕτως, ὥστε ἐγείρεται πολλὸς κονιορτός.

Δι' ἐνὸς νέου βουχηθμοῦ ἀναγγέλλει τότε εἰς τοὺς κατοίκους τῆς κοιλάδος τὴν ἔναρξιν τῆς μάχης.

Ἐνίοτε κύπτει παρασκευαζόμενος διὰ μέγαλον πῆδημα καὶ λυγίζει τὸ ἰσχυρὸν σῶμα τόσον πολὺ πρὸς τὸ ἔδαφος, ὥστε μόνον ἡ κεφαλὴ διακρίνεται ἐκ τῆς πλουσίας χαίτης.

Ἡ στιγμή εἶνε κρίσιμος καὶ ἡ ἔκβασις ἐξαορτᾶται ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῶν βολῶν. Ἐπὶ τῷ προστάγματι τοῦ πρεσβυτέρου τῶν Ἀράβων τριάκοντα ἴσως ὄπλα ἐκφυροκροτοῦσι διὰ μιᾶς καί, ἐὰν αἱ βολαὶ δὲν ἀστοχήσωσι, τὸ

θηρίον πίπτει ὑπὸ τὴν θανατηφόρον αὐτὴν βροχὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αἰμόφυγον, κυλίεται ἐπ' ὀλίγον ὡς ὄφεις καὶ ἐκπνέει χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ στόμα του στεναγμός.

Σπανίως ὁμως αἱ βολαὶ φέρουσι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο· συνήθως προξενοῦσιν εἰς τὸ θηρίον πολλὰς πληγὰς, αἷτινες ἐξαγριώνουσιν αὐτὸ ἔτι μᾶλλον καὶ καθιστῶσιν αὐτὸ μανιώδες.

Ἐν τῇ λύσῃ δὲ τῆς ἐκδικήσεως ἐπιπίπτει ἀκρόατητον εἰς τὸ μέσον τῶν γλωμῶν ἐκ τοῦ φόβου ἐχθρῶν του καὶ ἐνὸς μὲν ἐξορύττει τὸν ὀφθαλμόν, ἄλλου κατατρῶγει τὸν βραχίονα, ἐνῶ τρίτον τινὰ καταρρίπτει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐκπέμπτον βρουχηθμόν, ὃ ὁποῖος ἐμπνέει εἰς πάντας τὴν φρίκην.

Ἡ στιγμή αὐτὴ εἶνε φοβερά. Ὁ λέων πατεῖ διὰ τοῦ ἐμπροσθίου ποδὸς ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ θυμὰ του, σείει τὴν οὐρὰν του πρὸς τὰ ἄνω ταχέως καὶ ἀνορθώνει τὴν χαιτήν του ἀγρίως, οὕτω δὲ λαμβάνει στάσιν κατ' ἐξοχὴν ἀγέρωχον καὶ θριαμβευτικὴν. Ἐνίοτε τρίβει τὴν γλῶσσάν του ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ θνήσκοντος καὶ κατόπιν σύρει τὰ χεῖλη καὶ προβάλλει τοὺς ὀδόντας ἀπειλητικῶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ φίλοι τοῦ ἀτυχοῦς θύματος καὶ οἱ γενναϊότεροι ἐν τῇ ὁμάδι ἀποφασίζουσι νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν, πρὸς τοῦτο δὲ βαδίζουσιν εἰς πυκνὴν σειρὰν μὲ τὰ ὄπλα προτεταμένα κατὰ τοῦ λέοντος καὶ πλησιάζουσι πολὺ πρὸς αὐτόν, πρὶν ἐκπυρσοκροτήσωσιν, ἵνα μὴ φονεύσωσιν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον θέλουσι νὰ σώσωσιν.

Ἐὰν ὁ λέων ἐκ τῶν πληγῶν αἰσθανθῇ τὰς δυνάμεις, αὐτοῦ ἐκλειπούσας, κατασπαράσσει τὴν κεφαλὴν ἐκείνου, ὃν ἔχει ὑπὸ τοὺς πόδας του, καθ' ἣν στιγμήν ἰδίως ἠθέλεν

ἀκούσει τὴν σφαῖραν νὰ συρῖξῃ εἰς τὰ ὠτά του· τότε δὲ κλείει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ περιμένει τὸν θάνατον.

Ἐὰν ὁμως αἰσθάνηται εἰσέτι τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ὅπως δῆποτε ἀκμαίας, ἐξακολουθεῖ νὰ βασανίξῃ τὸ θυμὸν του καὶ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ τολμηροῦ ἐκείνου, ὅστις ἤθελε πλησιάσει, ἵνα τὸ σώσῃ.

Πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὰ δάση — Δὲν πρέπει νὰ βλάπτωμεν τὰ πτηνά. — Ἀγαπάτε τὴν φύσιν.

§ 18. Πῶς φέρετε εἰς δικαστὴς πρὸς ἓνα ἡγεμόνα καταλαβόντα τὴν ἀμπελον μιᾶς χήρας.

7 Πτωγὴ χήρα εἶχεν ὡς μόνον κτῆμα μικρὰν ἀμπελον συν-
ορεβουσαν πρὸς τοὺς κήπους τοῦ ἡγεμόνος τῆς χώρας.

Ὁ ἡγεμὼν ἠθέλησε ν' ἀγοράσῃ ταύτην, ἵνα κτίσῃ ἐξοχι-
κὸν οἰκίσκον ἐπ' αὐτῆς.

Ἄλλ' ἡ χήρα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδέχετο νὰ πωλήσῃ τὴν
ἀμπελον ἐκείνην, τὴν ὅποιαν ἐθεώρει πολῦτιμον κληρονο-
μίαν τῆς.

Τότε ὁ ἡγεμὼν διέταξεν, ὅπως καταλάβωσιν αὐτὴν διὰ τῆς
βίας καὶ κτίσωσιν ἐπ' αὐτῆς τὸν ἐξοχικὸν οἰκίσκον.

2 Ἡ πτωγὴ χήρα ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ αὐτῆς κατέφυγεν εἰς
φηγαῖον δικαστὴν, ζητοῦσα συμβουλὴν, τί νὰ πράξῃ.

Ὁ δικαστὴς οὗτος ἦτο περίφημος καθ' ὅλην τὴν χώραν
διὰ τὸ θάρρος, μεθ' οὗ ὑπερήσπιζε τὸ δίκαιον τῶν ἀδικουμέ-
νων, πάντες δὲ ἐτίμων καὶ ἐσέβοντο αὐτόν. |

3 Ἡμέραν τινα, ἐνῶ ὁ ἡγεμὼν εὗρισκετο ἐν τῷ ὄρει ἔξο-

χικῶ οἰκίσκῳ μετὰ τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ, ἦλθεν ὁ δικαστῆς οὗτος ἔφιππος, κρατῶν κενὸν σάκκον.

Ὁ ἡγεμὼν ἐκπληκτος ἠρώτησεν αὐτόν, τί θέλει.

«Ὑψηλότατε», εἶπεν ὁ δικαστής, «ἐπίτρεψόν μοι νὰ πληρώσω τὸν σάκκον τοῦτον διὰ τοῦ χώματος, τὸ ὁποῖον τὴν στιγμὴν ταύτην πατοῦσιν οἱ πόδες σου».

Ὁ ἡγεμὼν ἐπέτρεψε τοῦτο· ὁ δὲ γηραιὸς δικαστής, ἀφοῦ ἐπλήρωσε τὸν σάκκον διὰ χώματος, ἔστησεν αὐτὸν ὄρθον καὶ εἶπεν εἰς τὸν ἡγεμόνα :

— «Ὑψηλότατε, συμπλήρωσον τὴν ἄπειρον καλωσύνην σου καὶ βοήθησόν με διὰ τῆς ἡγεμονικῆς χειρὸς σου νὰ θέσω ἐπὶ τοῦ ἔππου τὸ πολύτιμον φορτίον».

Ὁ ἡγεμὼν ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν γηραιὸν δικαστὴν δὲν ἀπέκρουσε τὴν παράδοξον αἴτησιν αὐτοῦ· ἐπληρώσας δὲ πρὸς τὸν σάκκον καὶ προσεπάθησε νὰ ἐγείρῃ αὐτόν. Ἀλλὰ μάτην, διότι ὁ σάκκος ἦτο πολὺ βαρὺς.

Τότε διὰ φωνῆς ἐπιστήμου καὶ σοβαρᾶς λέγει ὁ δικαστής πρὸς τὸν ἡγεμόνα :

— «Ὑψηλότατε, ὁ σάκκος αὐτός, ὁ ὁποῖος σοὶ φαίνεται τόσο βαρὺς, περιέχει ἐλάχιστον μόνον μέρος τῆς ἀμπέλου, τὴν ὁποίαν ἤρπασας ἀπὸ μίαν πτωχὴν ὑπήκοόν σου, μίαν δυστυχῆ χήραν. Πῶς θὰ δυνηθῆς νὰ βαστάσῃς τὸ βάρος ὅλης τῆς ἀμπέλου, ὅταν ἐμφανισθῆς ἐνώπιον τοῦ μεγάλου δικαστοῦ ;».

Ὁ ἡγεμὼν ἐνόησε τὸ αὐστηρὸν δίδαγμα, ἠὺχαρίστησε τὸν δικαστὴν, ὡμολόγησε τὸ σφάλμα αὐτοῦ καὶ ἀπέδωκεν ἀμέσως εἰς τὴν χήραν τὴν ἀμπελον, δωρήσας καὶ τὸν ἐξοχικὸν οἰκίσκον, τὸν ὁποῖον εἶχε κτίσει ἐπ' αὐτῆς.

§ 19. Ἡ ἄμπελος.

Ἡ ἄμπελος δὲν φύεται εἰς πολὺ ψυχροὺς καὶ ὄρεινους τόπους, εἰς πεδιάδας ὁμῶς θερμοῦς καὶ κλιτῦς προσφυλαγμένας ἀπὸ τοῦ βορρᾶ ἀπλώνει τὰ καταπράσινα φύλλα τῆς καὶ προσδίδει ἰδιαιτέραν χάριν εἰς τὰ μέρη, ὅπου καλλιεργεῖται.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πατρὶς αὐτῆς εἶνε ἡ Ἀρμενία. Ἐκεῖθεν μετεφυτεύθη εἰς χρόνους παλαιωτάτους εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν τὴν σταφυλὴν ὡς δῶρον τῶν θεῶν. Τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τὴν ἄμπελον ἐξεδήλουν διὰ τῆς λατρείας ἰδίου θεοῦ, προστάτου τῶν ἀμπέλων, τοῦ Διονύσου.

Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μετεφυτεύθη ἡ ἄμπελος καὶ εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Εὐρώπης.

Αἱ πρὸς βρῶσιν ὁμῶς σταφυλαὶ τῶν χωρῶν ἐκείνων δὲν δύναται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰς γλυκυτάτας σταφυλάς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Ἑλλάδι θαυμασίως εὐδοκίμει ἡ ἄμπελος, τῆς ὁποίας ἡ καλλιέργεια ἀπασχολεῖ μέγα μέρος τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Φύεται δ' ἐν τῇ πατριδί ἡμῶν ἡ ἄμπελος μέχρις ὕψους 800 μέτρων.

Καλλιεργοῦνται δὲ παρ' ἡμῖν δύο κυρίως εἶδη ἀμπέλου, ἡ οἰνοφόρος ἄμπελος ἢ κυρίως ἄμπελος καὶ ἡ σταφιδάμπελος.

Τῆς κυρίως ἀμπέλου, ἣτις καλλιεργεῖται καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα, ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι πολλὰ εἶδη,

τοὺς καρποὺς τῶν ὁποίων τρώγομεν ἢ μεταβάλλομεν εἰς οἶνον.

Ἡ ἄμπελος πολλαπλασιάζεται συνήθως διὰ μοσχευμάτων καὶ καταβολάδων. Δύναται δὲ καὶ νὰ ἐμβολιασθῇ δι' ἐγκεντρισμοῦ, οὕτω δὲ νὰ παραγάγῃ νέου εἶδους σταφυλάς.

Ἡ ἄμπελος, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα φυτά, ζῆ ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Ὁ κορμὸς αὐτῆς πολλάκις ἀποκτᾷ πάχος χονδροῦ βραχίονος. Ἐκ τοῦ κεντρικοῦ κορμοῦ φύονται εὐρώστοι κληματίδες πράσινοι ἐν ἀρχῇ ἀναπτυσσόμεναι σὺν τῷ χρόνῳ εἰς εὐρώστους κλάδους ἢ βραχίονας. Ὁ φλοιὸς τῶν σχίζεται πολλάκις κατὰ μῆκος ἐν εἴδει λωρίδων ἢ τριχῶν.

Τὸ κυριώτατον στόλισμα τῆς ἀμπέλου εἶνε τὸ λαμπρὸν φύλλωμα αὐτῆς· τὰ φύλλα τῆς ἀμπέλου ἔχουσι μέγεθος παλάμης ἀνθρωπίνης περίπου καὶ φέρουσι τρεῖς ἢ πέντε ἔγκοπὰς καὶ ὀδοντωτὸν γῦρον.

Τὸ σχῆμα ὁμοῦ τοῦτο τῶν φύλλων μεθ' ὅλην τὴν ἀπλότητα αὐτοῦ εἶνε ἐκ τῶν εὐγενεσιτάτων τοῦ φυτικοῦ βασιλείου· διὰ τοῦτο δὲ πολλάκις ἐχρησίμευσαν τὰ φύλλα τῆς ἀμπέλου ὡς πρότυπα εἰς τὴν κοσμηματογραφίαν καὶ εἰς τὴν πλαστικὴν.

Ἀπέναντι τῶν φύλλων καὶ ἀνά τρία τούτων ἐκφύεται ἀπὸ τῶν κληματίδων εἶδος ἀγκίστρων, αἱ ἕλικες, δι' ὧν ἡ ἄμπελος ἀναρριχᾶται ἐπὶ τῶν δένδρων.

Τὰ ἄνθη τῆς ἀμπέλου εἶνε λευκὰ καὶ μικρά, φέροντα καλύπτραν· εἶνε συνηνωμένα πολλὰ ὁμοῦ ἐπὶ τῶν βοστρύχων εἰς βότρυς. Αὐταὶ ἐκφύονται κυρίως ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν κληματίδων τοῦ προηγουμένου ἔτους.

Κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀνθοφορίας γλυκύτατον ἄρωμα πληροῖ τὸν ἀμπελῶνα.

Ἐκαστον ἀνθύλλιον μεταμορφοῦται μετὰ τινὰς ἑβδομάδας εἰς ῥᾶγα ὠραίου φοειδοῦς ἢ στρογγύλου σχήματος.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς ῥαγῆς σχηματίζεται ὁ σπόρος· ὁ ἀριθμὸς τῶν σπόρων ἢ γιγάρτων εἶνε δύο ἕως τέσσαρες· εἰς τινὰς σταφυλὰς ὁμως λειπουσιν ἐντελῶς οἱ σπόροι, λ.χ. εἰς τὴν Κορινθιακὴν σταφίδα καὶ εἰς τὴν σουλτανίαν.

Τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀμπέλου δὲν δύναται ν' ἀπολαύσῃ ὁ ἄνθρωπος ἄνευ κόπου. Ὁ ἀμπελουργὸς ὀφείλει νὰ παρασκευάζῃ καταλλήλως τὸ ἔδαφος, νὰ σκάπη καὶ νὰ λιπαίνῃ αὐτὸ τὴν ἀνοιξιν, νὰ κλαδεύῃ τὰ φυτὰ κατὰ τὸ μέσον ἢ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος, ἀπαλάττων αὐτὰ ἀπὸ τὰς παλαιὰς καὶ ἀγόνους κληματίδας, διατηρῶν δὲ μόνον τὸ κάτω μέρος τῶν καρποφόρων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται οἱ 3—4 καρποφόροι ὀφθαλμοί, πρὸς δὲ λαμβάνων τὴν πρόνοιαν νὰ κρατήσῃ βλαστοφόρους τινὰς ὀφθαλμούς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκφύονται αἱ καρποφόροι κληματίδες τοῦ προσεχοῦς ἔτους.

Τὸ κλάδευμα εἶνε ἡ λεπτοτάτη καὶ σπουδαιοτάτη ἐργασία τοῦ ἀμπελουργοῦ, γίνεται δὲ εἰς δύο χρόνους πολλᾶκις, ἤτοι ἀφαιροῦνται πρῶτον αἱ περιτταὶ κληματίδες, ἔπειτα δὲ κόπτεται μέρος τῶν καρποφόρων κληματίδων, εἰς τρόπον ὥστε τὸ φυτὸν νὰ δύναται νὰ δέχηται ἄφθονον φῶς, θερμότητα καὶ ἄερα.

Βροχὴ ἢ πρόωρον ψῦχος καὶ πάχος δύναται νὰ καταστρέψῃ ἢ νὰ μειώσῃ σημαντικῶς τὴν ἐσοδεῖαν τῆς ἀμπέλου.

Ὁ τρυγητὸς διὰ τὸν ἀμπελουργὸν ἀποτελεῖ τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων του.

Μετὰ τὸν τρυγητὸν ἄρχεται ἡ ἐργασία τοῦ οἴνοποιου. Μεγάλα βαρέλια, τοποθετημένα κατὰ σειρὰν εἰς τὰ ὑπόγεια, δέχονται τὸν θολὸν χυμὸν τῶν σταφυλῶν, τὸ γλεῦκος.

Εἰς τὸ γλεῦκος τοῦτο ἄρχεται μετ' ὀλίγον μυστηριώδης κίνησις καὶ ἐργασία: εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀναφαίνεται λευκὸς ἀφρός: ὁ οἶνος ζυμῶται, ἢ, ὡς κοινῶς λέγουσι, βράζει.

Ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν περίπου τελειώνει ἡ ζύμωσις, ὁ ἀφρός κατακαθίξει καὶ ὁ οἶνος γίνεται διαυγής.

Τοῦ οἴνου μέρος μὲν καταναλίσκεται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, μέγα δὲ μέρος ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

§ 20. Ἡ σταφιδάμπελος.

Τῆς σταφιδάμπελου δύο εἶδη ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι, τὴν σουλτανίναν, τῆς ὁποίας οἱ καρποὶ εἶνε ἐπιμήκεις καὶ μελιτόχροοι, καὶ τὴν Κορινθιακὴν σταφίδα, ἔχουσαν καρποὺς στρογγύλους καὶ κυανομέλανας.

Ἄμφοτέρων οἱ καρποὶ εἶνε ἀγίγαστοι, δηλ. δὲν ἔχουσι σπόρους, ὠριμάζουσι δὲ ἐνωρίτερον τῶν καρπῶν τῶν ἄλλων ἀμπέλων καὶ εἶνε γλυκύτεροι αὐτῶν.

Ἡ καλλιέργεια τῶν σταφιδάμπελων εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἀμπέλων, ἀλλ' ἀπαιτεῖ μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν. Τὸ κλάδευμα αὐτῶν διαφέρει τοῦ κλαδεύματος τῶν ἄλλων ἀμπέλων. Προσθέτως αἱ σταφιδάμπελοι χαρακτηνίζονται εἶνε δὲ τὸ χαρόκωμα λεπτοτάτη ἐργασία.

συνισταμένη εἰς τὴν ἀφαίρεσιν δακτυλίου τοῦ φλοιοῦ τοῦ κορμοῦ ἢ τῶν βραχιόνων καὶ σκοποῦσα τὴν πρόληψιν τῆς ἀνθοροῖας καὶ τὴν καλυτέραν ὠρίμασιν τοῦ καρποῦ.

Τῆς σταφίδαμπέλου οἱ καρποὶ δὲν χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν οἴνου, ἀλλὰ ξηραίνονται καταναλίσκονται ὡς ξηροὶ καρποί.

Αἱ σταφίδες ξηραίνονται εἰς τὸν ἥλιον ἐπὶ ἀλωνίων ἐπικλινῶν προφυλάσσονται δὲ ἀπὸ τὴν βροχὴν σκεπαζόμεναι δι' ἀδιαβρόχων πανίων.

Αἱ σουλιανίαι, πρὶν ἀπλωθῶσιν, ἐμβριπτίζονται πρῶτον εἰς ἀραιὰν διάλυσιν σόδας πρὸς πρόληψιν τῆς σήψεως καὶ πρὸς ταχύτεραν ξήρανσιν.

Ἐκ τῶν δύο εἰδῶν τῆς σταφίδαμπέλου ἡ σουλιανίνα καλλιεργεῖται κυρίως εἰς τὴν Ἀργολίδα καὶ Κορινθίαν, ἀραιὰ δὲ καὶ εἰς ἄλλα σταφιδοφόρα μέρη.

Ἡ Κοριανθικὴ σταφίς, ἣτις δὲν εὐδοκίμει ἀλλαχοῦ, εἰμὴ μόνον εἰς ὠρισμένα μέρη τῆς πατρίδος ἡμῶν, καλλιεργεῖται ἐν τῇ Κορινθίᾳ, τῇ Αἰγιαλείᾳ, ἣτις παράγει καὶ τὴν καλυτέραν σταφίδα, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πατρῶν, ἐν τῇ Ἠλείᾳ, Τριφυλίᾳ, Μεσσηνίᾳ, ἐν τῇ Ζακύνθῳ καὶ Κεφαλληνίᾳ καὶ ἐν τοῖς νοτιοδυτικοῖς παραλίοις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ἐλάχιστον μέρος καταναλίσκεται ἐν Ἑλλάδι. Τὸ πλεῖστον ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀποτελεῖ δὲ τὸ κυριώτερον εἶδος τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἡμῶν ἐμπορίου.

Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἡ μὲν σταφίς τῆς καλυτέρας ποιότητος τρώγεται ὡς ἐπιδόρπιος καρπὸς ἢ χρησιμοποιεῖται εἰς

τὴν μαγειρικὴν καὶ ζαχαροπλαστικὴν, ἢ δὲ τῆς κατωτέρας χραισιμεύει εἰς τὴν οἴνοποιάν, οἴνοπνευματοποιάν καὶ εἰς ἄλλας βιομηχανίας.

Ἐπ' ἐσχάτων ἤρχισε καὶ ἐν Ἑλλάδι νὰ γίνεται χρῆσις τῆς σταφίδος ἐν τῇ οἴνοπνευματοποιᾷ καὶ ἄλλαις τισὶ βιομηχανίαις.

§ 21. Πῶς προφυλάσσεται ἡ ἄμπελος ἀπὸ τὸ περονόσπορον.

Ἡ ἄμπελος ὑπόκειται εἰς πολλὰς ἀσθενείας, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῶν προσβολῶν διαφόρων παρασίτων.

Ἐν ἐκ τῶν καταστρεπτικωτέρων τῶν παρασίτων τούτων, δυστυχῶς λίαν σὺνηθεὶς παρ' ἡμῖν, εἶνε τὸ περονόσπορον, τὸ ὁποῖον εἶνε μικρότατος μύκης, ὁμοιάζων πρὸς τὸν εὐρώτα, τὴν μούχλαν.

Τὸ παράσιτον τοῦτο ἀναπτύσσεται ἐπὶ τῶν φύλλων, ἐπὶ τοῦ καρποῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν βλαστῶν τῆς ἀμπέλου. τῆς ὁποίας ἀπορροφᾷ τὰς θρεπτικὰς οὐσίας.

Ἐκ τῆς βορείου Ἀμερικῆς καταγόμενον τὸ περονόσπορον μετηγέθη εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν ἐκεῖθεν κομισθέντων κλημάτων, παρατηρήθη δὲ κατὰ πρῶτον ἐν Οὐγγαρίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1877· ἐκεῖθεν δὲ μετεδόθη πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης, ὅπου καλλιεργεῖται ἡ ἄμπελος.

Ἐν Ἑλλάδι παρατηρήθη κατὰ πρῶτον τὸ ἔτος 1881· ἔκτοτε δὲ παρατηρεῖται κατ' ἔτος μετὰ μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας ἐντάσεως εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ περονόσπορον προσβάλλει ἰδίως τὰ φύλλα τῆς ἀμπέλου ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας παρὰ τὰς νευρώσεις τότε

αὐτῆς σχηματίζονται μικραὶ καὶ ἀκανόνιστοι λευκαὶ κη-
λίδες.

Ἐπὶ τῆς ἄνω δὲ ἐπιφανείας τῶν φύλλων καὶ ἀπέναντι
ἀκριβῶς τῶν λευκῶν κηλίδων τῆς κάτω ἐπιφανείας παρα-
τηροῦνται ὅμοιαι ὠχραὶ κηλίδες, αἵτινες βαθμηδὸν λαμβά-
νουν τὸ χρῶμα τῆς σκωρίας, τοιαῦται δὲ καθίστανται καὶ
αἱ κηλίδες τῆς κάτω ἐπιφανείας, οὕτω δὲ ὁλόκληρον τὸ φύλ-
λον φαίνεται καέν.

Ἄλλὰ καὶ ὁ βότρυς τῆς ἀμπέλου ἐνίοτε προσβάλλεται ὑπὸ
περονοσπόρου, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθίσεως, ὅτε μά-
λιστα ἢ προσβολὴ ἀποβαίνει λίαν ἐπιζήμιος.

Ἡ προσβολὴ τῶν βλαστῶν ὑπὸ τοῦ περονοσπόρου εἶνε
σπανιωτέρα δὲν ἐπιφέρει δὲ τὴν τελείαν αὐτῶν καταστροφὴν
ὡς ἢ προσβολὴ ἄλλων παρασίτων.

Τὸ περονόσπορον ἀναφαίνεται ὅταν ἐπικρατῇ μεγάλη
ὕγρασία καὶ θερμοκρασία ὑψηλῇ. Τοῦτο συμβαίνει ἰδίως
κατὰ τὴν ἀνοιξιν καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον.

Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἢ προσβολὴ εἶνε σχεδὸν ἀβλαβής,
διότι οἱ μὲν καρποὶ ἔχουσιν ἤδη ὠριμάσει, τὰ δὲ φύλλα ἐκ-
πληρώσαντα πλέον τὴν ἀποστολὴν των ἀρχίζουσι νὰ πίπτω-
σιν ἀπ' ἑαυτῶν.

Αἱ ὑπὸ τοῦ περονοσπόρου προσβληθεῖσαι ἀμπελοὶ δὲν θε-
ραπεύονται δι' οὐδενὸς φαρμάκου.

Ἐπάρχει ὅμως ἀριστον προληπτικὸν μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου
δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ἀπομακρύνωμεν ἀπ' αὐτῶν
πᾶσαν προσβολὴν τοῦ περονοσπόρου. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται
διὰ τῆς χρήσεως διαλύσεως θειικοῦ χαλκοῦ, ὅστις ἐν τῇ
ἐμπορίῳ εἶνε γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα γαλαζόπετρα.

Ἀποτελεσματικωτέρα δὲ θεωρεῖται σήμερον ἢ χρήσις τοῦ βορδιγαλλίου πολτοῦ, ὅστις εἶνε ἐπίσης διάλυσις θεικοῦ χαλκοῦ, εἰς ἣν προστίθεται καὶ ἄσβεστος· διὰ τῆς προσθήκης ταύτης μετριάζεται ἡ μεγάλη καυστικότητα τοῦ θεικοῦ χαλκοῦ, ἣτις δύναται νὰ προξενήσῃ βλάβην εἰς τὰ τρυφερώτερα μέρη τῆς ἀμπέλου.

Ὁ βορδιγάλλιος πολτός παρασκευάζεται ὡς ἐξῆς: ἐντὸς ξυλίνου δοχείου, περιέχοντος 90 ὀκάδας ὕδατος, βυθίζομεν, οὐχὶ ὁμῶς μέχρι τοῦ πυθμένου, πάνινον σάκκον περιέχοντα δύο ὀκάδας θεικοῦ χαλκοῦ χονδροκοπανισμένου· ἔταν οὗτος διαλυθῆ ἐντελῶς, πρὸς τοῦτο δὲ χρειάζονται 10—15 ὥραι, λαμβάνομεν μίαν περίπου ὀκτὰν κοσκινισμένης ἄσβέστου καὶ διαλύομεν αὐτὴν ἐντὸς δέκα ὀκάδων ὕδατος, τὴν διάλυσιν δὲ αὐτὴν χύνομεν κατὰ μικρὸν εἰς τὸ δοχεῖον τὸ περιέχον τὴν διάλυσιν τοῦ θεικοῦ χαλκοῦ, ἀναδεύοντες ἀδιακόπως διὰ ξυλίνης ράβδου τὸ ὑγρὸν.

Ἡ βράντισις δύναται νὰ γίνῃ διὰ κοινῶν σαρώθρων προτιμώτερον ἔμῳς εἶνε νὰ γίνηται δι' ἰδίου ὄργανου, τοῦ ψεκαστήρος, οὗτινος ἡ ἀξία εἶνε 40 περίπου δραχμαί.

Ὁ κτηματίας δὲν πρέπει νὰ ζητήσῃ νὰ οικονομήσῃ τὸ μικρὸν τοῦτο ποσόν, διότι ὄχι μόνον διὰ τοῦ ψεκαστήρος ἡ βράντισις γίνεται τελειότερα, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ δι' αὐτὸν δαπάνη συνεπάγεται οὐχὶ μικρὰν οικονομίαν, καθ' ὅσον ὁ ἐργάτης, ὁ ὁποῖος δύναται καθ' ἑκάστην νὰ βραντίσῃ διὰ τοῦ σαρώθρου πέντε στρέμματα, διὰ τοῦ ψεκαστήρος δύναται νὰ βραντίσῃ δεκαπέντε.

Αἱ βραντίσεις πρέπει νὰ γίνωνται τὸ πρῶν καὶ τὸ ἑσπέρας καὶ ἔταν δὲν πνέῃ ἄνεμος, ἰδίως δὲ κατὰ τοὺς μῆνας Ἀπριλίον καὶ Μαΐον.

Συνήθως τρεῖς βάντισεις ἀρκούσι, διὰ νὰ προφυλάξωσι τὰς ἀμπέλους ἀπὸ τοῦ περονόσπορου ἀπὸ τῆς μιᾶς δὲ βάντισεως μέχρι τῆς ἄλλης πρέπει νὰ μεσολαβήσωσιν 20—30 ἡμέραι, ἐκτὸς ἐὰν ἐπέλθῃ ἰσχυρὰ βροχή, ὅτε ἡ νέα βάντισις γίνεται ταχύτερον.

*Βία μηδὲν προΐτε. — Προΐτε δίκαια. —
Δικαιοσύνην ἄσκει ἔργῳ καὶ λόγῳ.*

§ 22. Ὁ τρύγος.

Ὅταν ἀνθίξῃ ἡ ἀγοάμπελη καὶ ἀπλώνῃ τὰ κλαδιά της
Ἐν τῷ σχίνο, ἔς τὸ χαμόδενδρο, ἔς τοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια,
Ἐν τὰ ῥέμμακα τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὸν κορημνὸ τοῦ βράχου,
Καὶ ἀγέρα κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάσι πέρα ὡς πέρα
Γιομίζῃ ἀπὸ μοσχοβολιά μετὸν ἀνασασμὸ της,
Πυκνὸ πυκνὸ καὶ ὀλόμαυρο μελισσολοῖ πετιέται
Μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μέσ' ἀπ' ἐρμιῆς καὶ κήπους
Καὶ τάνθη της βοσκολογᾶ καὶ παίρνει τὸν ἀχνό τους
Καὶ διαλαλάει μ' ἓνα βοητὸ τὸν ἀναγκασμὸ τοῦ.
Ἔτσι οἱ κοπέλλες τῶν χωριῶν πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια
Κ' εἰς κάμπους κ' εἰς βουνά σκορτοῦν καὶ ὅπου εἶνε ἀμ-
[πέλι τρέχουν
Μετὰ τὰ καλάθια τὰ πλεχτά καὶ μετὰ τὰ βατοκόπια
Καὶ μετὰ τραγούδια, μετὰ χαρὰς, ὅταν ἀρχίσῃ ὁ τρύγος.

§ 23. Πόσον ήγάπα τήν αλήθειαν ὁ Ουάσιγκτων.

Ὁ Γεώργιος Ουάσιγκτων ὑπῆρξε μέγας Ἀμερικανὸς πολίτης, ήγωνίσθη γενναίως ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πρόεδρος τῆς δημοκρατίας τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ διὰ τὰς μεγίστας πρὸς τὴν χώραν αὐτοῦ ὑπηρεσίας ἐπωνομάσθη πατὴρ τῆς πατρίδος.

Ὁ Ουάσιγκτων ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ήγάπα τὴν αλήθειαν καὶ ἀπεστρέφετο τὸ ψεῦδος.

Ὅτε ἦτο μικρὸν παιδίον, ἐδώρησαν κάποτε εἰς αὐτὸν μικρὸν πέλεκυν.

Ὁ Γεώργιος κατέβη περιχαρῆς εἰς τὸν κήπον τῆς οἰκίας καὶ ἐδοκίμαζε τὸν πέλεκυν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν δένδρων.

Ἐπῆρχεν εἰς τὸν κήπον μικρὰ ἐλαία, τὴν ὁποίαν ὑπερήγάπα ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

Ὁ μικρὸς Ουάσιγκτων ἐκτύπησε διὰ τοῦ πελέκειος τὸ κορμὸν τῆς ἐλαίας μετὰ τόσης δυνάμεως, ὥστε τὸ δένδρον βεβαίως ἐμελλε νὰ ξηρανθῇ ἐκ τῆς βλάβης.

Ὅτε εἶδε τοῦτο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ήγανάκτησε μεγάλως καὶ ήρώτα, ποῖος κατέστρεψε τὸ δένδρον, ήπεῖλει δέ, ὅτι θὰ τιμωρήσῃ, ὡς ήρμοζε, τὸν ἔνοχον.

Ὁ Γεώργιος εἶχεν ἐξέλθει τῆς οἰκίας, ὅτε δὲ ἀπέστρεψεν, ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸν ᾠδήγησε πρὸς τῆς ἐλαίας καὶ ήρώτησεν αὐτὸν αὐστηρῶς :

« Ποῖος ἐκτύπησε τὸ δένδρον ; »

Τὸ παιδίον ήρχισε νὰ τρέμῃ καὶ κατ' ἀρχὰς εἰσώπα· ἀλλ' ἐπειτα εἶπε μετὰ θάρρους :

— « Πατέρα μου, δὲν ήμπορῶ νὰ ψευδῶ· ἐγὼ τὴν ἐκτύπησα μὲ τὸν πέλεκύν μου. »

— «Κακῶς ἐπραξας· κατέστρεψας δένδρον, τὸ ὁποῖον ἠγάπων· ἀλλ' εἶπες τὴν ἀλήθειαν καὶ σὲ συγχωρῶ. Σὲ συμβουλεύω δὲ νὰ λέγῃς πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ἀδιαφορῶν, δι' ἕ,τι μέλλει νὰ συμβῇ!».

Ἐν τῷ σχολείῳ τόσον γνωστὴ ἦτο ἡ φιλαλήθεια τοῦ Οὐάσιγκτωνος, ὥστε τὰ ἄλλα παιδιά, ἵνα καταστῶσι πιστευτά, ὅτι ἔλεγον τὴν ἀλήθειαν, προσέθετον :

— «Καὶ ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτων τὸ λέγει!»

§ 24. Ἡ ἐλαία.

Ἡ ἐλαία εἶνε δένδρον γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον, ὅτι τὴν ἐλαίαν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὡς δῶρον ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ, τούτου δ' ἔνεκα ἐθεωρεῖτο δένδρον ἱερόν, χρησιμεῦον ὡς σύμβολον ὁμονοίας καὶ εἰρήνης.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐλαία εἶνε γνωστοτάτη καὶ κοινοτάτη. Εἶνε δένδρον ἀρκετὰ ὑψηλόν, ἀειθαλές, μακροβιώτατον, βραδείας ἀναπτύξεως καὶ ὀνομάζεται ἐλαία ἢ Εὐρωπαϊκή, παρήχθη δὲ ἐκ τῆς ἀγρίας ἐλαίας, τῆς κοτίνου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δι' ἧς ἐστέφονται οἱ Ὀλυμπιονῆκαι.

Ὁ φλοιὸς τοῦ κορμοῦ τῆς ἐλαίας κατὰ τὴν μικρὰν αὐτῆς ἡλικίαν εἶνε λεῖος καὶ μαλακός, σὺν τῷ χρόνῳ ὁμοῦ σχίζεται καὶ καθίσταται τραχύς. Κατὰ τὸ γῆρας ὁ κορμὸς τῶν ἐλαίων κοιλαίνεται.

Τὰ φύλλα τῆς ἐλαίας, ὄντια στενὰ καὶ ἐπιμήκη καὶ καταλήγοντα εἰς ὀξύ, ἔχουσι χροῶμα βαθὺ μὲν πράσινον ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας αὐτῶν, ἀργυρόχρουν δὲ ἐπὶ τῆς κάτω.

Τὰ ἄνθη αὐτῆς, ὄντα μικρὰ καὶ λευκὰ καὶ ἐκφυόμενα πολλὰ ὁμοῦ, εἶνε λίαν εὐαίσθητα καὶ τινάσσονται εὐκόλως, ἰδίᾳ μετὰ ἰσχυρὰν βροχὴν ἢ ἀφοῦ πνεύση θερμὸς, ὑγρὸς ἢ λίαν ψυχρὸς ἄνεμος.

Ἐκ τῶν πολλῶν δὲ συμφυομένων ἀνθέων 2—3 μεταβάλλονται εἰς καρπὸν μικρὸν, στρογγύλον ἢ ἐπιμήκη. ἔχοντα χροῖα πράσινον, μεταβαλλόμενον εἰς μέλαν κατὰ τὴν ὥρίμασιν.

Ἡ ἐλαία φύεται εἰς τὰ εὐκρατα κλίματα, τὰ παράλια, ἰδίως δὲ ἐπὶ τῶν ἐπικλινῶν μερῶν τῶν λόφων καὶ ὄρεων, χρησιμοποιοῦσα οὕτως ἐδάφη λεπτόγεια, οὐχὶ γόνιμα, ἐν οἷς ἄλλαι καλλιέργειαι δὲν δύνανται νὰ εὐδοκηήσωσι.

Διὰ τοῦτο ἡ καλλιέργεια αὐτῆς εἰς τὰς εὐφόρους πεδιάδας ἐκτοπίζεται ὑπὸ τῆς καλλιεργείας ἄλλων μᾶλλον προσοδοφόρων φυτῶν. Ἐν Πελοποννήσῳ ἰδίᾳ ἐκτεταμένοι ἐλαιῶνες κατεκόπησαν, ἀντικατασταθέντες διὰ σταφιδαμπέλου.

Ἐν τούτοις καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ ἐλαία κατέχει ἐν Ἑλλάδι μεγάλως ἐκτάσεις, σχηματίζουσα ὠραίους ἐλαιῶνας, ὧν μεγαλύτεροι εἶνε οἱ τῆς Ἀττικῆς, Κερκύρας, Ἀμφίσης, Λακωνικῆς, Πύλου καὶ ἄλλοι.

Ἡ ἐλαία πολλαπλασιάζεται ἢ διὰ τῆς σπορᾶς ἐλαιοπυρήνων, ἀφοῦ ἀφαιρεθῇ ἀπ' αὐτῶν ἐντελῶς τὸ σαρκῶδες μέρος τοῦ καρποῦ καὶ πλυθῶσιν οὗτοι καλῶς, ὅπως ἐξαλειφθῇ τὸ ἔλαιον, ἢ διὰ τῆς φυτεύσεως ἀγριελαιῶν, αἵτινες ἀφθόνως φύονται ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς δάσεσιν.

Ἄλλὰ καὶ τὰ ἐξ ἀγριελαιῶν καὶ τὰ ἐξ ἐλαιοπυρήνων προερχόμενα δενδρύλλια ἀπαιτοῦσιν ἐμβολιασμὸν δι' ἐνοφθαλμιοῦ.

Ἴνα ἀναπτύσσωνται καλύτερον αἰ ἐλαῖαι, καλὸν εἶνε νὰ καλλιμεργῶνται ἐπὶ 8—10 ἔτη ἐν φυτωρίοις, ὅτε δίδεται εἰς αὐτὰς καὶ τὸ κατάλληλον σχῆμα: δι' ἐπανειλημμένων κλαδεύσεων, μετὰ ταῦτα δὲ νὰ μεταφυτεύονται εἰς τὴν ὀριστικὴν θέσιν αὐτῶν.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ τρόπος οὗτος τῆς καλλιμεργείας καὶ γνώσεις πολλὰς ἀπαιτεῖ καὶ φροντίδας, διὰ τοῦτο πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῆς ἐλαίας καλὸν εἶνε νὰ μεταφυτεύονται ἀγριελαῖαι ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ὀριστικὴν θέσιν, νὰ ἐμβολιάζονται δὲ μετὰ 2—3 ἔτη.

Ἡ ἐλαία δύναται νὰ πολλαπλασιασθῇ καὶ διὰ μοσχευμάτων, ἤτοι κλάδων ἐλαίας φυτευομένων.

Ἄλλ' ἢ δυσκολία ἐγκτεῖται εἰς τὴν εὐφροσιν καταλλήλων κλάδων, ἤτοι κλάδων εὐθέων καὶ νεαρῶν, μήκους 1—1 1)2 μέτρους καὶ πάχους 5—10 ἑκατοστῶν αὐτοῦ. Ἡ ἀφείρεσις ἄλλως τοιούτων κλάδων βλάπτει καὶ τὰ δένδρα, ἐξ ὧν κόπτονται.

Πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐλαίας ἐπιβάλλεται τὸ ὄργωμα τοῦ ἐδάφους τοῦ ἐλαιῶνος καὶ ἡ λίπανσις αὐτοῦ.

Ὅπου ὑπάρχει ὕδωρ πρόχειρον, καλὸν εἶνε καὶ νὰ ποτίζονται αἱ ἐλαῖαι.

Ῥφελεῖ ἐπίσης τὸ κλάδευμα, δι' οὗ ἀραιούμενον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δένδρου ἀερίζεται καὶ ὑφίσταται τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἡλίου.

Ἀτυχῶς παρ' ἡμῖν ἡ ἐλαία ἀφείρεται εἰς τὴν τύχην τῆς μένουσα ἄνευ τινὸς περιποιήσεως, ἀναπτύσσεται δὲ ὡς ἄγριον δένδρον· τότε δὲ μόνον καρποφορεῖ καλῶς, ὅταν ἔκτακτοι περιστάσεις εὐνόησωσιν αὐτήν. Ὑπάρχουσιν

ἐλαιῶνες, ὡς οἱ τῆς Κερκύρας, οἵτινες οὐδέποτε ἐκλαδεύθησαν.

Ἡ χρησιμότης τῆς ἐλαίας εἶνε παγκοίμως γνωστή. Διὰ τοῦ ξύλου αὐτῆς θερμαινόμεθα κατὰ τὰς παγεράς τοῦ χειμῶνος ἡμέρας· πρὸς τούτοις κατασκευάζομεν ἐξ αὐτοῦ ὠραιότατα ἔπιπλα καὶ κομψοτεχνήματα. Ἄλλ' ἡ σπουδαιότερα ὠφέλεια τῆς ἐλαίας ἔγκειται εἰς τὸν καρπὸν αὐτῆς, ὅστις χρησιμοποιεῖται ἢ πρὸς βρωσιν ἢ πρὸς κατασκευὴν ἐλαίου.

Ἐν Ἑλλάδι παράγονται ἐτησίως περὶ τὰ 30 ἑκατομμύρια ὀκάδων ἐλαίου καὶ 10 ἑκατομμύρια ὀκάδων βρωσίμων ἐλαιῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ προϊόντα ταῦτα εἶνε πολὺ περισσότερα τῶν ἐπαρκούντων εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων, μέγα ποσὸν ἐλαίου καὶ ἐλαιῶν ἐξάγεται ἐτησίως εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐξ οὗ ἑκατομμύρια ὄλα δραχμῶν εἰσρέουσιν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν. Ὁ πλοῦτος οὗτος θὰ ἦτο ἀσυγκρίτως μεγαλύτερος, ἐὰν οἱ γεωργοὶ ἡμῶν ἠδύναντο ἐπιστημονικώτερον νὰ καλλιεργήσωσι τὴν ἐλαίαν.

Ἡ συγκομιδὴ τοῦ καρποῦ τῆς ἐλαίας ἀρχεται περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου καὶ παρατείνεται μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου.

§ 25 Πότε καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνηται
ἡ συγκομιδὴ τῶν ἐλαιῶν.

Ἐὰν αἱ ἐλαῖαι εἶνε προωρισμέναι πρὸς βρωσιν, συλλέγονται συνηθέστατα μὲν πράσιναι, ὀλίγον πρὶν ἀρχίσῃ ἡ ὠρίμασις αὐτῶν, πολλάκις ὁμως καὶ ἀφοῦ ἀρχίσῃ ἢ προχωρήσῃ ἡ ὠρίμασις.

Αἱ ἔλαιαι ὅμως αἱ προωρισμέναι διὰ τὸ ἐλαιστριβεῖον, διὰ παραγωγὴν ἐλαίου, συλλέγονται, ὅταν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν περίοδον τῆς ὠριμάσεως.

Ἡ ἔλαια, ἐφ' ὅσον εἶνε ἄωρος, εἶνε χρώματος κατ' ἀρχὰς ζωηροῦ πρασίνου καὶ θραδύτερον πρασίνου ἀνοικτοῦ.

Ὅτε εἰσέρχεται εἰς τὴν περίοδον τῆς ὠριμάσεως, γίνεσθαι κοκκινωπὴ, ἔπειτα γίνεται ἰόχρους καὶ τέλος μαυρίζει.

Ἡ ἔλαια εἶνε ὠριμος πλέον, ὅταν τὸ χρῶμα αὐτῆς ἀποκίησῃ τὸ σχετικῶς βαθύτερον μαῦρον χρῶμα, εἰς τὸ ὁποῖον δύναται νὰ φθάσῃ τὸ εἶδος αὐτῆς. Διότι αἱ ἔλαιαι μαυρίζουσι περισσότερον ἢ ὀλιγότερον ἀναλόγως τοῦ εἴδους αὐτῶν καὶ τοῦ κλίματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται τὸ εἶδος.

Μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ ἔλαια, γίνεται βαθμιδὸν χονδροτέρα καὶ ἀποκτᾷ βάρος περισσότερον.

Τὸ ἔλαιον ἀρχίζει νὰ σχηματίζεται ἐντὸς τῆς σαρκὸς τοῦ καρποῦ τῆς ἐλαίας, ὅταν ξυλοποιηθῇ ὁ πυρήν.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν γίνεται τὴν αὐτὴν πάντοτε ἐποχὴν, ἀλλὰ προωιμότερον, ἢ ὀψιμότερον ἀναλόγως τοῦ κλίματος, τοῦ ἐδάφους, τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ ἢ τοῦ εἴδους τῶν ἐλαίων.

Τὸ ἔλαιον σχηματίζεται εἰς τὸ ἀνώτατον ποσὸν, ὅταν ὁ καρπὸς ὠριμάσῃ τελείως.

Περιέχεται δὲ κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν σάρκα τοῦ καρποῦ, ἐν μικρῷ δὲ ποσῷ καὶ εἰς τὸ ξυλῶδες μέρος τοῦ πυρήνος.

Ἀλλὰ μόνον τὸ ἐκ τῆς σαρκὸς ἔλαιον εἶνε ποιότητος καλῆς, ἐνῶ τὸ ἐκ τῶν πυρήνων δὲν διατηρεῖται εὐκόλως, ὑποκειμένον εἰς ἀλλοιώσεις. Δι' αὐτὸ, ὅπως ἀποκτήσωμεν

Έλαιον ἀνωτέρας ποιότητος, πρέπει νὰ ἐξάγῃται τοῦτο, χωρὶς νὰ θραυῆται ὁ πυρήν.

Ὁλόκληρος ὁ καρπὸς τῆς ἐλαίας περιέχει 34 μέχρι 52 τοῖς 100 νερόν. Εἰς 100 μέρη σαρκῶν ἐλαίας ὑπάρχουσι 10 μέχρι 16 μερῶν ἐλαίου.

Ἐκ πείρας δὲ εἶνε γνωστόν, ὅτι 100 ὀκάδες καρπῶν ἐλαίας ὠρίμων καὶ ἐν καλῇ καταστάσει, ἀναλόγως τοῦ τόπου, τοῦ εἴδους τοῦ δένδρου καὶ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, δίδουσι θλιβόμενα, παρ' ἡμῶν 8 μέχρις 25 ὀκάδων ἐλαίου.

Μερικοὶ νομίζουσι, ὅτι ἡ ἐλαία πρέπει νὰ συλλέγῃται, ὅταν ἡ ὠρίμασις αὐτῆς προχωρήσῃ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε αὐτὴ νὰ ἀποσπᾶται ἀφ' ἐαυτῆς πλέον ἐκ τοῦ δένδρου, νὰ πίπτῃ φυσικῶς, καὶ ὅτι διῆθεν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἡ ἐλαία ἀποδίδει ἀφθονώτερον ἔλαιον ἐν σχέσει πρὸς τὸ βάρος τοῦ καρποῦ.

Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἀπεδείχθη ἐσφαλμένη, διότι, ὅταν ἡ ἐλαία ὠριμάσῃ πολὺ, χάνει βαθμηδὸν ἐκ τοῦ βάρους αὐτῆς, σταφιδιάζει, καὶ δίδει μὲν ἐπὶ τοῖς 100 περισσότερον ἔλαιον, ἀλλ' ἤδη ἔχει ἐλαττωθῆ τὸ ὀλικὸν βάρος τῶν καρπῶν καὶ ἐπομένως εἶνε ἀπατηλὴ ἢ αὔξησις τοῦ ποσοῦ τοῦ ἐλαίου.

Τοῦναντίον μάλιστα τὸ παραγόμενον ἔλαιον εἶνε ὀλιγότερον, ὅταν ἀφήσωμεν τοὺς καρποὺς νὰ ὠριμάσωσι πολὺ καὶ ὅταν μάλιστα ἀναμένωμεν νὰ πέσωσιν ἀφ' ἐαυτῶν, διότι ἐν τῷ μεταξὺ διατρέχουσι πολλοὺς κινδύνους, ἀπειλοῦντας καὶ μειώσωσι τὸ πᾶσόν αὐτῶν, κινδύνους ἐκ τῶν πτηνῶν, ἔξ ἐπιβλαβῶν ἐντόμων, ἐκ παγετῶν, ἐκ νόσων καὶ ἄλλων αἰτίων.

Ἐπὶ πλεόν χειροτερεύει καὶ ἡ ποιότης τοῦ ἐλαίου. Τὸ ἔλαιον γίνεται λευκὸν καὶ χάνει τὴν χαρακτηριστικὴν γεῦσιν καὶ τὸ ἄρωμα τοῦ καρποῦ τῆς ἐλαίας, γίνεται δηλαδὴ ἀνούσιον.

Ἐὰν θέλη τις νὰ ἔχη ἀφθονώτερον ἔλαιον καὶ καλῆς ποιότητος συγχρόνως, πρέπει νὰ συλλέγη τὰς ἐλαίας, μόλις φθάσωσιν εἰς τὴν τελείαν ὠρίμασιν αὐτῶν καὶ ὄχι πέρα τοῦ σημείου τούτου. Τελεία δὲ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἡ ὠρίμασις, ὅταν τὸ χροῶμα τοῦ καρποῦ γίνῃ μαῦρον κυανωπὸν καὶ ὄχι πέρα τοῦ βαθμοῦ τούτου.

Ἐν τούτοις ὑπάρχει καὶ περίστασις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ συγκομιδὴ γίνεται πρὸ τῆς τελείας ὠριμάσεως· τοῦτο δὲ συμβαίνει, ὅταν πρόκειται νὰ ἀποκτηθῆ ἔλαιον ὀλιγώτερον μὲν, ἀλλὰ πολὺ ἀνωτέρας ποιότητος, τὸ λεγόμενον ἀγουρόλαδον.

Ὁ ἐλαιοκτῆμων, ἀποβλέπων εἰς τὸ περισσότερον κέρδος, κρίνει, ἂν πρέπει νὰ συλλέγη τὰς ἐλαίας πρὸ τῆς τελείας ὠριμάσεως, διὰ νὰ ἔχη ὀλιγώτερον ἔλαιον, ἀλλ' ἐξαιρετικῆς ποιότητος, ἢ, ἀφ' οὗ ὠριμάσωσιν ἐντελῶς, ὅποτε θὰ ἔχη περισσότερον ἔλαιον καὶ καλὸν, ἀλλ' ὄχι ἀρίστης ποιότητος.

Πάντοτε ὅμως δὲν πρέπει νὰ συλλέγη τις τὰς ἐλαίας, ἀφ' οὗ ὑπερβῶσι τὸ σημεῖον τῆς ὠριμάσεως, διότι τότε χάνει καὶ ποσὸν καὶ ποιόν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ τρυγητὸς τῶν ἐλαιῶν δὲν γίνεται βεβαίως εἰς μίαν ἡμέραν, πρέπει ἐν γένει νὰ ἀρχίσῃ τις τὴν συλλογὴν, πρὶν ἀκόμη φθάσῃ ἡ ὠρίμασις εἰς τὸν ἀνώτατον αὐτῆς βαθμὸν, πάντως ὅμως ἀφ' οὗ ἀρχίσῃ νὰ ἀναφαίνηται τὸ κυανόμαυρον χροῶμα.

Ἡ κατὰ Φεβρουάριον, Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον, ἡ ὄψιμος δηλαδὴ συλλογὴ τοῦ ἐλαιοκάρπου ἐκ τοῦ ἐδάφους, ἀφοῦ οὗτος πέση ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκ τοῦ δένδρου, εἶνε ἐπιβλαβεστάτη.

Εἶνε πρῶτον ἐπιβλαβής, διότι, ὡς εἶδομεν, τὸ βάρος τῶν καρπῶν θὰ ἔχη ἤδη ἐλαττωθῆ σημαντικῶς.

Ἐπειτα ἡ τοιαύτη συλλογὴ ἀπαιτεῖ πολὺν χρόνον, διότι ἡ φυσικὴ πτώσις τῶν καρπῶν δὲν ἐπέρχεται ταυτοχρόνως, ἀλλὰ παρατείνεται ἐπὶ μακρόν.

Πρὸς τούτοις, καθόσον αἱ ἐλαίαι θὰ πίπτωσιν εἰς τὴν γῆν, θὰ ρυπαίνωνται ἐκ τοῦ ὑγροῦ χῶματος τοῦ ἐδάφους, ἱκανὸν δὲ μέρος αὐτῶν θὰ πληγῶνηται κατὰ τὴν πτώσιν καὶ θὰ σαπῇ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐν τῇ μεταξὺ πολλοὶ καρποὶ παθαίνουσιν ἐκ τῶν παγετῶν, ἱκανοὶ δὲ τρώγονται ὑπὸ τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἐντόμων.

Ἐν γένει χάνει τις διὰ τοῦ συστήματος αὐτοῦ χρόνον, ποσὸν καὶ ποιότητα ἐλαίου.

Εἰς τοὺς ἐλαιῶνας τέλος, ὅπου ἡ μέθοδος αὕτη ἐπικρατεῖ, τὰ ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν ἐλαίαν ἔντομα πολλαπλασιάζονται εὐκολώτερον.

Ἡ συλλογὴ τῶν ἐλαιοκάρπων διὰ ραβδισμῶν εἶνε ἐπίσης κακή.

Πρῶτον θραύονται δι' αὐτῶν πολλοὶ κλάδοι καὶ μάλιστα πολλοὶ κλαδίσκοι ἐξ ἐκείνων ἀκριβῶς, οἱ ὅποιοι εἶνε προωρισμένοι νὰ καρπίσωσι τὸ προσεχὲς ἔτος.

Ἐπειτα διὰ τῶν ραβδισμῶν βλάπτονται πολὺ καὶ οἱ καρποί, οἵτινες οὕτω δίδουσι κατώτερον ἔλαιον. Βλάπτονται δὲ πρῶτον μὲν, διότι πληγῶνονται καὶ διὰ τοῦτο

υπόκεινται εύκόλως εἰς σῆψιν, ἔπειτα δὲ διότι λήπτουσιν εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ρυπαίνονται.

Διὰ τῶν ραβδισμῶν ἄλλως πληγώνεται ὅλον τὸ δένδρον. αἱ πληγαὶ δ' αὐταὶ προκαλοῦσι τὰς νόσους αὐτοῦ καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἐπιβλαβῶν ἐντόμων.

Ἐν τούτοις ἡ χρῆσις τῆς ράβδου εἰς τὴν ἐλαιοσυλλογὴν ἐπιβάλλεται δυστυχῶς κατ' ἀνάγκην, ὅταν τὰ δένδρα εἶνε πολὺ μεγάλων διαστάσεων.

Ὁ καταλληλότερος τρόπος τῆς ἐλαιοσυλλογῆς εἶνε ὁ γινόμενος ἀρμεκτὰ, δηλαδὴ ἀπ' εὐθείας διὰ τῆς χειρός.

Οἱ καρποὶ κοπτόμενοι πρέπει νὰ ρίπνῶνται ἐπὶ πανίων ἐστρωμένων κάτωθεν τῆς ἐλαίας ἢ νὰ τίθενται ἐντὸς μικρῶν καλάθιων ἢ εἰς μεγάλα θυλάκια, ἐπὶ τούτῳ κατασκευαζόμενα εἰς τὰς ποδιάς τῶν συλλεκτῶν.

Αἱ ἐλαῖαι πρέπει νὰ καθαρίζονται ἀπὸ τὰ φύλλα καὶ ἀπὸ τοὺς τυχόν σαπροὺς καρποὺς, προσέτι δὲ ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ ἀπὸ πᾶσαν ξένην ὕλην, νὰ μεταφέρονται δὲ μέχρι τῆς ἀποθήκης διὰ καλάθιων, οὐχὶ δὲ διὰ σάκκων, ἵνα μὴ κτυπῶνται καὶ πληγώνονται.

Εἰς τὰς ἀποθήκας πρέπει νὰ ἀπλώνονται εἰς χαμηλοὺς σωρούς, ὄχι ὑψηλοτέρους τῶν 15 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου.

Αἱ ἀποθήκαι πρέπει νὰ εἶνε πολὺ εὐάεροι, ξηραὶ καὶ καθαραί.

Πρέπει δὲ αἱ ἐλαῖαι νὰ μεταφέρονται ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς τὸ ἐλαιοτριβεῖον, ἂν δὲ μάλιστα εἶνε δυνατόν. καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν συλλογὴν, διότι τότε δίδουσι καὶ περισσότερον καὶ ἀνωτέρας ποιότητος ἔλαιον.

Εὰν ἐξ ἑλλείψεως ἐπαρκῶν ἑλαιοτριβεῖων ἀναγκάζεται τις νὰ διατηρῇ τὰς ἐλαίας ἐπὶ μακρὸν ἐντὸς τῆς ἀπο-

θήκης. πρέπει κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον πρὸς ἀποφυγὴν τῆς σήψεως νὰ ἀνακινηθῆ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸν σωρὸν τῶν ἐλαίων, ἀναστρέφων καὶ μετατοπίζων αὐτὸν διὰ πτυαρίων καὶ μετὰ προσοχῆς, διὰ νὰ μὴ πληγώνωνται. Ὁ ἀέρισμὸς ἐμποδίζει τὴν σήψιν.

§ 26. Ἡ ἐλγά.

Ὅπου κι' ἂν λάχω κατοικία,
 Δὲν μ' ἀπολείπουν οἱ καρποί,
 Ὡς τὰ βαθειά μου γηρατεῖα
 Δὲν ἔβρισκω ἔς τὴ δουλειὰ ἄντροπῆ.
 Μ' ἔχει ὁ Θεὸς εὐλογημένη
 Κ' εἶμαι γεμάτη προκοπῆ.
 Εἶμ' ἡ ἐλγά ἡ τιμημένη.

Ἐδῶ ἔς τὸν ἥσκιό μου ἀπὸ κάτω
 Ἦλθ' ὁ Χριστὸς ν' ἀναπαυθῆ
 Κι' ἀκούστηκ' ἡ γλυκεῖα λαλιά του
 Ἄίγο, πρὸ τοῦ νὰ σταυρωθῆ.
 Τὸ δάκρυ του, δροσιὰ ἀγιασμένη,
 Ἐχει ἔς τὴ ρίζα μου χυθῆ.
 Εἶμ' ἡ ἐλγά ἡ τιμημένη.

Καὶ φῶς παντοινὰ χαρίζω
 Ἐγὼ ἔς τὴν ἄγρια νυχτιά.

Τὸν πλοῦτο πὰ δὲν τὸν φωτίζω,
 Σὺ μ' εὐλογεῖς, φτωχολογιά.
 Κι' ἂν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο διωγμένη,
 Μὰ φέγγω ἔμπροσθεν ἑς τὴν Παναγοριά.
 Εἶμ' ἢ ἐλλῆα ἢ τιμημένη.

§ 27. Πόσον εἰλικρινῆς ἦτο ὁ Ἄριστείδης.

Ὁ Ἄριστείδης μετέσχε πολλάκις τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων τῆς ἰδίας πατρίδος, τῆς ἐνδόξου πόλεως τῶν Ἀθησῶν.

Ἐκλεγείς ποτε ἐπιμελητῆς τῶν δημοσίων προσόδων— ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον— αὐτὸς μὲν διεχειρίσθη ταύτας μετ' ἀπαραιμίλλου τιμιότητος, τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν μετ' αὐτοῦ συνεργαζομένων ἐξήλεγγεν αὐστηρῶς καὶ περιορίζεν, ὥστε μηδὲ λεπτὸν νὰ δύνανται νὰ καταχρασθῶσιν.

Ἀνεκάλυψε δὲ μάλιστα, ὅτι τινὲς τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀρχόντων εἶχον καταχρασθῆ τὰ δημόσια χρήματα.

Οἱ κακοήθεις οὗτοι συνενωθέντες κατηγόρησαν τὸν Ἄριστείδην ἀκριβῶς ἐπὶ κλοπῇ δημοσίων χρημάτων! Καὶ οἱ δικασταὶ πιστεύσαντες εἰς τὰς ψευδολογίας τῶν κατηγόρων κατεδίκαναν αὐτόν.

Ἢ ὑπερβάλλουσα αὕτη ἀδικία ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν πάντων τῶν φρονίμων καὶ ἐντίμων Ἀθηναίων. Οἱ δικασταὶ μεταμεληθέντες ἀπήλλαξαν τὸν Ἄριστείδην τῆς ποινῆς, ὃ δὲ λαὸς ἐξέλεξε καὶ πάλιν αὐτὸν ἐπιμελητὴν τῶν προσόδων.

Καταλαβὼν ὁ Ἄριστείδης τὴν ἀρχὴν προσεποιήθη μετα

μέλειαν διὰ τὴν προτέραν αὐτοῦ αὐστηρότητα. Ἐξήλεγχε καὶ πάλιν καὶ ἐπετήρει τὰ δημόσια, ἀλλὰ πολὺ χαλαρῶς, ὥστε νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ κλοπή.

Οἱ μέγροι τοῦδε ἐχθροὶ καὶ κατήγοροι τοῦ Ἀριστείδου, δυνάμενοι πλέον νὰ κλέπτωσι, μετεβλήθησαν αἴφνης εἰς φίλους οἵτινες διαρκῶς ἐκήρυττον εἰς τὸν λαόν, ὅτι ὁ Ἀριστείδης ἦτο ὁ ἄριστος ἄρχων καὶ ὅτι τὸ συμφέρον τῆς πόλεως ἀπαιτεῖ νὰ μένη πάντοτε εἰς τὴν ἀρχὴν.

Ὁ λαὸς νομίζων, ὅτι οἱ ἐπιτήδριοι οὗτοι κήρυκες τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἀριστείδου ἦσαν εἰλικρινεῖς, ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ ἐτίμα τὸν Ἀριστείδην περισσότερον ἢ πρότερον, ὅτε ἦτο ἀληθῶς χρηστὸς ἄρχων.

Ἄλλ' ἦλθεν ὁ χρόνος τῆς χειροτονίας ἢ, ὡς λέγομεν σήμερον, τῆς ἐκλογῆς νέων ἀρχόντων. Πάντες οἱ πολῖται προσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἵνα ἐκλέξωσι τοὺς νέους ἄρχοντας. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Ἀριστείδου ἦτο βεβαία, οἱ δὲ κλέπτοντες τὰ δημόσια καὶ πρότερον καὶ νῦν δὲν ἔπαισαν ἐκθειάζοντες τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ Ἀριστείδης ἐμφανισθεὶς ἐν τῇ πολυπληθεῖ ἐκείνῃ συναθροίσει τῶν πολιτῶν εἶπε μετ' ἀπαραμίλλου τόλμης καὶ εἰλικρινείας τὰ ἑξῆς :

« Ἄνδρες Ἀθηναῖοι! Ὅτε πιστῶς καὶ καλῶς ἐκυβέρονων τὴν πόλιν, ὑβρίσθη καὶ κατεδικάσθη, νῦν δέ, ὅτε παρημέλησα τὰ κοινὰ καὶ οὐκ ὀλίγα ἀφῆκα νὰ διαρπάσωσιν οἱ κλέπται, φαίνομαι εἰς ὑμᾶς θαυμαστὸς πολίτης καὶ ἄρχων.

» Καὶ ὅμως ἐγὼ ἐντρέπομαι περισσότερον διὰ τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν μοὶ κάμνετε τώρα, ἢ διὰ τὴν τότε καταδίκην.

» Λυποῦμαι δὲ δι' ὑμᾶς, οἵτινες πειθόμενοι ἀβασανίστως εἰς τοὺς ὀλίγους λαοπλάνους, κρίνεται κακῶς καὶ θεωρεῖτε

ἐνδοξοτέρους τοὺς χαριζομένους εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν φαύλων ἢ τοὺς πάσῃ θυσίᾳ σώζοντας τὰ κοινά.»

Ἐξέθηκε κατόπιν τὰς γενομένας καταχρήσεις καὶ συνέστησεν εἰς τοὺς πολίτας νὰ παρακολουθῶσι τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν καὶ νὰ μὴ δίδωσι πίστιν εἰς τοὺς φαύλους.

Ἐμβρόντητοι ἔμειναν οἱ ψευδοῦμνηταὶ τοῦ Ἀριστείδου, οὐδὲ λέξιν δυνάμενοι νὰ ἀρθρώσωσιν.

Οἱ δὲ ἄριστοι τῶν πολιτῶν, οἱ ἀληθεῖς φίλοι τῆς πατρίδος, ἀπένειμαν εἰς τὸν Ἀριστείδην τὸν ἀληθινὸν καὶ δίκαιον ἔπαινον.

§ 28 Πῶς ἐκλέγει εἰς βασιλεὺς εἰλικρινῆ σύμβουλον

Βασιλεὺς τις, θέλων νὰ ἐκλέξῃ σύμβουλον εἰλικρινῆ καὶ πιστόν, προσεκάλεσε πέντε ἐκ τῶν ἱκανῶν αὐλικῶν αὐτοῦ καὶ εἶπεν εἰς τούτους :

«Σᾶς προσεκάλεσα, ἵνα ἀκούσω ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν τὴν ἀλήθειαν. Βλέπετε τοὺς πέντε τούτους ἀδάμαντας ; Θὰ εἶνε ἡ ἀμοιβὴ τῆς εἰλικρινείας ὑμῶν. Ἄς εἴπη λοιπὸν ἕκαστος τί σκέπτεται περὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δόξης μου.»

Ὁ εἷς ἐκ τῶν πέντε αὐλικῶν ἐδίστασε ν' ἀποκριθῆ· ἀλλ' οἱ τέσσαρες ἔσπευσαν ν' ἀπαντήσωσιν ἀλληλοδιαδόχως. Ἐξῆς μνησαν διὰ κολακευτικῶν λόγων τὰς ἀρετὰς τοῦ βασιλέως καὶ ἐξέφρασαν τὸν ἄπειρον αὐτῶν θαυμασμὸν περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

—«Κάλλιστα!», εἶπεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔδωκεν εἰς ἕκαστον ἀνὰ ἓνα ἀδάμαντα.

Ἐἶτα ἀποταθεὶς πρὸς τὸν πέμπτον εἶπε: —«Σὺ δὲ διατί

σιωπᾶς ; Λέγε μοι καὶ σύ, ὅ,τι σκέπτεσαι περὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δόξης μου !»

--«Βασιλεῦ,», ἀπεκρίθη οὗτος, «σκέπτομαι, ὅτι ἡ δύναμίς σου εἶνε παρακαταθήκη, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς σοὶ ἐνεπτεύθη πρὸς εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ σου καὶ περὶ τῆς ὁποίας θὰ ζητήσῃ παρὰ σοῦ λόγον.

»Σκέπτομαι, ὅτι ἡ δόξα σου θὰ εἶνε ψευδῆς καὶ φθαρτή, ἐὰν στηρίξῃς αὐτὴν εἰς τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰς κατακτήσεις, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν μεγάλων καθηκόντων σου.»

—«Λὲν σοὶ δίδω τὸν πέμπτον ἀδάμαντα», ἀνεφώνησεν ὁ βασιλεὺς, «ἀλλὰ τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν φιλίαν μου. Σὺ εἶσαι ὁ σύμβουλος, τὸν ὁποῖον ἐζήτουν !»

Τὴν ἑπαύριον οἱ τέσσαρες ἄλλοι ἐπανελθόντες εἶπον εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι οἱ ἀδάμαντες, τοῦς ὁποίους ἔλαβον, εἶνε ψευδεῖς.

—«Μήπως νομίζετε, ὅτι δὲν ἐγίνωσκον τοῦτο ;», εἶπε γελῶν ὁ βασιλεὺς. «Ὑμεῖς μοι ἐδώκατε ψευδεῖς ἐπαίνους καὶ ἐγὼ ἔδωκα εἰς ὑμᾶς ψευδεῖς ἀδάμαντας. Διατί παραπαυεῖσθε ;»

§ 29. Ὀρυκτὰ καὶ μέταλλα. Μεταλλεύματα καὶ μεταλλεῖα.

Τὸ ἴδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ζῶμεν, κατοικοῦμεν καὶ ἀναζητοῦμεν τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως ἡμῶν, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ χῶματος καὶ τῆς στερεᾶς πέτρας.

Τὸ χῶμα εἶνε σχετικῶς πολὺ ὀλίγον, ὡς γνωρίζομεν ὅταν σκάψωμεν εἰς μικρὸν βάθος, ἀπαντῶμεν πέτραν στερεάν. Τὸ χῶμα παράγεται ἀπὸ τὴν στερεάν πέτραν, ἢ

έποία θρυμματίζεται ένεκα τής θερμότητος του ήλιου, του ψύχους τής νυκτός, των βροχών, του παγετού και άλλων αιτιών.

Η στερεά πέτρα είνε διαφόρων ειδών, πάντα δέ τὰ είδη αὐτῆς ονομάζονται με τὸ κοινὸν ὄνομα πετρώματα.

Τὰ πετρώματα λοιπὸν ἀποτελοῦσι τὸ ἔδαφος τῆς γῆς.

Τὰ ευστατικά των πετρωμάτων λέγονται ὄρυκτά. Τὰ ονομάζουμεν οὕτω, διότι συνήθως ἐξάγομεν αὐτὰ ἐκ τῆς γῆς ὀρύσσοντες αὐτήν. Ὀρυκτά είνε ὁ ἀδάμας, ἡ γύψος, ἡ σμύρις, τὸ θεῖον, ὁ ὄρυκτὸς ἀνθραξ, τὸ ὄρυκτὸν ἄλας, τὸ πετρέλαιον, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκὸς καὶ πολλὰ ἄλλα.

Τὰ ὄρυκτά είνε ἢ μέταλλα ἢ ἀμέταλλα. Τὰ μέταλλα διακρίνονται τῶν ἀμετάλλων κατὰ τοῦτο, ὅτι είνε βαρύτερα αὐτῶν, ἔχουσι ἰδιάζουσαν λάμψιν καὶ είνε καλοὶ ἀγωγοὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς θερμότητος.

Μέταλλα είνε π.χ. ὁ σίδηρος, ὁ χαλκὸς, ὁ χρυσοῦς, ὁ μόλυβδος καὶ ἄλλα, ἀμέταλλα είνε ἡ γύψος, τὸ θεῖον, ὁ ἀνθραξ, ὁ ἀδάμας καὶ ἕτερα.

Τὰ μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγονται τὰ ἀμέταλλα ὄρυκτα, λέγονται συνήθως ὄρυχεῖα. Ἀναλόγως δὲ τοῦ εἴδους τοῦ ὄρυκτοῦ ἔχομεν ἀνθρακωρυχεῖα, ἀλατωρυχεῖα, ἀδαμαντωρυχεῖα, ὄρυχεῖα σμύριδος κλπ. Τὰ ὄρυχεῖα, ἐξ ὧν ἐξάγονται οἰκοδομικοὶ λίθοι καὶ μάρμαρα, λέγονται λατομεῖα.

Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσι ἀρκετὰ ὄρυχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγονται διάφορα ἀμέταλλα ὄρυκτά. Οὕτω γύψος ἐξάγεται ἐν Μήλω, Λαυρεΐω, Σουσακίῳ τῆς Κορινθίας, Ζακύνθῳ καὶ Αἰτωλικῷ. Θεῖον ἐξορύττεται ἐν Μήλω. Θη-

ραϊκή γῆ ἐν τῇ νήσῳ Θήρα. Κιμωλία ὑπάρχει ἐν τῇ νήσῳ Κιμῶλω. Ἡ σμύρις, ἡ τόσον χρήσιμος διὰ τὴν λείανσιν τῶν μετάλλων καὶ τῶν σκληρῶν λίθων, ἐξάγεται ἐκ τῆς Νάξου. Σπουδαῖα λατομεῖα μαρμάρου ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Πεντελικῷ καὶ τῇ νήσῳ Πάρω.

Τὰ μέταλλα σπανίως εὐρίσκονται ἐν τῇ φύσει καθαρὰ, αὐτοφυῆ, συνηθέστατα δ' εἶνε ἀναμειγμένα μετ' ἄλλων ὄρυκτῶν.

Τὰ μίγματα ταῦτα λέγονται μεταλλεύματα· ἀναλόγως δὲ τοῦ εἶδους τοῦ μετάλλου, τὸ ὁποῖον περιέχουσι, λέγονται μεταλλεύματα σιδήρου, μολύβδου, χαλκοῦ κ.λ.π.

Τὰ μέρη, ἐξ ὧν ἐξάγονται τὰ μεταλλεύματα, λέγονται μεταλλεῖα.

Τὰ σπουδαιότερα μεταλλεῖα τῆς Ἑλλάδος εἶνε τὰ τοῦ Λαυρείου, τὰ ὁποῖα καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν γνωστά. Ἐξ αὐτῶν ἐξάγονται μεταλλεύματα ἰδίως μὲν ἀργυροῦχος μολύβδου καὶ ψευδαργύρου, ἀλλὰ καὶ σιδήρου.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐξεμεταλλεύοντο τὸ Λαύρειον μόνον διὰ τὸν ἀργυροῦχον μολύβδον, διότι ἠγνόουν τὴν χρῆσιν τοῦ ψευδαργύρου.

Ἄλλα καὶ ἄλλα μεταλλεῖα ἐγνώριζον οἱ ἀρχαῖοι, ὡς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῆς τόσον μεγάλως ἀνεπτυγμένης παρ' αὐτοῖς μεταλλευτικῆς τέχνης. Λεῖψανα ἀρχαίων μεταλλείων ὑπάρχουσιν ἐν Χαλκίδι, Κύπρῳ, Θάσῳ, Κρήτῃ, Σκύρῳ, Μήλῳ, Ρόδῳ καὶ ἀλλαχοῦ.

Πλὴν τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου ὑπάρχουσι σήμερον καὶ ἄλλα σπουδαῖα μεταλλεῖα ἐν Ἑλλάδι, ἐξ ὧν ἐξάγονται διάφορα μεταλλεύματα. Οὕτως ἐκ τοῦ μεταλλείου τοῦ Ἰραμματικοῦ τῆς Ἀττικῆς, τῆς νήσου Σερίφου, τῆς

Λοκρίδος καὶ Ἀργολίδος ἐξάγονται μεταλλεύματα σιδήρου. Ἐν Πηλίοφ εὐρίσκεται ἀντιμόνιον, ἐν Φθιώτιδι καὶ Ἐορμόνῃ χαλκός, ἐν Κύθωφ, Καλάμαις καὶ ἀλλαχοῦ μαγνάνιον.

Ἄλλὰ πλὴν τῶν μεταλλευμάτων τούτων ἡ Ἑλληνικὴ γῆ ἐγκλείει βεβοάως καὶ ἕτερα, ἅτινα εἶνε ἄγνωστα μέχρι τοῦδε.

§ 30. Πῶς ἀνευρίσκονται τὰ μεταλλεῖα.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὰ μέταλλα φαίνονται γνωστὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀπὸ παλαιοτάτης ἐποχῆς ἔπαισαν οὗτος νὰ χρησιμοποιῇ τοὺς σκληροὺς λίθους ὡς ὄργανα τῆς κοπῆς τῶν ξύλων, τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς καὶ τοῦ κυνηγίου καὶ ἤρχισε νὰ μεταχειρίζεται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰ μέταλλα.

Πῶς ὅμως οἱ πρωτογενεῖς ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων ὁ βίος ὀλίγον διέφερε τοῦ βίου τῶν ζῴων, κατώρθωσαν νὰ ἀνεύρωσι μεταλλεύματα, ἀφοῦ ἀπαιτοῦνται πρὸς τοῦτο σπουδαιότατα ἐπισημονικαὶ γνώσεις, τὰς ὁποίας ἦτο ἀδύνατον νὰ ἔχωσιν οἱ ἄνθρωποι τῶν χρόνων ἐκείω ;

Ἀναντιρρήτως ἢ τύχη, ἢ ἀπλὴ σύμπτωσης, ἐβοήθησεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην, ἣτις ὑπῆρξε τὸ πρῶτον πρὸς τὸν πολιτισμὸν βῆμα τοῦ ἀνθρώπου. Πιθανώτατα ἐξ ἰσχυρᾶς τινος πυρᾶς ἐτάκη τὸ μέταλλον ἐγγὺς κειμένου μεταλλεύματος καὶ ἀπεχωρίσθη, ἀποχωρισθὲν δὲ ἐστερεοποιήθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο ἤρκεσεν, ὅστε νὰ στρέψῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν προσοχὴν του εἰς ἀναζήτησιν τῆς πολυτίμου ὕλης, ἣτις ἐβοήθει αὐτὸν εἰς τὰς